

BİR PAZARLAMA TEZİNİN ANATOMİSİ: SORUNSALDAN SONUCA

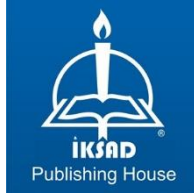
Dr. Öğr. Üyesi Alişan BALTACI

BİR PAZARLAMA TEZİNİN ANATOMİSİ: SORUNSALDAN SONUCA

Dr. Öğr. Üyesi Alışan BALTACI¹

DOI: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8351353>

---

¹ Yüksek İhtisas Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, alisanbaltaci@yiu.edu.tr, ORCID:0000-0002-3280-405X

Copyright © 2023 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or
transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical
methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TÜRKİYE TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications – 2023©
ISBN: 978-625-367-268-3
Cover Design: İbrahim KAYA
September / 2023
Ankara / Türkiye
Size = 16 x 24 cm

Örnek Kaynakça Gösterimi:

APA: Baltacı, A. (2023). Bir Pazarlama Tezinin Anatomisi: Sorunsaldan Sonuca
(Birinci Basım). Ankara: IKSAD Yayınevi. DOI: 10.5281/zenodo.8351353

İçindekiler

ŞEKİLLER	iv
TABLolar	viii
ÖNSÖZ	x
BÖLÜM-I TEZ YAZIM SÜRECİNİN SIFIR NOKTASI	1
1.1. Tez Yazmaya Başlamadan Önce Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar .	1
BÖLÜM-II TEZİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİNİN OLUŞTURULMASI	4
2.1. Kavramsal Çerçevenin Oluşturulması	4
2.2. Araştırma Konusunun Belirlenmesi.....	5
2.3. Başlığın Belirlenmesi	5
2.4. Özet Bölümünün Yazılması.....	7
2.5. Giriş Bölümünün Yazılması	7
2.6. Kavramsal Çerçevenin Yazılması.....	8
2.6.1. Kaynaklara Ulaşmak	9
2.6.2. Kaynakları Yazın Taramasında Göstermek	10
2.7. Kaynakça Bölümünün Yazılması	11
2.7.1. Metin İçi Atıflarda ve Kaynakça Oluşturmada Yardımcı Yazılım Kullanımı: Mendeley	13
2.8. Yöntem Bölümünün Yazılması	20
2.8.1. Sorunsal ve Araştırma Sorusu	21
2.8.2. Hipotezler	22
2.8.3. Evren	22
2.8.4. Örneklem.....	23
2.8.4.1. Örnekleme Yöntemleri	23
2.8.4.2. Örneklem Büyüklüğü	25
2.8.5. Araştırmada Kullanılacak Verilerin Kaynağı	27

2.8.5.1. Google Formlar ile Çevrimiçi Anket Oluşturma ve Veri Toplama	28
2.8.6. Araştırma Modelinin Kurulması.....	32
2.8.7. Yöntem Bölümünde Belirtilmesi Gereken Diğer Bilgiler.....	35
2.9. Bulgular Bölümünün Yazılması	38
2.10. Tartışma, Sonuç ve Öneriler Bölümünün Yazılması	39
2.11. Çalışmanın Benzeşme Oranı	40
BÖLÜM-III NİCEL ANALİZ: SPSS İLE TEMEL İSTATİSTİKİ ANALİZLERİN YAPILMASI	41
3.1. SPSS'TE Veri Girişi.....	42
3.2. Frekans Dağılımı ve Çapraz Tablolar	45
3.3. Hipotezler ve Tek Örneklem Testi (One Sample T Test)	50
3.4. Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)	52
3.5. Normallik Testi	55
3.6. Basıklık ve Çarpıklık.....	59
3.7. Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	62
3.8. Çoklu Regresyon	65
3.9. Korelasyon Analizi.....	70
3.10. Faktör Analizi.....	73
3.11. Güvenilirlik Analizi.....	76
3.12. Ölçek Ortalamalarının Hesaplanması (Compute Variable).....	79
3.13. Ki-Kare.....	81
3.14. AMOS'A Giriş	84
3.15. AMOS ile Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	88
3.16. AMOS ile Modelin Test Edilmesi (Yol Analizi)	91
3.17. AMOS ile Düzenleyicilik Analizi	94
3.18. Ölçeklerle Çalışmak	101
3.18.1. Mevcut Bir Ölçeği Kullanmak	101
3.18.2. Yeni Bir Ölçek Geliştirmek	102

BÖLÜM-IV NİTEL ANALİZ: MAXQDA VE MENTIMETER İLE TEMEL ANALİZLER.....	106
4.1. Pazarlama Alanında Sıklıkla Kullanılan Nitel Analiz Yöntemlerine Genel Bir Bakış	106
4.2. MAXQDA ile Temel Düzey Nitel Analizler	109
4.2.1. MAXQDA ile Analiz: İlk Adımlar	110
4.2.2. MAXQDA ile Kelime Bulutu Oluşturma	112
4.2.3. MAXQDA ile Kodların Oluşturulması.....	116
4.2.4. Verilerin Kodlanması	119
4.2.5. Kodların Frekans Dağılımının İncelenmesi	120
4.2.6. Kod Matrisi Tarayıcısı.....	122
4.2.7. Etkileşimli Kelime Ağacı	123
4.3. Mentimeter ile Temel Düzey Kelime Bazlı Nitel Veri Toplama	124
KAYNAKÇA	129
EK-1: Kitapta Kullanılmış Temel Kavramlar ve Bunlara Örnekler	137
EK-2: Araştırma Sürecinde Başvurulabilecek Faydalı İnternet Siteleri	140

ŞEKİLLER

Şekil 1 Referansların eklenmesi için klasör oluşturulması-1	13
Şekil 2 Referansların eklenmesi için klasör oluşturulması-2	14
Şekil 3 Mendeley'e kaynakların eklenmesi	14
Şekil 4 Mendeley'e DOI numarasıyla kaynak ekleme-1	15
Şekil 5 Mendeley'e DOI numarasıyla kaynak ekleme-2	15
Şekil 6 Mendeley'e el ile eser eklenmesi	16
Şekil 7 Mendeley ile metin içi atıf verme-1	17
Şekil 8 Mendeley ile metin içi atıf verme-2	18
Şekil 9 Mendeley ile metin içi atıf verme-3	18
Şekil 10 Mendeley ile metin içi atıf verme-4	19
Şekil 11 Mendeley ile metin içi atıf verme-5	19
Şekil 12 Mendeley'de kaynakça bölümünün oluşturulması-1	20
Şekil 13 Mendeley'de kaynakça bölümünün oluşturulması-2	20
Şekil 14 Calculator.net Örneklem Büyüklüğü Hesaplama Aracı Arayüzü	26
Şekil 15 Google Formlar Birinci Adım	29
Şekil 16 Google Formlar İkinci Adım	29
Şekil 17 Google Formlar Üçüncü Adım	30
Şekil 18 Google Formlar Dördüncü Adım	30
Şekil 19 Google Formlar Beşinci Adım	31
Şekil 20 Google Formlar Altıncı Adım	31
Şekil 21 Google Formlar Yedinci Adım	32
Şekil 22 Araştırma Modeli Örnek-1 (Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler)	33
Şekil 23 Araştırma Modeli Örnek-2 (Aracı Değişken)	33
Şekil 24 Araştırma Modeli Örnek-3 (Düzenleyici Değişken)	34
Şekil 25 SPSS Data View Ekranı	44
Şekil 26 SPSS Variable View Ekranı	44
Şekil 27 SPSS'te Değişkenin Ölçüm Değerlerinin Tanımlanması	45
Şekil 28 SPSS'te Tek Değişkenli Dağılımlarda Frekans Tablosu Oluşturma: 1. Adım	46
Şekil 29 SPSS'te Tek Değişkenli Dağılımlarda Frekans Tablosu Oluşturma: 2. Adım	46
Şekil 30 SPSS'te Çapraz Tabloların Oluşturulması: 1. Adım	47
Şekil 31 SPSS'te Çapraz Tabloların Oluşturulması: 2. Adım	48
Şekil 32 SPSS'te Bir Parametreye Dair Mod, Medyan ve Ortalamanın Tablolaştırılması	49
Şekil 33 SPSS'te Tek Örneklem T-Testi: 1. Adım	51

Şekil 34 SPSS'te Tek Örneklem T-Testi: 2. Adım.....	51
Şekil 35 SPSS'te Bağımsız Örneklem T-Testi: 1. Adım.....	53
Şekil 36 SPSS'te Bağımsız Örneklem T-Testi: 2. Adım.....	53
Şekil 37 Normal Dağılım Eğrisi	56
Şekil 38 SPSS'te Normallik Testi: 1. Adım	56
Şekil 39 SPSS'te Normallik Testi: 2. Adım	57
Şekil 40 SPSS'te Uç Değerlerin Bulunması: 1. ve 2. Adım	58
Şekil 41 SPSS'te Uç Değerlerin Bulunması: 3. Adım.....	58
Şekil 42 SPSS'te Uç Değerlerin Tespit Edilmesi.....	59
Şekil 43 SPSS'te Basıklık ve Çarpıklık Testi: 1. Adım.....	60
Şekil 44 SPSS'te Basıklık ve Çarpıklık Testi: 2. Adım.....	60
Şekil 45 SPSS'te Basit Doğrusal Regresyon: 1. Adım.....	62
Şekil 46 SPSS'te Basit Doğrusal Regresyon: 2. Adım.....	63
Şekil 47 Çoklu Regresyon Analizi İçin Araştırma Modeli Örneği	65
Şekil 48 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 1. Adım	66
Şekil 49 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 2. Adım	66
Şekil 50 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 3. Adım	67
Şekil 51 SPSS'te Korelasyon Analizi: 1. Adım	70
Şekil 52 SPSS'te Korelasyon Analizi: 2. Adım	71
Şekil 53 SPSS'te Faktör Analizi: 1. Adım	74
Şekil 54 SPSS'te Faktör Analizi: 2. Adım	74
Şekil 55 SPSS'te Güvenilirlik Analizi: 1. Adım	77
Şekil 56 SPSS'te Güvenilirlik Analizi: 2. Adım	77
Şekil 57 Ölçek Ortalamasının Alınması Birinci Adım.....	80
Şekil 58 Ölçek Ortalamasının Alınması İkinci Adım	81
Şekil 59 Ki-Kare Testi Birinci Adım.....	82
Şekil 60 Kikare Testi İkinci Adım.....	83
Şekil 61 Ki-Kare Testi Üçüncü Adım.....	83
Şekil 62 SPSS'teki Verilerin AMOS'a Aktarılması.....	84
Şekil 63 AMOS Tasarım Fonksiyonları	85
Şekil 64 AMOS'ta Ekran Ebat Ayarlarının Yapılması.....	86
Şekil 65 AMOS'ta Çizimlerin Renklerinin Değiştirilmesi.....	87
Şekil 66 AMOS'ta Gizli Değişkenlerin Tanımlanması	88
Şekil 67 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-1	89
Şekil 68 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-2	89
Şekil 69 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-3	90
Şekil 70 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-4	90
Şekil 71 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-5	91

Şekil 72 AMOS'ta Modelin Tanımlanması.....	92
Şekil 73 AMOS'ta Değişkenlerin Hatalarının Eklenmesi	92
Şekil 74 AMOS ile Modelin Test Edilmesi	93
Şekil 75 AMOS'ta Analiz Verilerine Erişim.....	93
Şekil 76 AMOS'ta Regresyon Değerlerinin Model Üzerinde Gösterilmesi ...	94
Şekil 77 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-1	96
Şekil 78 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-2	97
Şekil 79 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-3	97
Şekil 80 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-4	98
Şekil 81 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-5	99
Şekil 82 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Örnek Çıktı-1	100
Şekil 83 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Örnek Çıktı-2	100
Şekil 85 MAXQDA programının başlatılması.....	110
Şekil 86 MAXQDA programında çalışma dosyasının oluşturulması	111
Şekil 87 MAXQDA programında verilerin içe aktarılması	111
Şekil 88 MAXQDA programında içe aktarılan belgelerin görüntülenmesi .	112
Şekil 89 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması-1	113
Şekil 90 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması-2	113
Şekil 91 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Anlamsız kelimelerin hariç listesine eklenmesi.....	114
Şekil 92 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Aynı anlama gelen kelimelerin birleştirilmesi	115
Şekil 93 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Nihai kelime listesinin oluşturulması.....	115
Şekil 94 Nihai kelime bulutunun oluşturulması.....	116
Şekil 95 MAXQDA'da kodların oluşturulması-1.....	117
Şekil 96 MAXQDA'da kodların oluşturulması-2.....	117
Şekil 97 MAXQDA'da temaların ve üst kod başlıklarının oluşturulması-1 .	118
Şekil 98 MAXQDA'da temaların ve üst kod başlıklarının oluşturulması-2 .	119
Şekil 99 MAXQDA'da kodlama.....	120
Şekil 100 MAXQDA'da kod frekanslarının hesaplanması.....	121
Şekil 101 MAXQDA'da kod frekanslarının görüntülenmesi	121
Şekil 102 MAXQDA'da kod frekanslarının grafiğe dönüştürülmesi	122
Şekil 103 MAXQDA'da kod matrisi tarayıcısının kullanılması	123
Şekil 104 MAXQDA'da etkileşimli kelime ağacı fonksiyonunun kullanılması	124
Şekil 105 Mentimeter'a giriş.....	125
Şekil 106 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-1	125

Şekil 107 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-2	126
Şekil 108 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-3	126
Şekil 109 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-4	127
Şekil 110 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-5	127
Şekil 111 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-6	128
Şekil 112 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-7	128

TABLolar

Tablo 1 Araştırmanın Amacı	4
Tablo 2 Bilimsel Bir Çalışmada Bulunan Bölümlere Genel Bir Bakış, Kaynak: (Tiryaki, 2014)	5
Tablo 3 Yöntem Bölümünün Yapılandırılması	21
Tablo 4 Krejcie-Morgan'ın Örneklem Büyüklüğü Tablosu, Kaynak: (Krejcie ve Morgan, 1970)	27
Tablo 5 Nicel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği	37
Tablo 6 SPSS'te Sıklıkla Başvurulan Analiz Türleri	42
Tablo 7 SPSS'te Veri Girişinde Variable View Sayfasında Doldurulması Gereken Alanlar	43
Tablo 8 SPSS'te Kullanılan Değişken Tanımları ve Örnekleri	43
Tablo 9 Örnek: Frekans Tablosu	47
Tablo 10 Örnek: Çapraz Tablo	48
Tablo 11 Örnek: Mod, Medyan ve Ortalama Tablosu	49
Tablo 12 Anlam ve Güven Düzeyi	50
Tablo 13 Yokluk Hipotezi ve Alternatif Hipotez	50
Tablo 14 Örnek: Tek Örneklem T-Testi Tablosu	52
Tablo 15 Örnek: Bağımsız Örneklem T-Testi Tablosu	54
Tablo 16 Örnek: Normallik Testi Tablosu	57
Tablo 17 Örnek: Skewness ve Kurtosis Çıktısı	61
Tablo 18 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri İçin Tavsiye Edilen Değer Aralıkları	61
Tablo 19 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon ANOVA Tablosu	64
Tablo 20 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon Model Özeti Tablosu	64
Tablo 21 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon İçin Katsayı Tablosu	65
Tablo 22 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Tanımlayıcı İstatistikler (Descriptive Statistics)	68
Tablo 23 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Model Özeti (Model Summary) Tablosu	68
Tablo 24 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: ANOVA Tablosu	69
Tablo 25 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Katsayı (Coefficients) Tablosu	69
Tablo 26 Korelasyon Katsayısı Değerlendirme Tablosu-1	72
Tablo 27 Korelasyon Katsayısı Değerlendirme Tablosu-2	72
Tablo 28 Örnek: Korelasyon Tablosu	73
Tablo 29 Örnek: Faktör Analizi Açıklanan Toplam Varyans Tablosu	75
Tablo 30 Örnek: Faktör Analizi Döndürülmüş Bileşen Matrisi	76

Tablo 31 Örnek: Güvenilirlik Analizi Katsayı Tablosu	77
Tablo 32 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-1	78
Tablo 33 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-2.....	78
Tablo 34 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-3.....	78
Tablo 35 Örnek: Madde Toplam İstatistikleri Tablosu	79
Tablo 36 Örnek Ki-Kare Analizi Çıktısı.....	84
Tablo 37 AMOS İçin Başvurulabilecek Uyum İndisleri ve Kabul Edilebilir Sınırları	87
Tablo 38 Örnek Soru Seti	103
Tablo 39 Örnek Ölçek Özet Tablosu	105
Tablo 40 Nitel Analiz Sürecinde İşlem Basamakları, Kaynak: (Baltacı, 2022, 2023; Yıldırım ve Şimşek, 2006)	108
Tablo 41 Nitel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği	109
Tablo 42 Araştırma Sürecinde Başvurulabilecek Yardımcı İnternet Siteleri	140

ÖNSÖZ

Günümüzde pek çok farklı alandan lisans mezunu, pazarlama alanında lisansüstü öğrenim alarak bu alanda yetkinliklerini geliştirmeye çalışmaktadır. Ders aşaması her ne kadar çoğunlukla öğrencilerin aşına olduğu geleneksel yöntemleri içerse de tez aşaması bambaşka bir süreçtir. Bu süreç genel itibariyle kronolojik olarak şu adımlardan oluşur: danışmanın belirlenmesi, araştırma sorusunun belirlenmesi, yöntemin seçilmesi, konunun literatür taramasının yapılması, verilerin toplanması ve analizi, bulguların bilimsel çıktılara dönüştürülmesi ve tez savunması. Şüphesiz ki bu adımlar belirli bir bilimsel disiplinle gerçekleştirilmediği takdirde tezin de makbul bir akademik eser olarak değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır.

Bu kitapta pazarlama alanında tez yazmak isteyen kişilerin ihtiyaç duyabilecekleri temel bilgiler aktarılmaya çalışılmaktadır. Bir pazarlama tezinin bölümleri, bu bölümlerin tasarımı ve yapılandırılması gibi konulara ek olarak sıklıkla başvuru nitel ve nicel analizlerin yazılım marifetiyle nasıl yapılabileceği aktarılmaktadır. Diğer taraftan belirtmekte fayda vardır ki, tez yazımında tek bir en iyi yol yoktur ve bu kaynak da sihirli bir asa değildir. Dolayısıyla bu kitapta aktarılan bütün içeriğin kullanılması gerekemeyebileceği gibi, aktarılanlar dışında daha farklı unsurlara başvurulması da gerekebilir. Bu noktada sürecin nasıl yönetileceği öğrenci ve danışman arasındaki istişareler ile belirlenmelidir.

Ayrıca kitabın hedef kitlesi her ne kadar pazarlama alanında lisansüstü öğrenim gören öğrenciler olsa da gerek pazarlama alanından gerekse diğer benzer alanlarda çalışan her seviyeden araştırmacının da istifade edebileceği birtakım bilgiler içerdiğini de ifade etmekte fayda vardır. Son olarak bu kitabı yazmam hususunda beni cesaretlendiren ve süreç içerisinde desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Zeliha ESER'e şükranlarımı sunmak isterim. Umulur ki okuyanlara faydalı olur.

Saygılarımla
Dr. Öğr. Üyesi Alişan BALTACI

BÖLÜM-I

TEZ YAZIM SÜRECİNİN SIFIR NOKTASI

1.1. Tez Yazmaya Başlamadan Önce Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Kavramsal çerçeveye karar vermeden önce, tez yazım süreciyle ilgili bir yol haritası belirlemekte fayda vardır. Bu haritayı belirlerken dikkat edilmesi gereken bir takım kritik kontrol noktaları bulunmaktadır. Dolayısıyla yola çıkıp geri dönmektense önden bu kritik konuların netleştirilmesinde fayda vardır. Bu kritik kontrol noktaları aşağıda paylaşılmaktadır.

- Öncelikle öğrencisi olduğunuz enstitünün mevzuatını ve kılavuzlarını mutlaka okuyunuz. Bunu yapmadan sonraki aşamalara geçmeniz, ileride ön göremediğiniz sorunlarla karşılaşmanıza sebep olabilir.
- Pazarlama alanıyla ilgili hangi konularda yaptığınız okumalardan daha fazla keyif aldınız? Bu konular içerisinde üzerinde çalışmaktan keyif alacağınız başlıkları belirleyerek tez konusu alternatiflerinizi ortaya koydunuz mu?
- Planladığınız çalışmanın özgünlüğünden başlamadan emin olmalısınız. Tezinizi hangi konuda yazmak istiyorsunuz? Bu konuda literatürde bir eksiklik olduğundan emin misiniz? Başkalarının yaptığı işleri tekrar etmek üzere yola çıkmamalısınız.
- Yapmayı planladığınız araştırma sona erdiğinde uygulayıcılara ve araştırmacılara ne gibi bir faydası olacak? Bu çalışmayı okuyanlarda ne gibi bir aydınlanmaya sebep olacak? Bu araştırmanın üreteceği fayda sizin hazırlarken tüketeyeceğiniz zamana ve enerjiye değecek mi?
- Tez yazımında danışmanın rolü kritiktir. Dolayısıyla işe uyumlu olarak çalışabileceğiniz bir tez danışmanıya başlamak önemlidir. Tez danışmanınızı belirlemeden önce aşağıdaki soruların hepsine olumlu cevap verebildiğinizden emin olunuz:

- * Danışmanım olmasını istediğim akademisyenin ilgi alanları benim tez yazmak istediğim konuyla uyumlu mudur?
- * Danışmanım olmasını istediğim akademisyenle rahatlıkla iletişim kurabilir miyim?
- * Danışmanım olmasını istediğim akademisyen daha önce tez danışmanlığı yapmış mı? Yapmışsa yakın zamanda danışmanlık yaptığı tezler benim yazmayı hedeflediğim tezdən beklentilerimle uyumlu mu?
- * Danışmanım olmasını istediğim akademisyenin daha önceki danışmanlıklarında tez tamamlama süreci ortalama ne kadar sürmüştü? Bu süre benim tezi teslim etmeyi planladığım takvimle uyumlu mu?
- * Danışmanım olmasını istediğim akademisyen daha önceki tezlerde jüri olarak kimleri davet etmiş? Bu jüri üyeleriyle geçmişte bir tanışıklığım var mı, ilişkilerimiz olumlu mu?
- Tez öneriniz hazır mı? Tez öneriniz danışmanınıza araştıracağınız konuya dair ilk somut bilgiyi veren evraktır. Enstitünün tez yazım kuralları ve kılavuzları dikkate alınarak doldurulmalıdır. Literatürde yapacağınız araştırmaya dair bir boşluk olduğunu sağlam bir yazın taramasıyla bu belgede göstermekte fayda vardır.
- En iyi tez hangisidir sorusunun pek çok cevabı vardır. Fakat bunlar arasında tartışmaya açık olmayan yalnızca bir tanedir: “*En iyi tez bitmiş tezdür*”. Pazarlama alanında tez yazan birinin tezi neden bitmez? Özensizlik, ilgisizlik, vakit ayırmamak veya çalışmamak gibi kişisel hatalar bu noktada önemli bir sorundur. Fakat tek sorun kişisel olmayabilir. Özellikle iki tip teknik hata tez çalışması yapanları sıkıntıya sokabilmektedir. Bunlardan birisi ölçülemeyecek değişkenler belirlemektir. İkincisi ise ulaşılamayacak veriler üzerinden bir analiz tasarımı yapmaktır. Dolayısıyla araştırma konunuza dair ölçülebilir parametreler ve erişilebilir veri kaynakları olduğundan emin olmadan yola çıkmayınız.
- Unutulmaması gereken konu tezi yazmaktan sorumlu kişinin siz olduğunuzdur. Günümüzde ücreti mukabilinde bu işi yaptığını iddia eden oluşumlara internette sıklıkla rastlanmaktadır. Şunun bilinmesi gerekir ki bu eylem “*Türk Ceza Kanunu*”nda nitelikli dolandırıcılık

suçu kapsamında ele alınmakta ve 3 ile 6 yıl arasında cezası bulunmaktadır (TRT Haber, 2022). YÖK, geçmişte bu gibi girişimler ve bunlardan hizmet alanlar hakkında hukuki süreç başlatmış, öğrenci disiplin yönetmeliğinde de konuyla alakalı bir düzenlemeye gitmiştir. Bu vesileyle dersler bitince parasıyla birine yazdırırım diye yüksek lisansa başlamanın iyi bir fikir olmadığını da ifade etmekte fayda vardır.

- Yöntemini bilmediğiniz araştırmanın savunmasında sıkıntı yaşayabilirsiniz. Temel bilimlerde tez yazan birinin ders aşamasını tamamladıktan sonra deneyleri başkasına yaptırdığını herhalde duymamışsınızdır. Pazarlama alanında durum bundan farklı olmamalıdır. Özellikle nicel yöntemle yazılan tezlerde analizle ilgili olarak jürinin soru sormayacağını garantisini kimse veremez. Dolayısıyla kullandığımız yöntemle dair elle tutulur düzeyde bilgi sahibi olmalısınız. Bilmediğiniz yöntemle dışarıya yaptırdığınız analizlerin doğruluğunu test etme imkânınız olamayacağından kandırılmayı da göze almanız gerekmektedir.
- Unutulmaması gereken önemli bir konu da tezin içeriği kadar şeklinin de önemli olduğudur. Tezler bir şekil şartına göre yazılmaktadır. Her enstitünün kendi şekil şartlarını ilan ettiği “*tez yazım kılavuzları*” bulunmaktadır. Yazmaya ilk günden doğru bir şekilde başlamak, süreç içerisinde hayatınızı kolaylaştıracak önemli bir adımdır.

Tez öncesi hazırlık sürecinizde sayılan kritik kontrol noktalarını gözden geçirip bir yol haritası oluşturduysanız sıradaki adım araştırma konunuza dair okuma yapmaya başlamak ve kavramsal çerçevenin içeriğiyle sınırlarını belirlemektir.

BÖLÜM-II

TEZİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİNİN OLUŞTURULMASI

2.1. Kavramsal Çerçevenin Oluşturulması

Şüphesiz ki bir çalışmaya başlamadan önce iyi bir yazın taraması yapmak ve araştırılacak konuya dair kavramsal çerçeveyi iyi bilmek gereklidir. Bu süreç araştırma sorusunun özgünlüğü ve test edilebilirliğiyle alakalı da pek çok fikir verecektir.

Tablo 1 Araştırmanın Amacı

Bu Araştırmada Neye Cevap Arıyorsunuz?	
*	Cevabı olan bir şey mi? İyi bir literatür taraması yaptınız mı? Başkalarının daha önce söylediği şeyleri tekrar mı ediyorsunuz yoksa yeni bir bilgi mi üreteceksiniz?
*	Seçtiğiniz konu gerçekten orijinal bir konu mu? Konunun aydınlatılması ile uygulamada ve literatürde yeni pencereler açılacak mı?
*	Cevabın kime faydası olacak? Sonuçta uygulayıcılar bunu hangi iş akışlarına ekleyecek ve araştırmacılar bunun üzerine hangi yeni başlıkları araştırabilecekler?

Bilimsel çalışmalar çoğunlukla 17. yüzyıldan beri kullanılan “*IMRAD*” prensibiyle yazılırlar (Sollaci ve Pereira, 2004). “*IMRAD*” Introduction (Giriş), Methods (Yöntem), Results (Sonuçlar) ve Discussion (Tartışma) kelimelerinin kısaltılmış halidir (Tiryaki, 2014, s. 144). Genel çerçeve bu şekilde olmakla beraber çalışmanın türü, içeriği, konusu, yapıma amacı, yayınlanacağı yer gibi pek çok etkenden dolayı farklı başlıkların kullanılması da gerekebilmektedir. Dolayısıyla araştırmanın nerede değerlendirileceğinin yazım aşamasından önce belirlenmesi halinde süreç daha sağlıklı yürütülebilecektir.

Tablo 2 Bilimsel Bir Çalışmada Bulunan Bölümlere Genel Bir Bakış, Kaynak: (Tiryaki, 2014)

Sorular	Makale Bölümü
Kısa ve öz olarak ne yapıldı ve bulundu?	Özet
Problem nedir?	Giriş
Problem nasıl çözüldü?	Materyal ve Metot
Ne buldum?	Sonuçlar
Sonuçlar ne anlama gelir?	Tartışma
Kim/hangi kuruluş yardımcı oldu?	Teşekkür (İsteğe bağlı)
Hangi kaynaklar kullanıldı?	Kaynakça

2.2. Araştırma Konusunun Belirlenmesi

Araştırma konusunun belirlenebilmesi genel olarak 4 aşamadan oluşur. Bunlar kaynakları okumak, okunan kaynaklar üzerinde düşünmek, genel çerçeveyi yazılı hale getirmek ve konu hakkında uzmanlığı olan kişilerle fikir alışverişi yapmaktır. Kaynakları okuyup üzerinde düşündükçe nihayetinde konu ile ilgili genel kavramlar, birbiri ile ilişkili olabilecek kavramlar ve genel çerçeve ortaya çıkacaktır. Bunların yazılı hale getirilmesi konunun daha anlaşılır ve görünür olmasını sağlayacaktır. Akabinde araştırmacının konu ile ilgili oluşturduğu genel kanaati alandaki uzmanlarla tartışarak sınırlarını belirlemesi gerekir. Bu sınırların önemi çalışmanın nitel (sözel) veya nicel (sayısal) yöntemle yapılmasına karar verilmesinde de önemli bir rol oynayacaktır. Bir diğer önemli husus da araştırma konusunun özgünlüğüdür. Yapılacak olan araştırmanın literatürde hangi boşluğu dolduracağına karar vermek gereklidir. Bu sebeple seçilen konunun, literatürdeki geçmiş çalışmaları tekrar etmemesi önemlidir.

2.3. Başlığın Belirlenmesi

Araştırma başlığı; araştırmanın konusunu ifade eden bir cümledir. Araştırmayı benzer konularda yazılmış olan diğer araştırmalardan ayırt etmelidir (Bavdekar, 2016). İyi bir araştırma başlığı için aşağıda belirtilen önerileri dikkate almakta fayda vardır:

- Okuyucuyu çalışmanın içeriğine dair doğru bir şekilde bilgilendirmelidir,
- Basit, tarafsız, açık, kısa ve ilgi çekici olmalıdır,

- Kısaltma veya fazla teknik terimler içermemelidir,
- Araştırma parametrelerine dair sayısal ifade içermemelidir,
- Araştırma geçmiş bir araştırmanın farklı koşullar (zaman, mekân, evren vb.) altında yapılmış bir formu ise bu koşullar da başlıkta belirtilebilir (Örneğin ilk versiyonu Tiran’da yapılmış işveren markasıyla ilgili bir çalışma Isparta’da test ediliyorsa; “*Farklı Bankalarda Çalışan Personelin Kurumlarında Dair İşveren Markası Alguları: Isparta Örneği*” gibi),
- Sorgulayıcı ve soru cümlesi şeklindeki başlıkları tercih etmemekte fayda vardır (Örneğin “*Ürün Ambalaj Tasarımının Tüketici Satın Alma Kararına Etkisi Var mıdır?*” gibi başlıklar tercih edilmemelidir),
- Başlığın daha erişilebilir olması için anahtar kelimeleri de barındırmasında fayda vardır (Bavdekar, 2016; Dewan ve Gupta, 2016).

Araştırmanın türüne göre örnek olarak bir takım araştırma başlıkları aşağıda paylaşılmaktadır. Araştırma eğer;

- Bir ilişki test ediyorsa: Huzurevinde Yaşayan Yaşlılarda Ölüm Anksiyetesi ve Takviye Gıdalara Yönelik Tutum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma,
- Etki test ediliyorsa: Doğum Teminatı Sigortası Tercihinde Hamilelikte Risk Algısının Etkisi: Kadın Tüketiciler Üzerine Bir Araştırma (Baltacı, 2020),
- Genel bir yazın taraması ise (Bir lisansüstü tez için çok tercih edilen bir yöntem değildir): COVID-19 Pandemi Sürecinin Tüketicilerin Gıda Ürünlerini Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Bir Literatür Taraması (Baltacı ve Akaydın, 2020).

2.4. Özet Bölümünün Yazılması

Özet bölümü her ne kadar araştırmanın ilk başlığı olsa da çoğunlukla en son yazılmaktadır. Çünkü içerik olarak araştırmanın tamamına dair kısa ve öz bir bilgi aktarımı sunmaktadır. Dolayısıyla yazılabilmesi için araştırma sonuçlarının elde edilmiş olması gerekmektedir. Bu bölüm araştırmanın okuyucuları için de araştırmayı değerlendirecek kişiler (hakem, jüri vb.) için de önemli bir referans noktasıdır. Pek çok akademik dergi bu alanla ilgili kelime sınırlandırması uygulamaktadır. Dolayısıyla planlarken 250-300 kelimeyi aşmayacak şekilde bir içerik tasarlamakta fayda vardır. Genel olarak bir özet bölümü şu bilgileri içerir:

- Konunun evveliyatı ve/veya amaçları,
- Araştırmada başvurulan yöntemler,
- Önemli bulgular ve
- Tartışma/Öneriler (Dewan ve Gupta, 2016).

2.5. Giriş Bölümünün Yazılması

Giriş, okuyucuya veya değerlendirecilere araştırmaya dair genel bir tanıtımın yapıldığı alandır (Peh ve Ng, 2008). Bu bölümde genel olarak araştırma konusuna dair hâlihazırda bilinenler, araştırmada bu konuya dair hangi bilinmeyenlerin ortaya çıkartılmaya çalışılacağı ve araştırmanın ulaşacağı bulgularla ulaşılmak istenen genel çıktılarının neler olduğu 2 ila 4 paragraf arası bir uzunlukta aktarılmalıdır (Dewan ve Gupta, 2016).

Şencan giriş bölümünde genel olarak altı konuya değinilmesini tavsiye etmektedir:

- *“Önceki araştırmalar (konu hakkında daha önce yapılmış bilimsel çalışmalar),*
- *Problemin tanımlanması (çalışmanın araştırma sorusu),*
- *Amaç ve Önem (bu çalışmanın yapılması ile çözüme kavuşacak konu, araştırmanın neden önemli olduğu),*
- *Kapsam ve kısıtlar (kapsam hangi kavramları içerdiği; kısıtlar ise araştırmayı sınırlandıran coğrafi çevre, zaman, maddi imkânlar gibi konuları kapsar),*

- *Ön kabuller (araştırmayı etkileyebilecek konularla ilgili ön tahminlerdir),*
- *Çalışmanın bölümleri (çalışmanın sona erdikten sonra hangi bölümleri/başlıkları içereceği)” (Şencan, 2006).*

2.6. Kavramsal Çerçevenin Yazılması

Kavramsal çerçeve (kuramsal çerçeve, literatür taraması, yazın taraması vb. gibi adlarla da anılmaktadır) belli bir konuda geçmişte yapılmış olan akademik çalışmaların kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesiyle ortaya çıkan bir fotoğrafı ifade eder (Denney ve Tewksbury, 2013). Kavramsal çerçeve, ilgili konuda hem yazan araştırmacıya hem de yayınlanmış materyali okuyan kişilere güncel ve iyi yapılandırılmış bir özet sunar (Wee ve Banister, 2016). Ayrıca araştırmacının konuyu belirlemede etkili olan durumu ve kullanacağı metodolojinin zeminini de oluşturur (Ridley, 2008).

Hart'a (1998, s. 27) göre iyi yazılmış bir kavramsal çerçeve asgari olarak aşağıda belirtilen amaçları yerine getirmelidir:

- Yapılmış olanlarla yapılması gerekenleri birbirinden ayırmalıdır,
- Konuyla ilgili önemli değişkenleri keşfetmelidir,
- Ortaya yeni bir bakış açısı koymalıdır,
- Düşünceler ve uygulama arasındaki ilişkiyi tanımlamalıdır,
- Problemin anlamlılığını mantıklı hale getirme,
- Konuya dair kelime hazinesini bir araya getirme ve genişletme,
- Konunun yapısını aktarma,
- Düşünceler ve teori ile uygulamayı ilişkilendirmek,
- Konuya dair kullanılan ana yöntemler ve araştırma tekniklerini tanımlamak,
- Konuyu tarihsel bir kapsamda aktararak gelişimsel olarak aktarmak.

Araştırmada birden fazla kavramsal yapı varsa her bir yapı için ayrı bir alt başlık açılarak aktarma yoluna da gidilebilir.

Örnek:

“İki Al Bir Öde Kampanyalarının Müşteri Sadakatine Etkisi Üzerine Bir Yazın Taraması”

Bu başlık için birinci kavramsal yapı *“İki Al Bir Öde”*dir. Dolayısı ile geçmiş çalışmalarda iki al bir öde hususundaki kavramsal yapıyı açıklayan ifadelerden uygun bulunanlardan doğru bir akış ile konu açıklanır.

İkinci kavramsal yapı ise *“Müşteri Sadakati”*dir. İki al bir öde de yapıldığı üzere geçmiş çalışmalarda konuyu açıklayan ifadelerden uygun bulunanlardan doğru bir akış ile bu konu da açıklanır.

2.6.1. Kaynaklara Ulaşmak

Kaynaklar sanal ortamda bulunabileceği gibi fiziksel olarak da erişilebilir olabilir. Kaynaklara fiziksel olarak erişebilmenin en kolay yolu kütüphanelerdir. Diğer taraftan bu tip kaynakları satan yerlerden ücreti ödenmek sureti ile de satın alınabilirler.

Sanal ortamda ücretsiz olarak erişime açık kaynaklara ulaşmak için tavsiye niteliğinde aşağıdaki adresler verilmiştir:

- Ulusal Tez Merkezi (Tezlere erişim için):
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- DergiPark (Ülkemizde yayınlanan akademik dergilere erişim için):
<http://dergipark.gov.tr/>
- Google Akademik: <https://scholar.google.com.tr/> (arama yaparken anahtar kelimeleri yazdıktan sonra sonuna bir boşluk bırakarak filetype:pdf yazılması ve ≡ sekmesinden detaylı arama aracıyla arama yapılması tavsiye olunur)
- Researchgate: <https://www.researchgate.net/> (Araştırmacıların yayınlanmış ve yayınlanmamış çalışmalarını paylaşımına açtıkları bir sistemdir)
- Academia: <https://www.academia.edu/> (Araştırmacıların yayınlanmış ve yayınlanmamış çalışmalarını paylaşımına açtıkları bir sistemdir)

Diğer taraftan günümüzde üniversiteler ürettikleri bilgileri paylaşmak amacı ile açık erişim sistemleri kullanmaktadırlar. Bu sistemlerde kendi bünyelerinde üretilen kitap, makale, tez ve benzeri kaynakları paylaşmaktadırlar. Aşağıda bunlara örnek olarak bazı Türk üniversitelerin açık erişim adresleri verilmiştir:

- Başkent Üniversitesi: <http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/>
- İbn-i Haldun Üniversitesi: <https://openaccess.ihu.edu.tr/xmlui/>
- Bartın Üniversitesi: <http://acikerisim.bartın.edu.tr:8080/xmlui/>
- İnönü Üniversitesi: <http://openaccess.inonu.edu.tr:8080/xmlui/>
- Doğuş Üniversitesi
<http://openaccess.dogus.edu.tr/#sthash.9xmaCagr.dpbs>
- Beykent Üniversitesi: <http://earsiv.beykent.edu.tr:8080/xmlui/>

2.6.2. Kaynakları Yazın Taramasında Göstermek

Yazın taraması, literatürdeki kaynaklardan elde edilen bilgilerin sistematik bir şekilde derlenmesiyle ortaya çıkar. Araştırmacının, almış olduğu bu bilgileri nereden aldığını aktarımında göstermesi gerekmektedir. Bunun iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi araştırmacının yapmış olduğu literatür taramasının aktarımında etik olarak istifade ettiği kaynakları belirtmesi gerektiğidir. Aksi durumda intihal durumu söz konusu olacaktır. İkincisi ise, yazın taraması kısmı yazılırken önceki çalışmalardan yapılan alıntıların nerelerden alındığının cümle içerisinde gösterilmesi, çalışmayı okuyan kişilerin ileride ilgili kaynaklara kolayca erişimini sağlaması açısından önemlidir. Birden fazla şekilde kaynakça gösterimi yapılması mümkündür. Araştırmada literatürdeki önemli kaynaklardan istifade edilmesi, çalışmanın da sağlam bir zemin üzerine inşa edilebilmesi açısından önemlidir.

Örnekler

- Cümle birebir alındıysa öncelikle tırnak içerisine alınır ve eğik şekilde yazılır ve yanına parantez içinde alındığı yer yazılır: “*Riske yatkınlık, bireyin belirli bir riske karşı yatkınlığını veya bilgi seviyesini ifade eden bir boyuttur.*” (Baltacı, 2020, s. 29).

- Cümle birebir alındıysa fakat alındığı yer de bir başka yerden almışsa: “*Riske yatkınlık, bireyin belirli bir riske karşı yatkınlığını veya bilgi seviyesini ifade eden bir boyuttur.*” (Baltacı, 2020: 29; Aktaran: Akaydın, 2015: 123)
- Cümle birebir alınmadıysa yahut uzunca bir bölümden elde edilen bir çıkarımsa: Bireyin belirli bir risk durumuna karşı sahip olduğu bilgi seviyesi ve o riske dair uyum gösterebilme becerisi riske yatkınlık olarak adlandırılmaktadır (Baltacı, 2020). [Tırnak işareti yok, eğik yazılmadı, sayfa numarası verilmedi]
- Dipnot yönteminde cümlenin sonuna bir dipnot eklenir: ““*Riske yatkınlık, bireyin belirli bir riske karşı yatkınlığını veya bilgi seviyesini ifade eden bir boyuttur.*”²

2.7. Kaynakça Bölümünün Yazılması

Bilimsel bir araştırma kapsamında öncelikli olarak kullanılacak kaynaklar şunlardır; bilimsel makaleler, yüksek lisans/doktora tezleri, bildiriler, editörlü akademik kitaplar ve alanında uzman kişiler tarafından yazılmış ders kitaplarıdır.

Araştırmanın içeriğine, kapsamına ve çerçevesine göre lüzumunda gazete haberleri, sosyal medya paylaşımları, çeşitli popüler süreli yayınlar da kullanılabilir. Fakat bu türdeki akademik olmayan kaynakların kullanımında araştırmanın amacına uygunluk ve kaynağın güvenilirliği oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu türde kaynakların kullanımında aşırıya kaçmamak ve dikkatli davranmak yerinde olacaktır.

Bilimsel çalışmalarda kullanılan kaynakların, kaynakça bölümünde mutlaka belirtilmiş olması gerekir. Bunun birinci sebebi etik olarak bir başkasının yazmış olduğu ifade veya yapmış olduğu çalışmayı ondan hiç bahsetmeden, kendi emeği gibi lanse etmek uygun değildir. Esasen bu durum

---

² Örnek: Baltacı, A. (2020). Doğum Teminatı Sigortası Tercihinde Hamilelikte Risk Algısının Etkisi: Kadın Tüketiciler Üzerine Bir Araştırma. Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, (14), 26-43.

bir nevi hırsızlık olup, akademide intihal olarak adlandırılmaktadır. İkinci sebep ise çalışmayı okuyan kişilerin içeriğin nereden geldiğini bilmelerini sağlamaktır. Günümüzde pazarlama alanında yapılan akademik çalışmalarda genel olarak APA adlı sistem kullanılmakla beraber farklı kaynak gösterme yöntemleri de bulunmaktadır. Genel itibari ile kaynakçada gösterilen bir eserde; kaynağı yazan kişinin/kişilerin soyadı-adı, yayınlanma yılı, yayının başlığı, yayınlandığı kaynak, kaynak süreli yayınsa (dergi vb.) sayısı, kaynağın hangi sayfada olduğu, varsa DOI/ISSN numaraları gibi bilgiler bulunmaktadır.

Örnek kaynakça yazımı:

Akademik yayınlarda pek çok farklı kaynakça gösterme biçimi bulunmaktadır. Bunun sebebi her bir gösterim şeklinin farklı bir ihtiyaç dikkate alınarak ortaya konulmuş olmasıdır. Dolayısıyla çalışmanın değerlendirileceği mecranın kabul ettiği gösterim şekli dikkate alınmalıdır. Aşağıda genel kabul gören birtakım örneklere yer verilmektedir.

- Dergiden alınmış makale ise: Çim, B. ve Taş, B. (2019). Gebeliğin 3 ila 6. Ayında bulunan gebelerin takviye gıda tüketim tercihlerinin incelenmesi. *Erceren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 6-12.
- Kitaptan yapılan alıntıda: Terzi, H. B. ve Özoktay, G. (2020). *Tükenmişlik ve Psikolojik Dayanıklılık (3. Baskı)*. Erceren Yayınları. İstanbul.
- Tezden yapılan alıntıda: Ertop, B. (2025). *Satın Alma Kararlarında Satış Elemanlarının Rolü ve Önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erceren Üniversitesi: İstanbul.
- Editörlü kitaptaki bir bölümden yapılan alıntılarda: Özdemir, B. ve Karakoç, Ş. (2019). *Müşteri Sadakati Hakkında Bilinmesi Gerekenler*. Y. Kolaylı (Ed.), Kurumsal Yönetim İlkeleri içinde. (s. 125-144). Erceren Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

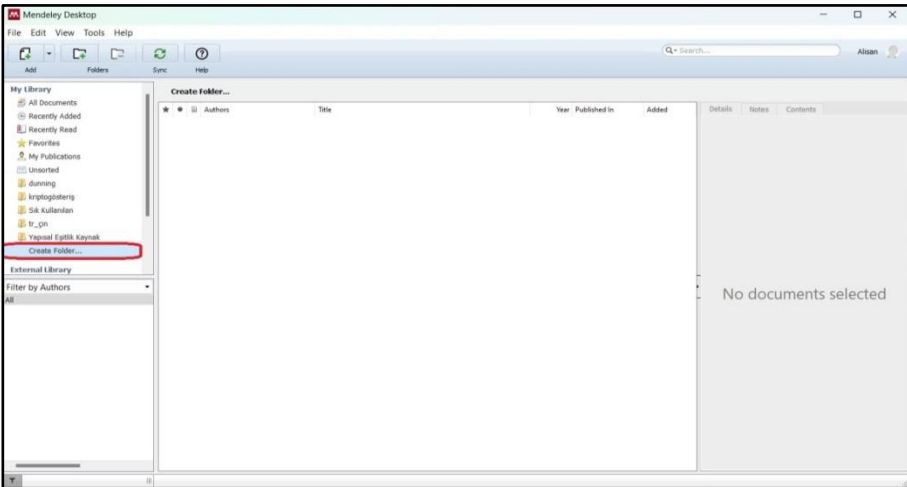
2.7.1. Metin İçi Atıflarda ve Kaynakça Oluşturmada Yardımcı Yazılım Kullanımı: Mendeley

Araştırmanın yazımı aşamasında yazarın kaynakçasını ve metin içi atıflarını organize etmesi her zaman çok kolay olmayabilir. Özellikle akademik dergilerin veya enstitülerin farklı atıf ve kaynakça gösterim yöntemleri kullandığı dikkate alındığında araştırmacıların işi daha da güçleşmektedir. Bu gibi durumlarda hataya mahal vermemek ve araştırmanın yazımında zaman içerisinde farklı atıf veya kaynakça yöntemlerine geçilmesi ihtiyacında vakit kaybetmemek için düzenleme yazılımlarından faydalanılması yerinde olacaktır. Mendeley de bu konuda araştırmacılara kolaylık sağlayan ücretsiz yazılımlardan birisidir.

Mendeley Desktop yazılımının farklı sürümleri bulunmaktadır. Bu kitapta bahsedilen 1.19.8 sürümüdür. Yazılım ücretsiz olarak aşağıdaki bağlantıdan indirilebilir:

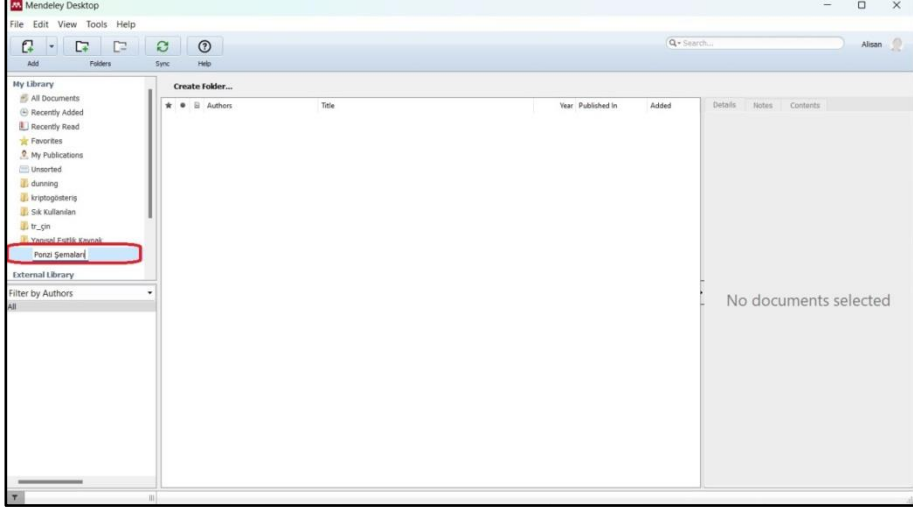
<https://www.mendeley.com/autoupdates/installers/1.19.8>

Araştırma süresince başvuru kaynakların sistematik olarak takip edilebilmesi için öncelikle bir klasör oluşturmakta fayda vardır. Böylece gelecekte yapılacak farklı çalışmalarda başvuru kaynaklarla bir karışıklık yaşanmasının da önüne geçilmiş olacaktır.

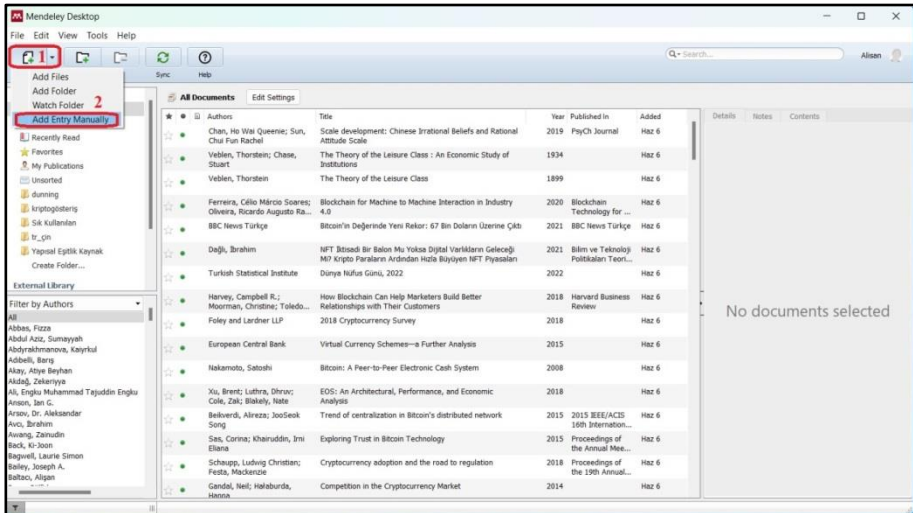
Şekil 1 Referansların eklenmesi için klasör oluşturulması-1

Klasörü oluşturmak için sol tarafta bulunan “Create Folder” sekmesine tıklanarak dosyaya bir isim verilir.

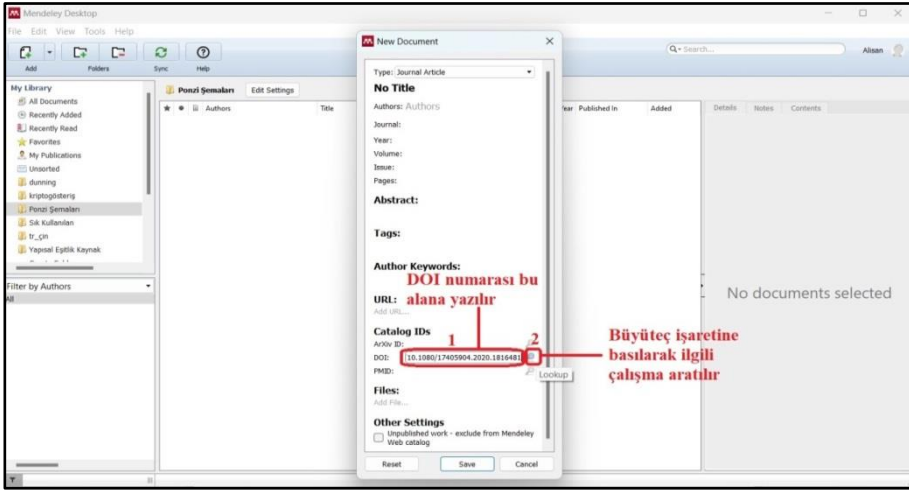
Şekil 2 Referansların eklenmesi için klasör oluşturulması-2

Metin içerisinde atıf verilebilmesi ve kaynakçanın otomatik olarak oluşturulabilmesi için öncelikle kullanılan kaynakların Mendeley’de tanımlanması gerekmektedir. Bunun için önce 1 numaralı sekmeye tıklanarak “Add Entry Manually” ifadesine tıklanır.

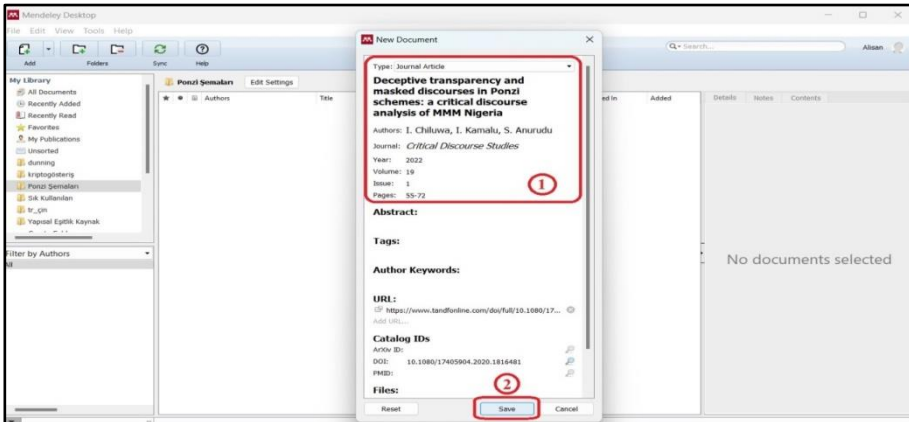
Şekil 3 Mendeley'e kaynakların eklenmesi

“Add Entry Manually” ifadesine tıklandıktan sonra bir pencere açılır. Şayet kullanılan kaynağa ait DOI numarası biliniyorsa 1 numaralı alandaki boşluğa bu numara yapıştırılır ve ardından sağındaki büyüteç işaretine tıklanır. Mendeley, kaynağı internet üzerinden tarayarak gerekli bilgileri otomatik olarak çekecektir. Ardından “Save” sekmesine tıklanarak kaynak Mendeley’e eklenmiş olur.

Şekil 4 Mendeley'e DOI numarasıyla kaynak ekleme-1

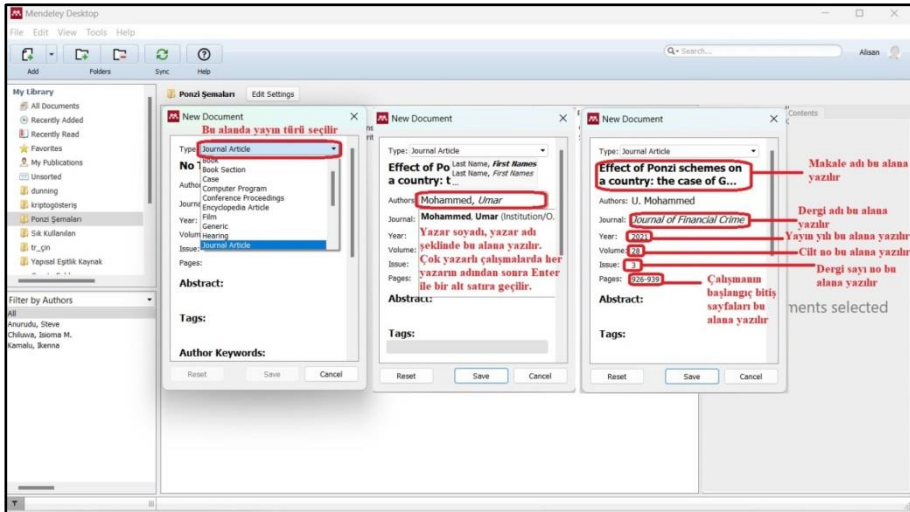
DOI taramasının ardından eklenecek araştırmaya dair bilgiler pencerenin üst tarafına otomatik olarak gelir. Her ihtimale karşı bu bilgilerin kayıtlı edilmeden önce kontrol edilmesinde fayda vardır.

Şekil 5 Mendeley'e DOI numarasıyla kaynak ekleme-2

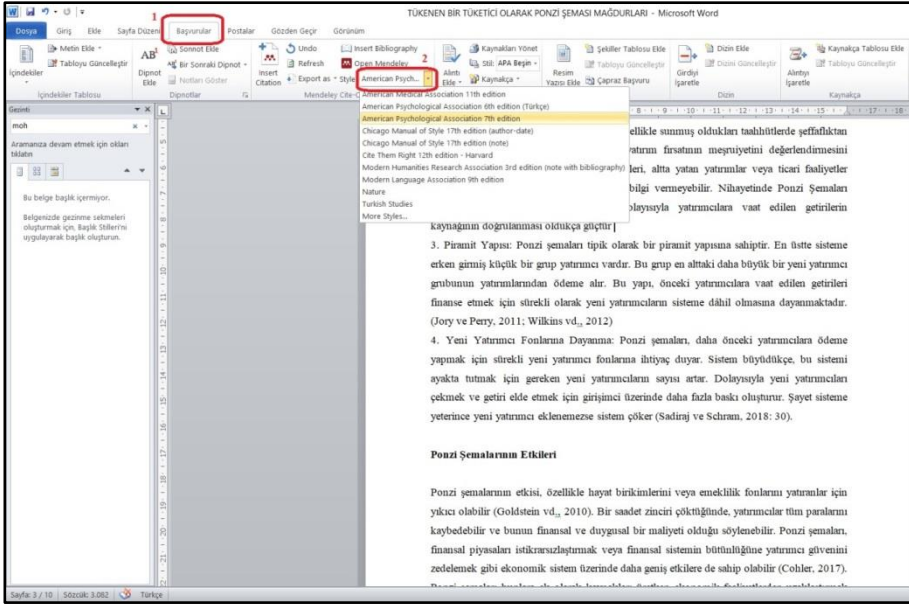

Mendeley'e otomatik olarak eklenemeyen çalışmalar için ilgili alanlar doldurularak ekleme yapılabilir. Öncelikle bir önceki örnekte olduğu gibi "Add Entry Manually" sekmesine tıklanarak araştırma ekleme penceresi açılır. Öncelikle "Type" alanından eklenecek çalışmanın türü seçilir. Ardından bu alanın altında bulunan boşlukların doldurulması gerekmektedir. Hangi boşluklara nelerin yazılması gerektiği aşağıdaki görselde paylaşılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus, yazar adının eklendiği bölgede ortaya çıkmaktadır. Bu alan doldurulurken "Yazar Soyadı, Yazar Adı" şeklinde giriş yapılır. Çalışmada birden çok yazar varsa her yazar girişinden sonra "Enter" tuşuna basılarak bir alt satıra geçilir ve yeni yazar adı yazılır. Girişler yapılırken yazarlar, eserdeki sıralamalarıyla eklenmelidir. Bazı durumlarda kaynağın yazarı bir şahıs yerine kurum olabilmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 12. Tüketici Mahkemesi, Üniversite Gazetesi vb. gibi). Bu gibi durumlarda kurum adı olduğu gibi yazılır ve yazım esnasında altta açılan alanda yer alan "(Institution/Organization)" ifadesine tıklanır. Böylece yazılıma ilgili kaynağın bir şahıs tarafından yazılmadığı kodlanmış olacaktır. Seçilen her eser türünde pencerede doldurulması gereken farklı alanlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin editörlü kitaplarda editör adları, yayınevi, şehir vb. farklı alanların doldurulması gerekebilir.

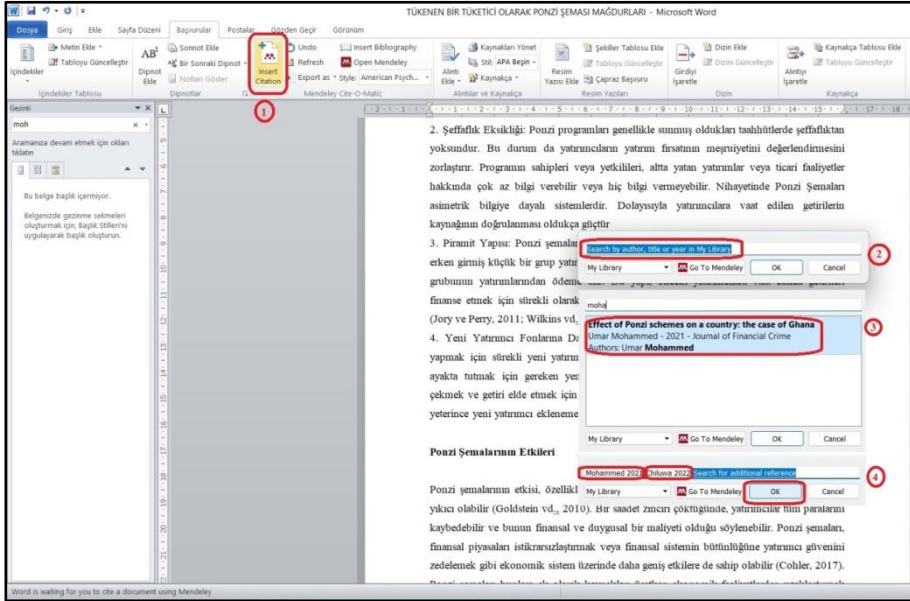
Şekil 6 Mendeley'e el ile eser eklenmesi

Kaynaklar Mendeley'e tanımlandıktan sonra metin içi atıf verilirken kullanılabilir hale gelecektir. Fakat öncelikle yazımda kullanılacak atıf verme yöntemi belirlenmelidir. Bu işlemler için Word'de önce “Başvurular” sekmesine tıklanır. Ardından görselde 2 numaralı alanda tanımlanan sekmeden kullanılacak atıf stili seçilir. Şayet kullanılması gereken atıf sistemi ilgili sekmede görüntülenemiyorsa en altta bulunan “More Styles” seçeneğine tıklanarak diğer alternatifler arasından da bir seçim yapılabilmektedir.

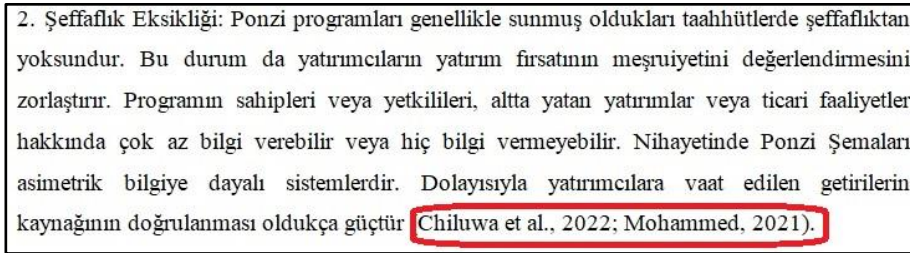
Şekil 7 Mendeley ile metin içi atıf verme-1

Metin içerisinde cümlelerin sonuna atıf verilecekse cümlelerin sonuna tıklanır. Ardından Başvurular sekmesi altında bulunan 1 numaralı alanda gösterilen “Insert Citation” sekmesine tıklanır. Bunun ardından 2 numara ile gösterilen pencere açılır. Bu pencerede eklenecek olan eserin yazar adı yazılır, yazım esnasında pencere 3 numaralı görseldeki hale gelir. Burada eserin üzerine tıkladığında seçim gerçekleşir. Şayet tek bir kaynak eklenecekse ardından “OK” sekmesine tıklanması yeterlidir. Şayet birden fazla atıf tek seferde verilecekse eserin üzerine tıklandıktan sonra yeni esere dair yazar adı girişi yapılır ve işlem tekrarlanır.

Şekil 8 Mendeley ile metin içi atfı verme-2

Kaynaklar eklendikten sonra APA sisteminde görselde paylaşıldığı şekilde görülecektir. Her farklı atfı sistemi için bu görüntü değişiklik gösterecektir.

Şekil 9 Mendeley ile metin içi atfı verme-3

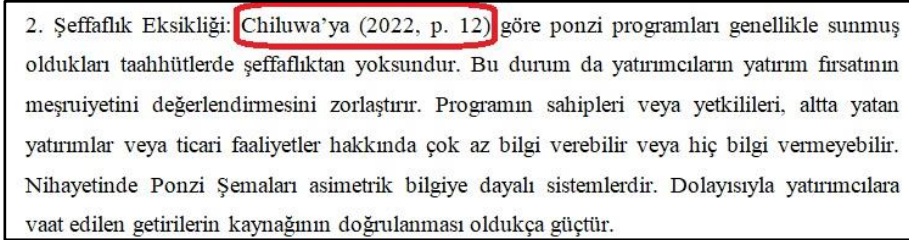
Metin içi atıflar her zaman cümle sonunda gösterilmez. Bazı durumlarda atfın cümle akışı içerisinde verilmesi de gerekebilir. Örneğin “Chiluwa’ya (2022) göre” gibi bir aktarım yapılması akışa daha uygun olabilir. Bu gibi durumlarda bir önceki adımda tanımlandığı şekilde “Insert Citation” sekmesine basılarak eklenecek yazar seçilir. Akabinde 1 numaralı alanda görülen “Yazar Soyadı Yıl;” ifadesinin üzerine tıklanır. Bunun üzerine pencere alt tarafa doğru uzayacaktır. “Supress author” ifadesinin solundaki

kutu işaretlenirse atıf sadece parantez içerisinde yıl şeklinde verilecektir. Bu örnek üzerinden ilerlemek gerekirse yazım esnasında “Chiluwa’ya” yazdıktan sonra “Insert Citation” sekmesine tıklanır, açılan pencerede “Chiluwa 2022” seçilir ve üzerine tıklanır, şayet alıntı yapılan sayfa bilgisi girilecekse “Page” ifadesinin sağındaki alana sayfa numarası eklenir ve “Supress author” ifadesinin solundaki kutu işaretlenir.

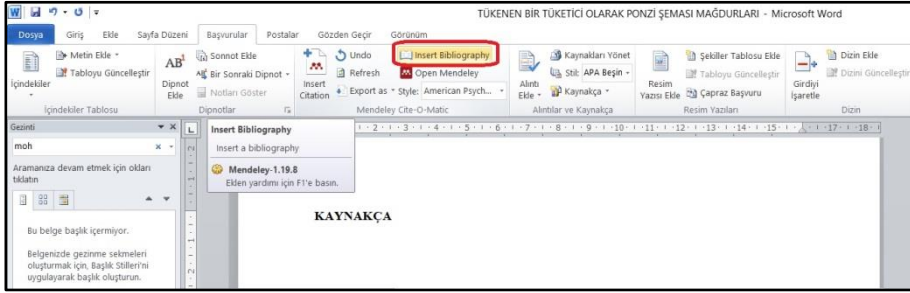
Şekil 10 Mendeley ile metin içi atıf verme-4

Yukarıda sayılan adımlar takip edildikten sonra metin içi aktarım, görselde paylaşıldığı şekilde görülecektir.

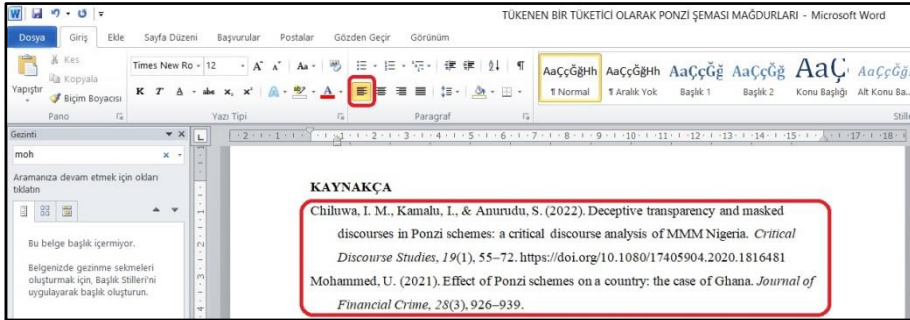
Şekil 11 Mendeley ile metin içi atıf verme-5

Yazım işi sona erdikten sonra araştırmanın kaynakçasının oluşturulması gerekecektir. Bunun için “KAYNAKÇA” başlığı atıldıktan sonra bir alt satıra geçilir. Başvurular sekmesinde bulunan “Insert Bibliography” sekmesine tıklanır.

Şekil 12 Mendeley'de kaynakça bölümünün oluşturulması-1

Mendeley kaynakçayı seçilen referans sistemine göre otomatik olarak oluşturacaktır. Fakat bu işlem sonunda oluşturulan kaynakça sola yaslı bir şekilde ortaya çıkar. Şayet metnin geri kalanı da kural itibariyle sola yaslı olarak yazılmışsa böyle kalabilir. Fakat metin iki yana yaslı yazılmışsa bu alanın seçilerek iki yana yaslı hale getirilmesi gerekecektir.

Şekil 13 Mendeley'de kaynakça bölümünün oluşturulması-2

2.8. Yöntem Bölümünün Yazılması

Yöntem bölümü bir araştırmada cevaba ulaşmak için ihtiyaç duyulan veriyi, veriye ulaşma yöntemini ve toplanan verinin analizinde başvurulacak araçların aktarıldığı bir bölüm olup şüphesiz ki bu tasarım araştırmanın türüne, araştırma sorusuna ve araştırmacının sahip olduğu imkânlarla göre şekillenmektedir (Hart, 1998). Yöntem bölümünde bulguların ne şekilde elde edildiğine değinilerek bunların makbul oldukları okuyucuya ifade edilmeye çalışılır (Tiryaki, 2014).

Bu bölümde alınmış olan bir etik kurul izni varsa bu izinden, gerekiyorsa araştırmanın yürütüldüğü tarih aralığında da bahsedilmelidir.

Araştırmada kavramın net tanımlanmamasından dolayı karşılaşılan kavramsal veya araştırmacının uygulanmasına etki eden yöntemsel kısıtlılıklar bulunuyorsa, bunların da açık bir şekilde yöntem başlığı altında ifade edilmesinde fayda vardır (Horzum ve diğerleri, 2016). Ayrıca araştırma bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından finanse edilmişse buna da değinmek gereklidir.

Yöntem, araştırmacının cevabını aradığı soruya göre belirlenir. Dolayısı ile seçim araştırmacının iradesindeki bir konudur. Araştırmanın yöntem bölümünün girişinde hangi yöntemin seçildiği ve bu yöntemin seçilme sebebi anlatılmalıdır.

Bir yöntem bölümünde tablodakilerle sınırlı kalmamak üzere yapılan araştırmanın gerekliliklerine göre birtakım içeriklerin bulunması gerekmektedir. Bu bölümün yazılmasında geçmişte alanda yapılmış benzer çalışmaların yöntem bölümlerinin incelenmesinde de fayda vardır.

Tablo 3 Yöntem Bölümünün Yapılandırılması

Yöntem Bölümünün Yapılandırılması	
➤	Sorunsal ve Araştırma Sorusu
➤	Araştırmada Kullanılan Yöntem
➤	Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları
➤	Araştırma Modeli
➤	Hipotezler
➤	Evren, Örneklem ve Örneklem Yöntemi
➤	Verilerin Toplanma Şekli ve Veri Toplama Takvimi
➤	Analiz İçin Kullanılan Paket Programlar ve Uygulanan Analizler
➤	Etik Kurul İzni
➤	Görüşü Alınan Uzmanlara Dair Bilgi
➤	Varsa Destekleyen Kurum
➤	Araştırmanın Sınırlılıkları

2.8.1. Sorunsal ve Araştırma Sorusu

Sorunsal, bir konuda makul düzeyde okuma yaptıktan sonra literatürde cevabı bulunmayan hangi konuda bir araştırma yapılacağına karar verilmesiyle ortaya çıkar (Evans, Gruba ve Zobel, 2014, s. 68). Örneğin *“Pandemi süreciyle beraber çevrimiçi mecralarda yapılan alışveriş düzeyinde*

bir artış meydana gelmiştir. Tüketiciler bu yeni normale her ne kadar süratle adapte olmuşlarsa da çevrimiçi mecralarda yapmış oldukları alışverişlere yönelik artan bir şikâyet paylaşımı olduğu da dikkat çekmektedir”.

Araştırma sorusu, sorunsalın daha kesin ve ayrıntılı bir ifadesi olarak kabul edilebilir (McGaghie, Bordage ve Shea, 2001, s. 924). Sorunsaldan yola çıkarak bir araştırma sorusu yazmak gerekirse “*Tüketicilerin temassız alışverişleriyle ilgili olarak paylaştıkları şikâyetlerinde ürünü taşıyan lojistik firmalarının etkisi var mıdır?*” yahut “*Tüketicilerin temassız alışverişleriyle ilgili olarak yaşamış oldukları sorunların internetten alışverişe yönelik güven düzeylerine etkisi olmuş mudur?*” şeklinde araştırma soruları üretilebilir.

2.8.2. Hipotezler

Hipotez, kelime anlamıyla “*henüz ispat edilmemiş önerme*” şeklinde tanımlanabilir (Bains, 2005). Dayanak noktası araştırma sorusudur. Türkiye’de pazarlama alanında yazılan tezler incelendiğinde bunların büyük ölçüde nicel yöntemle istatistiksel analizler üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu kitabın ilerleyen bölümlerinde istatistikî analizler için hipotez yazımına ayrıca değinilmektedir.

2.8.3. Evren

Yöntem bölümü öncelikle evrenin tanımlanması ile başlamalıdır. Evren, çalışmaya konu olan bütün vakaları içeren en büyük kümedir. Evreni tanımlarken mümkünse resmi kaynaklara başvurmak, evrenin büyüklüğüne dair daha somut bir bilgi ortaya koymak adına faydalı olacaktır. Örneğin evren Ankara ilindeki erişkinlerse bu veri TÜİK’ten tedarik edilebilir, 2020-2021 öğretim yılında Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim gören Hukuk Fakültesi öğrencileriye YÖK İstatistikleri’nden faydalanılabilir.

Örnekler:

1. “*Gebeliğin 3 ila 6. ayı arasında bulunan kadın tüketicilerin takviye gıdalarla ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi*” adlı bir çalışma yapılıyorsa evren yeryüzünde gebeliğinin 3 ila 6. ayı arasında bulunan kadınların hepsidir.

2. Eğer çalışmanın adı “Ankara ilinde gebeliğin 3 ila 6. ayı arasında bulunan kadın tüketicilerin takviye gıdalarla ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi” olsaydı, bu sefer evren Ankara ilinde bulunan ve gebeliğin 3 ila 6. ayı arasında bulunan kadınların hepsidir.

Yöntem bölümünün girişinde evren için giriş cümlesi şu şekilde olmalıdır “Araştırmanın evreni ....dır”. Bu cümlenin ardından neden bu evrenin seçildiğine dair bir cümlelik bir açıklama yapılmasında fayda vardır.

2.8.4. Örneklem

Çoğu çalışmada araştırmanın evreninin tamamına ulaşmak mümkün değildir. Bunun en önemli sebebi evrenin büyüklüğünden dolayı zaman, mekân ve maddi imkânların evrenin tamamına erişilebilmesine imkân vermemesidir. Birinci örnekten yola çıkarsak yeryüzündeki bütün 3 ila 6 ay arasında gebelik durumundaki kadınları tek tek tespit etmek mümkün olmayacağı gibi bunların hepsine erişebilmek de imkân dâhilinde olmayacaktır. Bu gibi durumlarda yapılması gereken şey evrenin içerisinden daha küçük bir kitle seçip araştırmayı bu kitle üzerinden yaparak evrene genellemektir.

2.8.4.1. Örneklem Yöntemleri

Bilimsel araştırmalarda örneklem yöntemleri olasılığa dayalı (olasılıklı) ve olasılığa dayalı olmayan (olasılıksız) olmak üzere iki başlık altında ele alınabilir. Araştırmacı, kendi araştırma sistematığına en uygun yöntemi belirleyerek uygulamalıdır.

2.8.4.1.1. Olasılığa Dayalı Örneklem Türleri

- Basit Tesadüfi Örneklem: Bu yöntemde, her bir birimin evrenden örneklem seçilme şansı eşittir. Veriler, rasgele sayı tablosu veya bilgisayar tarafından oluşturulan listeler kullanılarak veya kura ile seçilebilir (Acharya, Prakash, Saxena ve Nigam, 2013).
- Tabakalı Örneklem: Tabakalı örneklem yöntemi, her özelliğin örneklemede orantılı olarak temsil edilmesini sağlama ihtiyacının olduğu, evrenin karışık özelliklere sahip olduğu durumlarda

uygundur. Nüfus, benzer özelliklerine (örn. cinsiyet, yaş aralığı, gelir grubu, iş rolü) göre alt gruplara (tabakalara) ayrılır. Tabakaların evrendeki genel oranlarına göre her bir alt gruptan katılımcı sayısının hesaplanması gerekir. Daha sonra rassal veya sistematik örnekleme yöntemleri, her bir alt gruptan bir örnek seçmek için kullanılabilir. Böylece her bir tabaka, evrenin içindeki yoğunluğuna göre temsil edilmiş olur (Mweshi ve Sakyi, 2020, s. 188).

- Küme Örnekleme: Araştırma evreni çok büyük olduğunda araştırmacı, evreni daha küçük veya eşit parçalara bölüp örnekleme seçimini bunların arasından rastgele seçimlerle gerçekleştirebilir. Böylece daha ekonomik bir şekilde erişilebilir bir örnekleme imkânına kavuşulabilir. Fakat bu yöntemin hassasiyetinin basit rassal örneklemeden daha düşük olduğunu ifade etmekte fayda vardır (Etikan ve Bala, 2017). Bu yöntemin sıklıkla coğrafi kümeler şeklinde uygulanmakla beraber örnekleme hatası ihtimaline açık olduğu da söylenmektedir (Karagöz, 2019, s. 311).

2.8.4.1.2. Olasılığa Dayalı Olmayan Örnekleme Türleri

- Kolayda Örnekleme: En ulaşılabilir ve maliyetsiz vakaların seçildiği yöntem olup araştırmalarda en sık başvurulan örnekleme yöntemi olduğu söylenebilir (Yağar ve Dökme, 2018, s. 5). Bunun sebebi en kısa zamanda evrenden en yüksek sayıdaki birime en ucuz şekilde erişebilme imkânı sağlamasıdır. Bu yöntem iki temel prensip üzerine çalışmaktadır. Birincisi en ulaşılabilir veri kaynağı en iyisidir, ikincisi ise evrendeki erişilebilir durumdaki her bir birimden veri toplanmasıdır (Karavardar, 2011, s. 165).
- Kotalı Örnekleme: Bu yöntem, katılımcıların önceden belirlenmiş özelliklere göre seçildiği, böylece toplam örneklemin evrenle benzer özellik dağılımına sahip olduğu olasılığa dayalı olmayan bir örnekleme türüdür (Taherdoost,

2016, s. 22). Kota örnekleme, rassal olarak belirlenmiş bir örnekleme ulaşamadığında, evreni mümkün olan en yüksek seviyede temsil edebilecek bir örneklem oluşturmak için başvuru bir yöntemdir (Sharma, 2017, s. 751).

- Kartopu Örnekleme: Örnekleme dâhil edilecek birimlerin tespit edilmesinin güç olduğu hallerde kullanılmaktadır. Araştırmacı önce erişebileceği sayıda birimi tesadüfi yöntemle belirler ve ardından bu birimlerden evreni temsil edebilecek başka birimlere ulaşabilmesi için bir yol göstericilik talep eder. Bu şekilde her toplanan verinin ardından cevaplayıcı birimden yeni cevaplayıcı adaylarına ulaşma noktasında bir destek sağlayan araştırmacının ulaştığı örneklem de kartopu gibi büyümeye başlar (Nakip, 2006a, s. 207).

2.8.4.2. Örneklem Büyüklüğü

Evreni oluşturan birimlerin her birinden veri toplanması mümkün olmadığı zamanlarda araştırmacıların iyi bir örneklem stratejileri olmasında fayda vardır (Sekaran, 2003). Örneklem büyüklüğü evreni tanımlamaya yetecek kadar bilgi içeren bir alt küme olarak tanımlanabilir (Sekaran ve Bougie, 2010).

Günümüzde örneklem büyüklüğü hesaplamalarını çevrimiçi mecralarda otomatik olarak yapan araçlar da bulunmaktadır. Aşağıda bu araçlara dair iki örnek paylaşılmaktadır:

- Calculator.net: <https://www.calculator.net/sample-size-calculator.html>
- Surveymonkey.com: <https://www.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>

Result

Sample size: 295

This means 295 or more measurements/surveys are needed to have a confidence level of 95% that the real value is within $\pm 5\%$ of the measured/surveyed value.

Confidence Level: ?	95%	▼
Margin of Error: ?	5%	
Population Proportion: ?	50%	Use 50% if not sure
Population Size: ?	1258	Leave blank if unlimited population size.

Calculate ▶ **Clear**

Şekil 14 Calculator.net Örneklem Büyüklüğü Hesaplama Aracı Ara Yüzü

Diğer taraftan 1970 yılında Krejcie ve Morgan tarafından ortaya konulan örneklem büyüklüğü tablosu da araştırmacılar tarafından örneklem büyüklüğü tespitinde sıklıkla başvuru alan araçlar arasında yer almaktadır. Tabloda çeşitli evren büyüklükleri için 0,05 anlamlılık düzeyinde başvurulması gereken asgari örneklem büyüklüğü değerleri verilmektedir.

Tablo 4 Krejcie-Morgan'ın Örneklem Büyüklüğü Tablosu, Kaynak: (Krejcie ve Morgan, 1970)

<i>N</i>	<i>S</i>	<i>N</i>	<i>S</i>	<i>N</i>	<i>S</i>
10	10	220	140	1200	291
15	14	230	144	1300	297
20	19	240	148	1400	302
25	24	250	152	1500	306
30	28	260	155	1600	310
35	32	270	159	1700	313
40	36	280	162	1800	317
45	40	290	165	1900	320
50	44	300	169	2000	322
55	48	320	175	2200	327
60	52	340	181	2400	331
65	56	360	186	2600	335
70	59	380	191	2800	338
75	63	400	196	3000	341
80	66	420	201	3500	346
85	70	440	205	4000	351
90	73	460	210	4500	354
95	76	480	214	5000	357
100	80	500	217	6000	361
110	86	550	226	7000	364
120	92	600	234	8000	367
130	97	650	242	9000	368
140	103	700	248	10000	370
150	108	750	254	15000	375
160	113	800	260	20000	377
170	118	850	265	30000	379
180	123	900	269	40000	380
190	127	950	274	50000	381
200	132	1000	278	75000	382
210	136	1100	285	1000000	384

* *N*: Evren büyüklüğü
* *S*: Örneklem büyüklüğü

Her ne kadar anlamlı istatistiksel çıktuların elde edilebilmesi için bir takım sayısal örneklem hesaplama yöntemleri öneriliyor olsa da örneklem büyüklüğü şüphesiz ki araştırmadan araştırmaya da birtakım farklılıklar gösterebilmektedir. Bu sebeple araştırmacıların başvurdukları örneklem büyüklüğüne dair çalışmalarında makul bir gerekçe sunmaları da yerinde olacaktır (Mweshi ve Sakyi, 2020).

2.8.5. Araştırmada Kullanılacak Verilerin Kaynağı

Araştırmacı, araştırma sorusunun cevabına ulaşmasını sağlayacak veri kaynağına karar vermeli ve yöntem bölümünde bunu aktarmalıdır. Analize tabi olacak veriler hazır veriler midir, yoksa araştırma için özel olarak ilk defa mı toplanacaktır. Bu minvalde veriler ikiye ayrılır:

- Birincil Veri: Doğrudan şahıslardan toplanan (anket, birebir görüşme vb.), laboratuvar ortamında ortaya çıkan (deney, gözlem vb.)
- İkincil Veri: Daha önce bir başkası tarafından toplanmış veriler (TÜİK raporları, hasta kayıt dosyaları, internette yazılmış müşteri şikâyetleri, borsaya açık şirketlerin mali tabloları vb.)

Araştırmacılar, lüzum görmeleri halinde birincil ve ikincil verileri bir arada kullanabilirler. Başta da belirtildiği üzere araştırmacılar için veri kaynağı seçim kararının cevabını araştırma sorusunun cevabına ulaşmayı hangi veri türüyle sağlayabilecekleri belirler.

Veri toplama yöntemi de araştırmanın nitel veya nicel olarak yürütülmesiyle doğrudan alakalıdır. Örneğin bireylerin belirli bir markaya dair maruz kaldıkları reklamlara yönelik durumu betimleme yöntemleri araştırılacaksa burada nitel bir yöntem olan söylem analizine başvurulabilir. Bu durumda en mantıklı veri toplama şekli muhtemelen birebir veya odak grup görüşmesidir. Farklı kişilik özelliklerine sahip bireylerin maruz kaldıkları belirli bir reklama yönelik tepkilerinin anlaşılması amaçlanıyorsa nicel yöntemle makbul ölçekler üzerinden veri toplanması araştırmanın gidişatı açısından daha rasyonel olabilir. Döviz kuruna göre Türkiye’yi ziyaret eden turistlerin ülkelere göre dağılımı incelenmek istendiğinde ise ikincil veriler en pratik şekilde ulaşılabileceğinden tercih edilebilir.

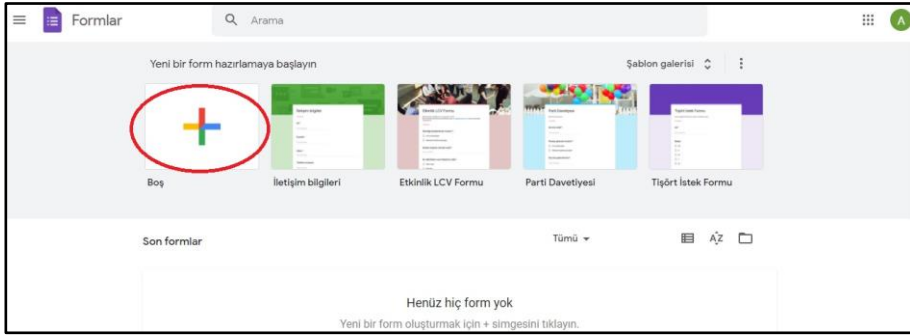
2.8.5.1. Google Formlar ile Çevrimiçi Anket Oluşturma ve Veri Toplama

Günümüzde kişilerden anket vasıtasıyla toplanması gereken veriler için çevrimiçi formlar sıklıkla başvuru araçları haline gelmiştir. Bu kitapta, ücretsiz ve erişilebilir olması sebebiyle örnek veri toplama aracı olarak Google Formlar’ın verilmesi tercih edilmiştir.

Google Formlar, <https://docs.google.com/forms/> adresi üzerinden çevrimiçi veri toplama imkânı sunan dijital bir sistemdir. Anketlerin geniş kitlelere masrafsız ve süratli bir şekilde ulaştırılabilmesinde önemli bir imkân

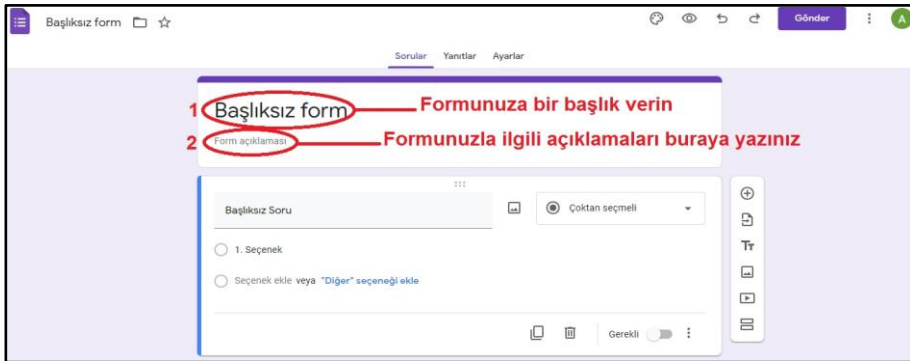
sunmaktadır. Ayrıca toplanan cevaplar Excel tablosu olarak da alınabildiğinden dolayı verilerin SPSS'e aktarım süreci de pratikleşmektedir. Sistemden faydalanabilmek için bir Gmail hesabınız olması gerekmektedir.

Form ara yüzü açıldığında ilk olarak Şekil 15'teki ekran çıkmaktadır. Kırımızı çember ile işaretlenmiş olan + işaretine basılır.

Şekil 15 Google Formlar Birinci Adım

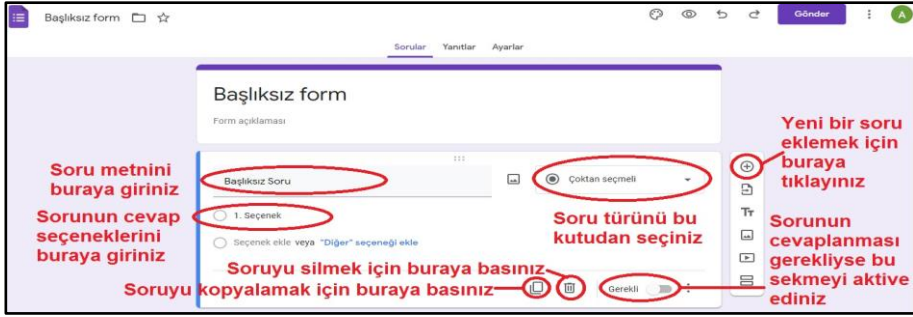
Anket formlarında en önemli hatalardan birisi de başlık ve bilgilendirme metni verilmemesidir. Katılımcıların neyle ilgili sorulara maruz kalacakları, bu çalışmayla ilgili etik kurul izni alınıp alınmadığı, araştırmadan ayrılma koşulları, araştırmacılarla ne şekilde iletişime geçecekleri gibi konuların bu bölümde paylaşılması gerekmektedir.

Şekil 16 Google Formlar İkinci Adım

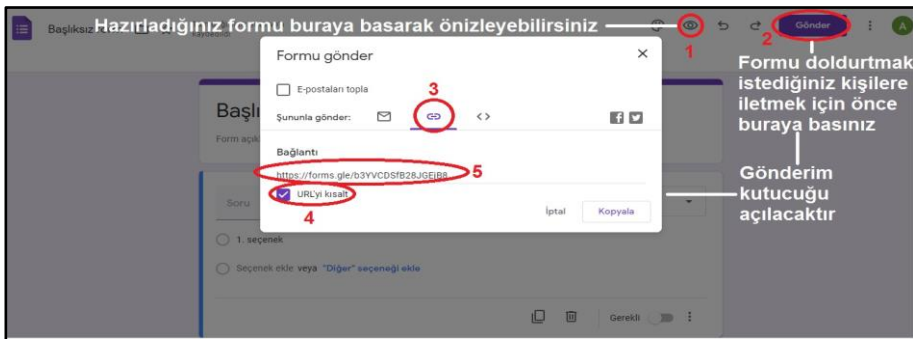
Soru giriş alanında soru metni ve seçenekler girildikten sonra sorunun cevaplayıcıya nasıl görüneceği belirlenmeli ve alternatifler arasından uygun

bir tanesi seçilmelidir. Demografik veriler için genellikle açılır menü, Likert tipi sorular için çoktan seçmeli tablosu ile devam etmekte fayda vardır. Sorunun cevaplayıcılar tarafından boş bırakılmadan kesinlikle cevaplanması ihtiyacı varsa “Gerekli” sekmesine basarak aktive edilmelidir. Sorunun silinmesi için çöp kutusu sekmesine, kopyalanması içinse çöp kutusunun solundaki görsele tıklanmalıdır. Soru hazırlama işlemi bittikten sonra yeni bir soru eklemek için sağ tarafta bulunan + işaretine basılmalıdır.

Şekil 17 Google Formlar Üçüncü Adım

Soru formu hazırlandıktan sonra 1 ile kodlanmış olan sekmeye basarak mevcut görünümü kontrol edilmelidir. Eğer bir sorun görünmüyorsa 2 numaralı “Gönder” sekmesine tıklanır. Açılan pencerede görseldeki sırayla ilerlenir ve anketin bağlantı adresi kopyalanarak alınır. Ardından uygun mecralardan erişim adresi paylaşılarak cevaplayıcılara duyurulur.

Şekil 18 Google Formlar Dördüncü Adım

Yanıtları görmek, Excel tablosuna dönüştürmek veya bilgisayara kaydetmek için görselde işaretlenmiş olan “Yanıtlar” sekmesine basılır.

Şekil 19 Google Formlar Beşinci Adım

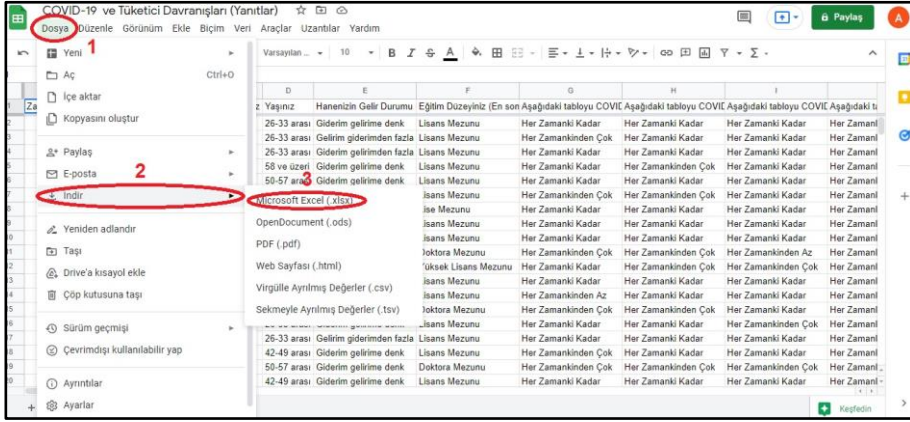
Verileri Excel tablosu olarak elde etmek için önce yeşil kutucuğun içerisinde bulunan + işaretine basılmalıdır. İlgili form için ilk defa tablo oluşturuluyorsa açılan pencerede “Yeni Tablo Oluştur” seçeneği işaretli olmalıdır. Akabinde “Oluştur” sekmesine tıklanarak tablo oluşturma işlemi gerçekleştirilir.

Şekil 20 Google Formlar Altıncı Adım

Tablo oluşturulduktan sonra görüntülemek veya bilgisayara indirmek için yeşil kutucuğun içerisinde bulunan + işaretine basılmalıdır. Açılan pencerede sırasıyla Dosya>İndir>Microsoft Excel (.xlsx) sekmelerine basılarak dosya bilgisayara indirilebilir. Dosyadaki veri kopyala/yapıştır yordamıyla SPSS’te “Data View” ekranına aktarılabilir.

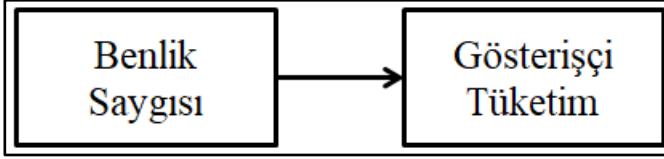

Şekil 21 Google Formlar Yedinci Adım

2.8.6. Araştırma Modelinin Kurulması

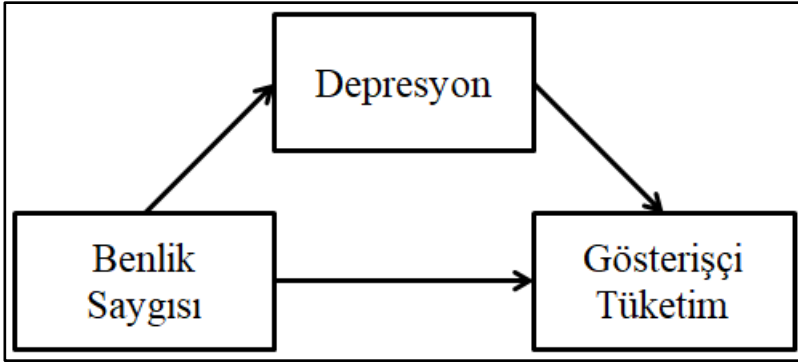
Araştırma modeli, bir araştırmadaki değişkenler arasındaki ilişkinin görselleştirilmiş halidir ve genellikle araştırmacının yöntem bölümünde aktarılır. Değişken, araştırmacıların hakkında bir sonuç çıkartmak istediği koşul veya niteliklidir ve deneysel araştırma belirli bir yaklaşım veya müdahalenin değışkene etkisini ortaya koymak için yapılır (Johnson, 2014). Modelde bağımlı, bağımsız, aracı ve düzenleyici değışkenler gösterilir. Lüzumunda bunların alt boyutlarına da yer verilebilir. Modeli oluşturmak, hem araştırmacının yapacağı çalışmada dağılmasını engeller hem de modeli inceleyen üçüncü kişilerin değışkenler arası irdelenen konuyu daha rahat anlamalarını sağlar. Örneğin benlik saygısı düzeyinin gösterişçi tüketim üzerinde bir etkisi olup olmadığı test edilecekse temel model aşağıdaki şekilde kurulur. Şüphesiz ki bu kavramların çeşitli sayıda alt boyutları da vardır, bunların da modele eklenmesiyle model daha detaylı bir şekilde sunulabilir.

Bağımlı değışken, bağımsız değışkenin aldığı farklı değerlerden etkilenen değışkene verilen addır. Örneğin benlik saygısının farklı düzeyleri için ölçülen gösterişçi tüketim değerleri de farklılık gösteriyorsa benlik saygısı bağımsız, gösterişçi tüketim ise bağımlı değışkendir.

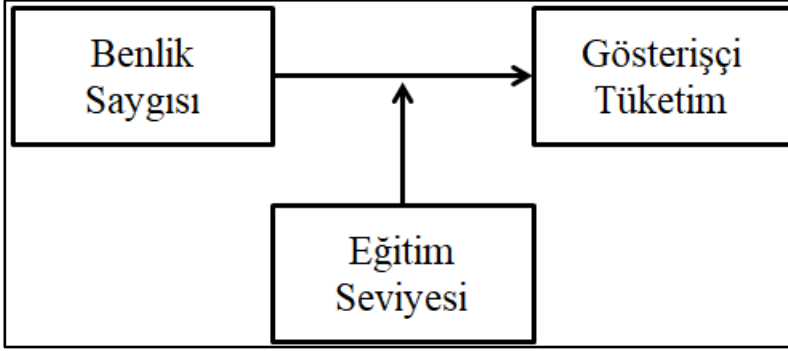
Şekil 22 Araştırma Modeli Örnek-1 (Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler)

Aracı değişken, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin düzeyi üzerinde etkisi olan ve bağımsız değişkenin bir sonucu olarak ortaya çıkan değişkene verilen addır. Örneğin depresyon benlik saygısının gösterişçi tüketim üzerindeki etkisini değiştirici bir etki gösteriyorsa bu modelde depresyon aracı değişken olarak kullanılıyor demektir.

Şekil 23 Araştırma Modeli Örnek-2 (Aracı Değişken)

Düzenleyici değişken ise bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin kategoriler arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyar. Düzenleyici değişkenin bağımsız değişkenle bir alakası olması gerekmez. Örneğin, benlik saygısının gösterişçi tüketim üzerindeki etkisi farklı eğitim düzeylerine göre değişiklik gösteriyor, artıyor-azalıyor veya ortadan kalkıyorsa, bu modelde eğitim seviyesi düzenleyici değişken olarak kullanılmış demektir.

Şekil 24 Araştırma Modeli Örnek-3 (Düzenleyici Değişken)

2.8.7. Yöntem Bölümünde Belirtilmesi Gereken Diğer Bilgiler

Yöntem bölümünde araştırma tasarımına dair teknik bilgiler dışında bir takım ek bilgilerin de paylaşılması gerekmektedir. Bu bilgiler araştırmadan araştırmaya farklılık göstermekle beraber genel itibarıyla aşağıda paylaşılan konuların bu bölümde aktarılmasında fayda vardır. Bu bilgiler genel olarak şunlardır:

- Araştırma için alınmış bir etik kurul izni varsa paylaşılmalıdır. Örnek ifade: *"Bu araştırma Erceren Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 11/10/2023 tarih ve 1274 sayılı uygunluk görüşü ve YÖK Bilimsel Araştırma ve Etik Yönetmeliği ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir."*
- Araştırmanın gerçekleştirildiği dönem açıkça belirtilmelidir. Örnek ifade: *"Bu araştırmada veriler 12/11/2022 ile 12/04/2023 tarihleri arasında toplanmıştır."*
- Araştırmanın bir destekleyicisi olup olmadığı ifade edilmelidir. Destekleyicisi olan araştırma için örnek ifade: *"Bu tez TÜBİTAK 230K250 numaralı "Kadın Girişimciliğinde İnovasyonun Pazarlama Faaliyetlerinin Verimliliğine Etkisi" adlı proje tarafından desteklenmiştir."*; Destekleyicisi olmayan araştırma için örnek ifade: *"Bu tez, herhangi bir kişi veya kurum tarafından maddi olarak fonlanmamıştır."*
- Hiçbir araştırma sonsuz imkânlar ve kaynaklarla gerçekleştirilmez. Dolayısıyla araştırmanın gerçekleştirilmesinde karşılaşılan kısıtlılıklar yöntem bölümünde aktarılmalıdır. Örnek ifade: *"Bu araştırma bir tez çalışması olması sebebiyle belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirildiği için bir zaman kısıtı söz konusudur. Ayrıca herhangi bir kişi ve kurum tarafından maddi kaynak desteği sağlanmadığından yalnızca araştırmacının maddi imkânları nispetinde bir harcama yapılabilmektedir. Dolayısıyla finansal bir kısıtlılığın varlığından da söz etmek gerekmektedir."*
- Araştırma süresince uzman görüşüne başvurulmuş kişiler varsa bunlardan da bahsedilmesi gerekmektedir. Örnek ifade:

"Araştırmada kullanılan ölçeğin Türkçeleştirilmesi sürecinde araştırmacı tarafından yapılan tercümelelerin çapraz kontrolü için İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu Mahmut Öztürk ile İngilizce Öğretmeni Ayşe Demir'den uzman görüşü alınmıştır."

Yöntem bölümü daha evvel de belirtildiği üzere araştırmanın gerekliliklerine göre yazılmalıdır. Tabloda örnek bir yöntem bölümü paylaşılmaktadır. Araştırmanın yöntemine ve ihtiyaçlarına göre uygun bir yöntem bölümü tasarımı yapılması, tez savunması aşamasında jürinin ikna edilebilmesi açısından da önemlidir.

Tablo 5 Nicel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği

Nicel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği
Araştırma sorunsalı COVID-19 salgınıyla hayatımızdaki ağırlığı artan temassız alışveriş kavramından yola çıkarak ortaya konulmuştur. Pandemi süreciyle beraber çevrimiçi mecralarda yapılan alışveriş düzeyinde bir artış meydana gelmiştir. Tüketiciler bu yeni normale her ne kadar süratle adapte olmuşlarsa da çevrimiçi mecralarda yapmış oldukları alışverişlere yönelik artan bir şikâyet paylaşımı olduğu da dikkat çekmektedir. Buradan hareketle araştırma sorusu <i>“Tüketicilerin temassız alışverişleriyle ilgili olarak yaşamış oldukları kurumsal şikâyet yönetim tarzının internetten alışverişe yönelik güven düzeylerine etkisi olmuş mudur”</i> şeklinde belirlenmiştir.   Araştırma sorusuna yönelik olarak çıkarımda bulunabilmek için nicel yöntemle başvurulmuştur. Yaş, gelir, cinsiyet, eğitim gibi demografik sorulara ek olarak güvenin ölçülmesi için Bart vd. (2005) tarafından geliştirilen üç maddelik <i>“Web Sitesine Yönelik Tutum (Güven)”</i> ölçeği kullanılmıştır. Orijinal çalışmada ölçeğe yönelik Cr. Alfa katsayısı 0.91’dir. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Kurumsal şikâyet yönetim tarzına yönelik tüketici değerlendirmelerinin tespiti için Homburg ve Fürst (2005) tarafından geliştirilen dört maddelik <i>“Adalet Algısı”</i> ölçeğinden istifade edilmiştir. Bu ölçeğin Cr. Alfa değeri ise 0.89’dur. Araştırma modeli şekilde görülmektedir.   <pre> graph LR   A[İnternet Sitesi Şikâyet Yönetim Tarzı] --> B[İnternet Sitesinden Alışverişe Yönelik Güven]   </pre>   Literatür taramasından elde edilen bilgiler ve kullanılacak ölçme araçları da dikkate alındığında araştırma hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur: H₁: Bir internet sitesinin şikâyet yönetim tarzı, tüketicilerin ilgili internet sitesinden alışverişe yönelik güven duyguları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.   H₂: İnternet sitesinden alışverişe yönelik güven düzeyi, demografik değişkenler için istatistiksel olarak farklılaşmaktadır.   H_{2a}: İnternet sitesinden alışverişe yönelik güven düzeyi, cinsiyete göre göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir   H_{2b}: İnternet sitesinden alışverişe yönelik güven düzeyi, yaşa göre göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.   H_{2c}: İnternet sitesinden alışverişe yönelik güven düzeyi, eğitim düzeyine göre göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.   Araştırmanın evrenini Türk tüketiciler oluşturmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’na (2023) göre Türkiye nüfusu 83.154.997 kişi olup bunun 63.696.728’i (%76,6’sı) erişkin bireylerdir. %95 güven aralığında asgari 400 kişilik bir örneklemden veri toplanması anlamlı bir sonuç elde edilebilmesi için yeterlidir (Israel, 2013, s. 3). Verilerin toplanmasında araştırmanın zaman ve maddi kısıtlılıkları da dikkate alınarak kolayda örnekleme yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Veriler Google Formlar kullanılarak oluşturulmuş çevrimiçi bir form aracılığı ile 15.08.2023-15.10.2023 tarihleri arasında toplanmıştır.   Toplanan veriler SPSS 23 paket programıyla frekans ve regresyon analizine ek olarak Skewness-Kurtosis, T-Testine ve ANOVA analizine tabi tutulmuştur. Ölçek maddelerinin Türkçeleştirilmiş hallerinin güvenilirliğinin tespit edilebilmesi için Cr. Alfa değerleri de hesaplanmıştır. Ölçek maddelerinin Türkçeleştirilmesi için dil yetkinliği olan alanda uzman iki kişiden ve bir mütercim tercümandan destek alınmıştır.   Bu araştırma Erceren Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 11/10/2023 tarih ve 1274 sayılı uygunluk görüşü ve YÖK Bilimsel Araştırma ve Etik Yönetmeliği ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Erceren Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir (Proje No: 2023-04).   Araştırmanın en önemli sınırlılığı zaman kısıtı olup, proje takvimine uygun bir şekilde yürütülmesine gayret edilmiştir.

2.9. Bulgular Bölümünün Yazılması

Bu kısımda araştırmada toplanan verinin analizi ile elde edilen çıktılar ve bunlara dair genel yorumlar bulunur. Nicel yöntemle elde edilen veriler üzerinde yapılan analizlerde ortaya çıkan sonuçlarla ilgili olarak hangi referans değerlere göre değerlendirme yapıldığının vurgulanması araştırmanın bilimsel olarak daha güvenilir olmasını sağlayacaktır. Bulgular bölümü, bir araştırmanın en önemli bölümüdür, zira diğer bütün bölümlerle ilintilidir (Karabay, 2014).

Bu bölümün temel vazifesi esasen “*Tartışma, Sonuç ve Öneriler*” bölümü için kullanılmak üzere veriden bilgi üretmektir. Dolayısıyla araştırmanın final bölümüne etki edebilecek her türlü materyali içermesinde fayda vardır. Buradan hareketle bölümün tasarımında araştırma sorularının akışına ve içeriğine de dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir. Burada yöntem bölümünde yazılmış olanlar tekrar edilmemeli, sonuç bölümünde tartışılacak konulara girilmemeli, çıktıları dair yorumda bulunmaktan kaçınılmalıdır (Tiryaki, 2014).

Bulgular bölümü yazılırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi kendi içerisinde doğru bir akış sırası algoritmasıyla ilerlemesi gerektiğidir (Güzeldemir, 2015). Örneğin veri setine dair normal dağılım veya basıklık-çarpıklık değerlerinin araştırmanın başında irdelenmesi şüphesiz ki ilerleyen bölümlerde ele alınmasından daha mantıklıdır. Diğer taraftan akışın en önemli bulgudan başlayarak yazılmasını tavsiye eden teorisyenler de bulunmaktadır (Karabay, 2014).

Analizler neticesinde elde tablo formatındaki çıktılarla ilgili yorum yaparken tabloda “*görüldüğü gibi, aşağıdaki tabloda verilmiştir*” vb. ifadeler kullanılmamalı; bunlar yerine Tablo-7’de görüldüğü gibi, Tablo-4’te verilmiştir vb. şeklinde bahsi geçen tabloyu referans göstererek aktarımda bulunulmalıdır.

2.10. Tartışma, Sonuç ve Öneriler Bölümünün Yazılması

Sonuç Bölümü; çalışma süresince yapılan bütün yazın taraması, veri analizi ve elde edilen bulguların değerlendirilmesi süreçlerinin sonunda elde edilen nihai durumu ifade eden bölümdür. Bu bölümde, elde edilen bulgular literatürdeki geçmiş araştırmaların bulgu ve sonuçlarıyla karşılaştırılır; araştırmanın yapılma amacına hangi oranda yaklaştığı ifade edilir (Tiryaki, 2014). Dikkat edilmesi gereken konu, çoğunlukla örneklem veya yazın taraması üzerinden elde edilen veriye dair bir genelleme yapılması gerektiğidir. Sonuç bölümünde araştırmacılara ve uygulayıcılara sonraki araştırmalar için yol göstermek adına bir-iki paragraflık bir tavsiyeye yer verilmesi yerinde olacaktır.

Örnek Sonuç Bölümü Cümleleri:

- Sayısal Yöntem Çalışmasında: COVID-19 korkusunun anne adaylarının takviye gıda tercihleri üzerinde kabul edilebilir düzeyde bir etkiye sahip olmadığı, pandemi sürecinde hamilelik yaşayan 400 kadından toplanan verinin istatistiksel analizi ile tespit edilmiştir.
- Sözel Yöntem Çalışmasında: Pandemi sürecinde takviye gıda kullanmış 25 anne adayı kadınla yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde anlaşılmaktadır ki takviye gıda kullanımı, kadınların pandemide hamilelik sürecinde kendilerini hastalığa karşı daha güvende hissetmelerine sebep olmuştur.
- Yazın Taraması Çalışmasında: Yapılan detaylı yazın taraması sonucunda geçmiş çalışmaların sonuçlarından anlaşılmaktadır ki müşteri şikâyetlerine yönelik çözüm üreten firmalarda müşteri sadakati artarken, üretmeyenlerde durum tam tersidir.

2.11. Çalışmanın Benzeşme Oranı

Benzeşme oranı kimi zaman araştırmanın özgünlüğünü gösteren bir unsur, kimi zaman da yazımda etik ihlal (intihal) olup olmadığını ispat eden bir araç olarak kullanılmaktadır. Benzeşme oranının tespit edilmesinde farklı araçlar kullanılmaktadır. Kurumsal yapılarda genellikle Turnitin (<https://www.turnitin.com>) ve Ithenticate (<https://www.ithenticate.com>) sistemlerine başvurulmaktadır. Ne var ki araştırmacıların elinde her zaman bu gibi kurumsal sistemlere erişim imkânı olmayabilir. Böylesi durumlarda başvurulabilecek ücretsiz bir takım benzeşme tespit sistemleri de bulunmaktadır. Aşağıda ücretsiz olarak kullanılacak benzeşme oranı tespit sistemlerinden bazıları paylaşılmaktadır:

- <https://www.quetext.com/>
- <https://smallseotools.com/tr/plagiarism-checker/>
- <https://www.paperrater.com/>
- <https://www.duplichecker.com/>
- <http://plagium.com/>
- <https://www.plagscan.com/en/>

Benzeşme oranıyla ilgili olarak öncelikle araştırmanın gönderileceği yerin bu konudaki politikası tespit edilmelidir. Çalışmanın verilebileceği akademik yapılar, çoğunlukla yüzdeyle ifade edilen bir üst sınır belirlemeyi tercih etmektedirler. Bunun bir takım özel koşulları da içinde barındırıp barındırmadığı önden irdelenmelidir. Örneğin bu raporu kaynakça hariç olarak talep edenler olduğu gibi kaynakça dâhil de talep edenler bulunmaktadır yahut ardışık belirli sayıda kelimenin arka arkaya gelmediği durumlarda benzeşmeyi göz ardı etmeyi tercih eden yerler de bulunmaktadır.

BÖLÜM-III

NİCEL ANALİZ: SPSS İLE TEMEL İSTATİSTİKİ ANALİZLERİN YAPILMASI

Nicel bir araştırmada veriler toplandıktan sonra geçilecek ikinci aşama sayısal testlerin uygulanmasıdır. İşletme alanındaki tezlerde çoğunlukla parametrik testlere başvurulmakta ve bu testler SPSS ile yapılmaktadır. Bu süreç için genel itibarıyla aşağıdaki işlem basamakları takip edilmektedir:

- Verilerin SPSS'e girişi ve analize hazır hale getirilmesi,
- Verilerin parametrik testler için uygun olup olmadığının anlaşılması için basıklık-çarpıklık değerlerine veya normal dağılım durumuna bakılması,
- Soru setinin güvenilirliğinin anlaşılması için Cr. Alfa değerine bakılması,
- Demografik değişkenlere yönelik frekans analizlerinin yapılması,
- Ölçek kullanılmışsa, ölçek maddelerinin aldığı ortalama değerlerin tespit edilmesi,
- Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilecekse regresyon analizi,
- Değişkenler arasındaki ilişkinin gücü istatistiksel olarak tespit edilecekse korelasyon analizi,
- Veri setine dair boyutlar ve soruların kavramı açıklama yetkinliği ölçülecekse faktör analizi,
- Farklı grupların (eğitim, gelir vb.) ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı ölçülecekse ANOVA testi,
- İki ortalama (cinsiyet, medeni durum vb.) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ölçülecekse T-Testi uygulanır.

Başvurulacak analiz yöntemlerinin seçimi, araştırmanın tasarımıyla doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla süreç içerisinde yukarıda sayılanlarla sınırlı kalmayacak şekilde farklı istatistikî analiz yöntemlerine de başvurulması gerekebilir yahut sayılanların bir kısmı uygulanmayabilir. Bu aşamada en sağlıklı yol, danışman ile öğrenci arasında doğru bir iletişimle sürecin istişare

edilerek yönetilmesidir. Genel bir fikir vermesi açısından alanda SPSS kullanılarak yapılan çalışmalarda sıklıkla başvuru analizler, bu analizlere ne zaman ve neden başvurulacağına dair özet tablodan faydalanılabilir.

Tablo 6 SPSS'te Sıklıkla Başvurulan Analiz Türleri

Analiz	Ne Zaman Yapılır	Neden Yapılır
Skewness-Kurtosis	Analiz sürecinin başında	Verilerin parametrik testler için uygunluğunu tespit etmek için
Normallik Testi	Analiz sürecinin başında	Verilerin parametrik testler için uygunluğunu tespit etmek için
Frekans Analizi	Analiz sürecinin başında	Özellikle demografik verilerin yapısını anlamak için
Güvenilirlik Analizi	Analiz sürecinin başında	Kullanılan soru setinin tutarlılığını tespit etmek için
Tek Örneklem Testi	Araştırmanın tasarımına göre değişebilir	Belirli bir gruba dair ortalama değerini herhangi bir rakamla karşılaştırılması için.
Bağımsız Örneklem T Testi	Genellikle frekans analizlerinden sonra	İki değişkenin (cinsiyet, medeni durum vb.) ortalamaları arasında fark olup olmadığının tespiti için
Regresyon Analizi	Korelasyon Analizi'nden önce yapılması daha uygundur	Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini tespit etmek için
Korelasyon Analizi	Araştırmanın tasarımına göre değişebilir	İki değişken arasındaki ilişkiyi ve bunun yönünü tespit etmek için
Faktör Analizi	Araştırmanın tasarımına göre değişebilir	Ölçülen kavramın boyutlarının tespit edilmesi ve soru setinin kavramı açıklama düzeyinin anlaşılması için

3.1. SPSS'TE Veri Girişi

SPSS programını açtıktan sonra gelen ekranın sol alt köşesinde yer alan “*Data View*” sekmesine basılır. Sayfada satırların her biri örneklemden alınan bir birimlik veri setini, sütunlar ise değişkenlere dair parametreleri göstermektedir. “*Data View*” alanına Excel vb. tablolarla yazılımlarından veriler kopyalanarak yapıştırılabilmektedir.

“*Variable View*” ekranında bulunan sütunlarda yapılması gereken işlemler Tablo-7’de verilmektedir.

Tablo 7 SPSS'te Veri Girişinde Variable View Sayfasında Doldurulması Gereken Alanlar

Sütun	Yapılacak İş	Uyarı
Name	Veri setinde soruyu tanımlayacak bir ifade girilir	Boşluk bırakılmadan yazılır
Label	Soruyu tanımlayan bir ifade girilebilir	Çok uzun olmaması önerilir
Values	Ölçümü yapılan parametrenin her bir ölçüm düzeyinin sayısal olarak tanımlandığı alandır	-
Measure	Değişkenin türüne göre üç seçenektten biri seçilmelidir	Bkz. Tablo 8 Kullanılan Değişken Tanımları ve Örnekleri

SPSS'te girilen veriler tanımlanırken üç seçenek söz konusudur. Bunlar; nominal, ordinal ve “*scale*” olarak adlandırılır. Bu seçeneklere dair tanımlar ve örnekler tabloda verilmektedir.

Tablo 8 SPSS'te Kullanılan Değişken Tanımları ve Örnekleri

Değişken Türü	Tanımı	Örnek
Nominal	Nitel özellikli değişkenlerdir	Cinsiyet, Medeni durum vb.
Ordinal	Sıra takip eden değişkenlerdir	Eğitim, Rütbe, Likert vb.
Scale	Doğrudan sayısal değerle ifade edilen değişkenlerdir	Gelir, Yaş vb.

“*Measure*” sütununda tanımlama yapılırken Tablo 8'de verilen tanımlama ve örnekleri dikkate alarak giriş yapılmalıdır.

	Cinsiyet	MedeniDur	Yaş	Gelir	Eğitim	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10
1	2.00	1.00	2.00	2.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
2	1.00	1.00	2.00	3.00	6.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	1.00
3	1.00	2.00	2.00	1.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	3.00	1.00
4	2.00	1.00	6.00	2.00	6.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.00
5	1.00	1.00	5.00	2.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	1.00	2.00
6	2.00	1.00	4.00	1.00	6.00	3.00	3.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	1.00
7	2.00	1.00	4.00	3.00	4.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	3.00	1.00
8	1.00	1.00	4.00	3.00	6.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00	1.00	3.00	3.00	3.00	1.00
9	2.00	2.00	2.00	1.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00
10	1.00	1.00	4.00	1.00	8.00	3.00	3.00	1.00	3.00	3.00	1.00	1.00	2.00	3.00	1.00
11	2.00	1.00	3.00	1.00	7.00	2.00	3.00	3.00	1.00	3.00	3.00	2.00	3.00	3.00	1.00
12	1.00	1.00	4.00	2.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	1.00	1.00	1.00	3.00	3.00	1.00
13	2.00	1.00	4.00	2.00	6.00	1.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.00	2.00	3.00	1.00
14	2.00	1.00	3.00	3.00	8.00	3.00	3.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.00	2.00
15	1.00	1.00	2.00	2.00	6.00	2.00	2.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.00	3.00	1.00
16	2.00	2.00	2.00	3.00	6.00	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	2.00	1.00	3.00	3.00	1.00
17	2.00	2.00	4.00	2.00	6.00	3.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
18	2.00	1.00	5.00	2.00	8.00	3.00	3.00	3.00	1.00	1.00	1.00	1.00	3.00	3.00	1.00
19	1.00	1.00	4.00	2.00	6.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	1.00
20	2.00	2.00	2.00	3.00	6.00	3.00	3.00	2.00	3.00	2.00	1.00	1.00	3.00	3.00	1.00
21	1.00	1.00	2.00	1.00	7.00	2.00	2.00	1.00	2.00	2.00	1.00	2.00	3.00	3.00	1.00
22	1.00	2.00	3.00	3.00	8.00	2.00	2.00	2.00	1.00	2.00	1.00	1.00	3.00	2.00	2.00
23	1.00	1.00	4.00	2.00	8.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	1.00

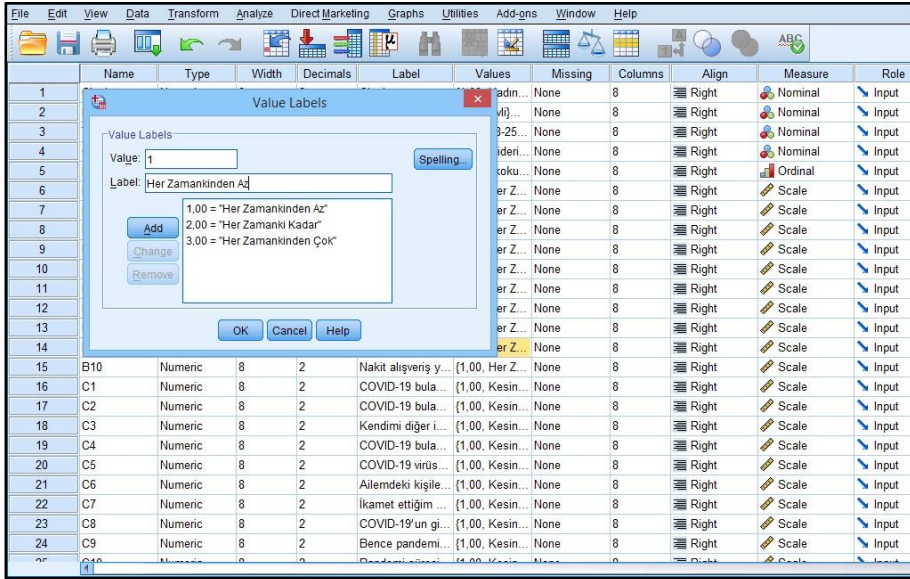
Şekil 25 SPSS Data View Ekranı

	Name	Type	Width	Decimals	Label	Values	Missing	Columns	Align	Measure	Role
1	Cinsiyet	Numeric	8	2	Cinsiyet	{1.00, Kadın...}	None	8	Right	Nominal	Input
2	MedeniDurum	Numeric	8	2	Medeni Durum	{1.00, Evli...}	None	8	Right	Nominal	Input
3	Yaş	Numeric	8	2	Yaş	{1.00, 18-25...}	None	8	Right	Nominal	Input
4	Gelir	Numeric	8	2	Gelir Durumu	{1.00, Gideri...}	None	8	Right	Nominal	Input
5	Eğitim	Numeric	8	2	Eğitim Düzeyi	{1.00, İlkoku...}	None	8	Right	Ordinal	Input
6	B1	Numeric	8	2	Stoğunuzda bul...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
7	B2	Numeric	8	2	Stoğunuzda bul...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
8	B3	Numeric	8	2	Stoğunuzda bul...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
9	B4	Numeric	8	2	Gıda ürünleri al...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
10	B5	Numeric	8	2	Temizlik ürünler...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
11	B6	Numeric	8	2	Kişisel bakım ü...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
12	B7	Numeric	8	2	Aışverişe çıkm...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
13	B8	Numeric	8	2	İnternette ev al...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
14	B9	Numeric	8	2	Kredi kartı ile al...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
15	B10	Numeric	8	2	Nakit alışveriş y...	{1.00, Her Z...	None	8	Right	Scale	Input
16	C1	Numeric	8	2	COVID-19 bula...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
17	C2	Numeric	8	2	COVID-19 bula...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
18	C3	Numeric	8	2	Kendimi diğer i...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
19	C4	Numeric	8	2	COVID-19 bula...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
20	C5	Numeric	8	2	COVID-19 virüs...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
21	C6	Numeric	8	2	Allemdeki kişi...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
22	C7	Numeric	8	2	İkamet ettiğim ...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
23	C8	Numeric	8	2	COVID-19'un gi...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
24	C9	Numeric	8	2	Bence pandemi...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input
25	C10	Numeric	8	2	Değerlendirmem...	{1.00, Kesin...	None	8	Right	Scale	Input

Şekil 26 SPSS Variable View Ekranı

“Values” hanesinde değışkene dair tanımlanan ölçüm değerleri uygun sırayla tanımlanmalıdır. Şekil-27’de “COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüstdür” önermesi için cevaplayıcılardan 1-Kesinlikle Katılmıyorum / 2-Katılmıyorum / 3- Kısmen Katılıyorum / 4- Katılıyorum / 5-Kesinlikle Katılıyorum düzeylerinden birini seçmeleri istenmiştir. Bunu SPSS’e tanımlarken “Value” hanesine rakam, “Label” hanesine o rakama karşılık düşen tanım yazılır ve ardından OK tuşuna basılır. Örneğin “Value” hanesine 1, “Label” hanesine Kesinlikle Katılmıyorum yazarak birinci düzey cevap

seçeneği tanımlanabilir. Cinsiyet değişkeninde ise nominal bir değişken olması sebebiyle bir düzeyden değil, farklı iki seçenekten bahsedilebilir. Dolayısıyla burada yapılan rakamsal tanımlamalar bir düzey veya büyüklükten ziyade farklı türleri tanımlamaktadır. Bahsi geçen örnek tanımlamalar Şekil 26'da görülmektedir.

Şekil 27 SPSS'te Değişkenin Ölçüm Değerlerinin Tanımlanması

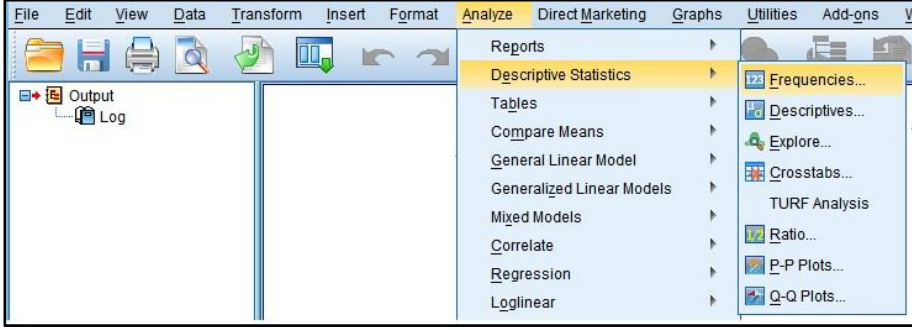
Veri girişleri tamamlandıktan sonra verilerin analizi safhasına geçilebilir.

3.2. Frekans Dağılımı ve Çapraz Tablolar

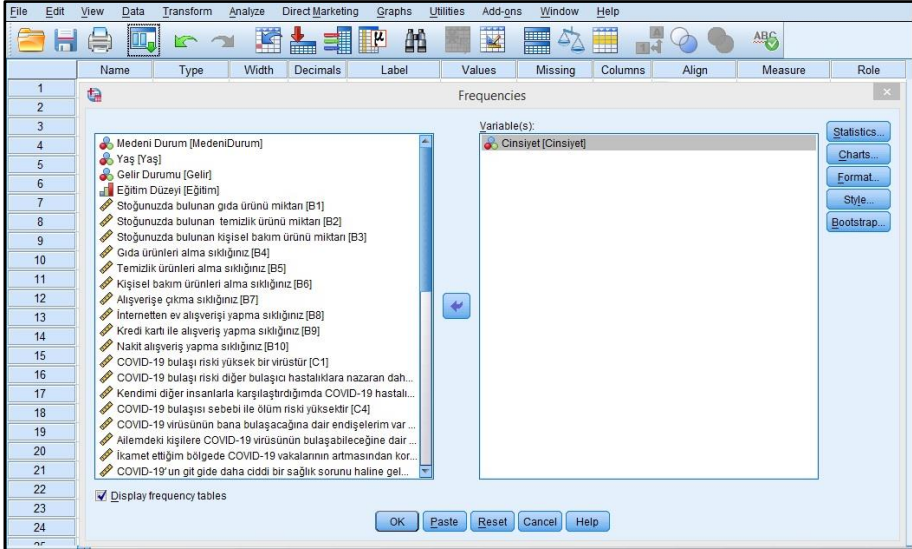
Frekans dağılımı, belirli bir kategoride toplanmış olan veriye yönelik olarak düzenlenmiş bir tablo olup; araştırmacılara verilerin ilgili kategori için hangi yönde yüksek, hangi yönde düşük yığıldığını gösteren temel düzey bir kılavuz vazifesi görür (Manikandan, 2011, s. 54). SPSS özelinde ele alındığında, bir veri setinde katılımcıların vermiş olduğu cevapları sayısal olarak tasnif eden bir analiz türüdür şeklinde tanımlanabilir.

Tek Değişkenli Dağılımlarda İşlem Sırası:

- Analyze > Descriptive Statistics > Frequencies

Şekil 28 SPSS'te Tek Değişkenli Dağılımlarda Frekans Tablosu Oluşturma: 1. Adım

Şekil 29 SPSS'te Tek Değişkenli Dağılımlarda Frekans Tablosu Oluşturma: 2. Adım

Örnek-1:

Veri setindeki kadın ve erkek sayılarını ortaya koyan tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 9 Örnek: Frekans Tablosu

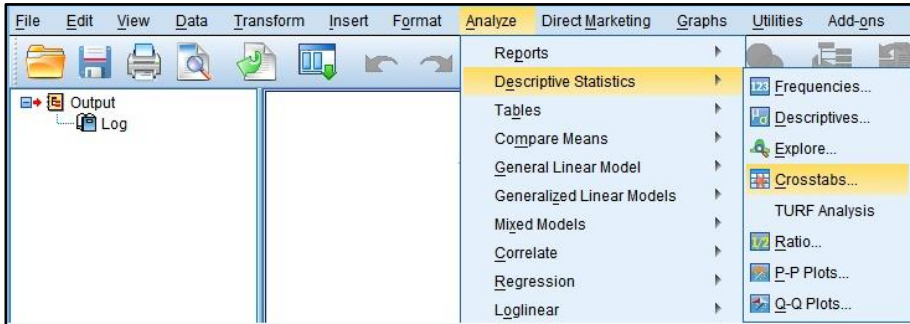
		Cinsiyet			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kadın	293	72,2	72,2	72,2
	Erkek	113	27,8	27,8	100,0
	Total	406	100,0	100,0	

Tabloya göre:

- Frequency: Araştırmaya katılan toplam 406 kişiden 293'ü kadın, 113'ü erkektir.
- Percent: Araştırmaya katılanların %72,2'si kadın, %27,8'i erkektir.
- Valid Percent: Geçerli yüzdeleri verir, eğer toplanan veride hata/eksik yoksa percent sütunu ile aynı rakamları verir.
- Cumulative Percent: Birikimli yüzdeleri verir. 72,2 erkek, 100 kadın+erkek var şeklinde bir tanım yapar.

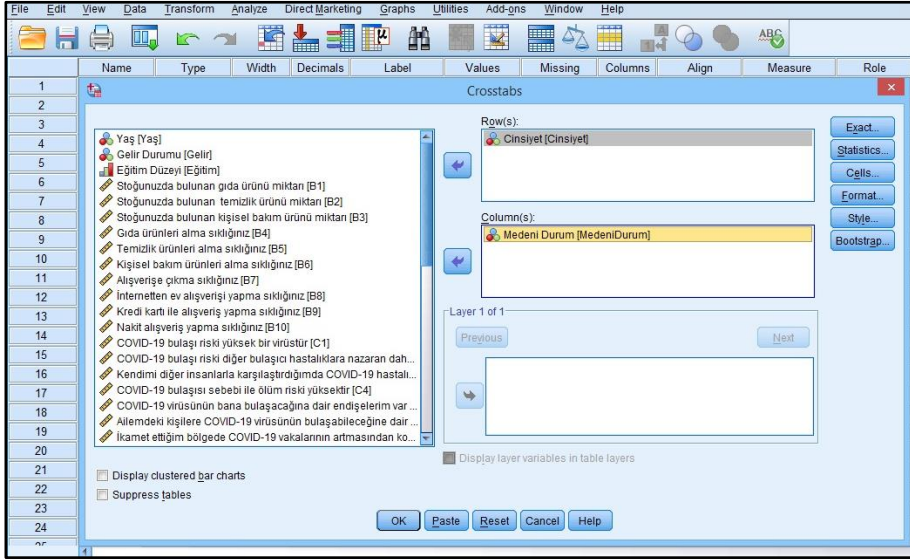
İki Değişkenli Dağılımlarda İşlem Sırası:

- Analyze > Descriptive Statistics > Cross Tabs > Row(s) ve Column(s) hanelerine satır ve sütunda bulunması istenen değişkenler atanır.

Şekil 30 SPSS'te Çapraz Tabloların Oluşturulması: 1. Adım

Şekil 31 SPSS'te Çapraz Tabloların Oluşturulması: 2. Adım

Örnek-2:

Veri setindeki kadın ver erkeklerin medeni durumlarına göre tasnif edilmiş hali tabloda görülmektedir (Row: Cinsiyet / Column: Medeni Durum).

Tablo 10 Örnek: Çapraz Tablo

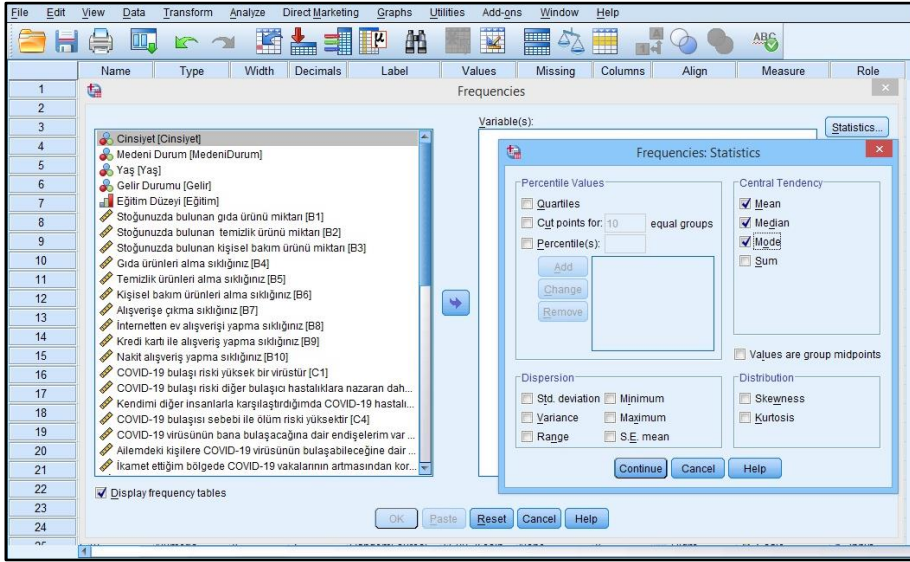
Cinsiyet * Medeni Durum Crosstabulation				
Count				
		Medeni Durum		Total
		Evli	Bekar	
Cinsiyet	Kadın	130	163	293
	Erkek	73	40	113
Total		203	203	406

Tabloya göre;

- Araştırmaya katılan 293 kadından; 130'u evli, 163'ü bekârdır.
- Araştırmaya katılan 113 erkekten; 73'ü evli, 40'ı bekârdır.

Veri setinin ortalaması, mod ve medyanını bulmak için işlem sırası:

- Analyze > Descriptive Statistics > Frequencies > Statistics > Mean/Median/Mode Continue > İlgili değişken Variable(s) bölümüne atılır ve OK'e basılır.

Şekil 32 SPSS'te Bir Parametreye Dair Mod, Medyan ve Ortalamanın Tablolaştırılması

Örnek-3:

Tabloya göre “COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüstür” sorusuna verilen 406 cevabın ortalaması 5 üzerinden 4,3325; mod ve medyanı ise 5'tir.

Tablo 11 Örnek: Mod, Medyan ve Ortalama Tablosu

Statistics		
COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüstür		
N	Valid	406
	Missing	0
Mean		4,3325
Median		5,0000
Mode		5,00

3.3. Hipotezler ve Tek Örneklem Testi (One Sample T Test)

Hipotez, istatistiksel olarak ölçülmek istenen şeye dair bir önermedir. Araştırmalarda en sık karşılaşılan hatalardan birisi araştırma hipotezinin araştırma sorusuyla karşılaştırılarak bir soru ifadesi şeklinde paylaşılmasıdır. Buradan hareketle hipotezin ölçülebilir bir kavram olması gerektiği, bir sorudan ziyade bir iddia şeklinde ifade edilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca araştırmalarda kullanılacak olan hipotezler örneklem üzerinden değil ana kütle üzerinden oluşturulmasına dikkat edilmelidir.

Hiçbir hipotez testi sıfır hata ile yapılamaz. Bunun sebebi kullanılan örneklemin ana kütle tahminleme becerisinin eksikliğidir. SPSS ile yapılan çalışmalarda bu sebeple güven düzeyi genel olarak örneklemin de büyüklüğü dikkate alınarak tablodaki şekilde belirlenebilir;

Tablo 12 Anlam ve Güven Düzeyi

Anlam Düzeyi (Hata payı)	α	%5 (0,05)	%1 (0,01)
Güven Düzeyi	$1-\alpha$	%95 (0,95)	%99 (0,99)

Hipotez yazılırken bir yokluk hipotezi ve bir alternatif hipotez belirlenir.

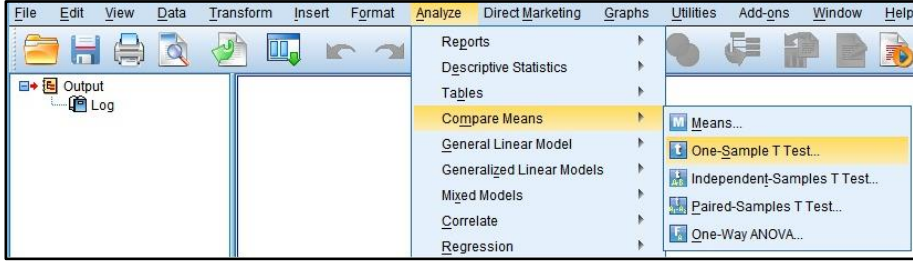
Tablo 13 Yokluk Hipotezi ve Alternatif Hipotez

Hipotezin Adı	Tanımı	Gösterimi
Yokluk Hipotezi	Ana kütle parametresinin belli bir değere eşit olduğunu ileri sürer	H_0
Alternatif Hipotez	Ana kütle parametresinin belli bir değerden farklı olduğunu ileri sürer	H_1

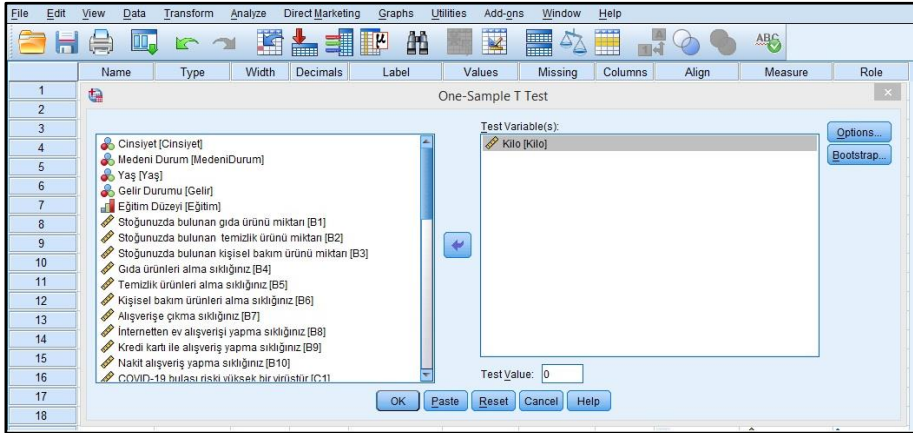
Tek örneklem t-testi (one sample t-test) bir grubun ortalama değerinin herhangi bir sayıyla karşılaştırılmasında başvurulan bir yöntemdir (Gerald, 2018, s. 52).

Tek Örneklem Testi İşlem Sırası:

- Analyze > Compare Means > One Sample T Test > İlgili değişken Test Variable(s) hanesine alınır > Test Value kısmına da hangi rakamdan farklılaştığı test edilecekse o rakam yazılır

Şekil 33 SPSS'te Tek Örneklem T-Testi: 1. Adım

Şekil 34 SPSS'te Tek Örneklem T-Testi: 2. Adım

Örnek:

Bir fabrikada üretilen paketlenmiş 6 kg'lık pirinçlerle ilgili olarak müşteriler, paketlerin üzerinde yazan ağırlıktan daha hafif olduğu ile ilgili şikayette bulunmuşlardır. Nisan-Haziran ayları arasında 6 kiloluk ambalajlara doldurulan pirinçlerin ambalaj ağırlıklarının ortalamasının 6'dan farklı olup olmadığı 0,05 anlamlılık düzeyinde tespit edilmek istenmektedir. Bu tip bir analizin hipotezleri şu şekilde olacaktır:

- H_0 : Fabrikada Nisan ve Haziran ayları arasında ambalajlanan pirinç paketlerinin ağırlıklarının ortalaması 6'ya eşittir.
- H_1 : Fabrikada Nisan ve Haziran ayları arasında ambalajlanan pirinç paketlerinin ağırlıklarının ortalaması 6'dan farklıdır.

Hangi hipotezin kabul edileceğinin belirlenmesi için elde edilen tablodaki Sig. (2-tailed) değerine bakılır:

- Sig (2-tailed) $\leq$ Anlamlılık düzeyi $\rightarrow H_0$ ret edilir.
- Sig (2-tailed) $>$ Anlamlılık düzeyi $\rightarrow H_0$ ret edilemez.

Yapılan tek yönlü T Testi tablosu aşağıda görülmektedir.

Tablo 14 Örnek: Tek Örneklem T-Testi Tablosu

One-Sample Test						
Test Value = 6						
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Kilo	18,398	405	,000	2,16010	1,9293	2,3909

Analiz 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmış olduğundan ve Sig (2-tailed) değeri 0,05'ten küçük çıktığından H_0 ret edilir.

$$-0,000 \leq 0,05 \rightarrow H_0 \text{ ret edilir.}$$

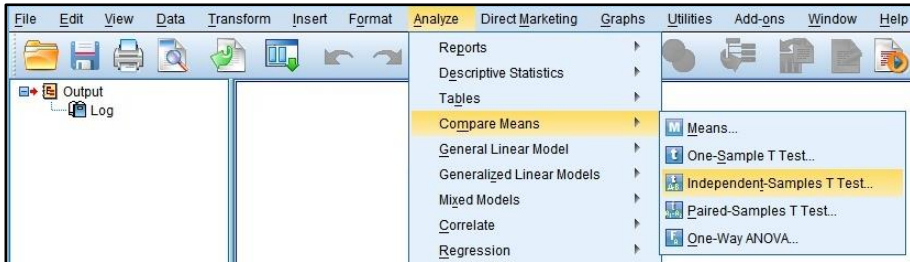
Fabrikada Nisan ve Haziran ayları arasında ambalajlanan pirinç paketlerinin ağırlıklarının ortalaması 6'ya eşit değildir. Buradan hareketle fabrikanın pirinç ambalajlama bandında bir sorunun varlığından söz edilebilir.

3.4. Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)

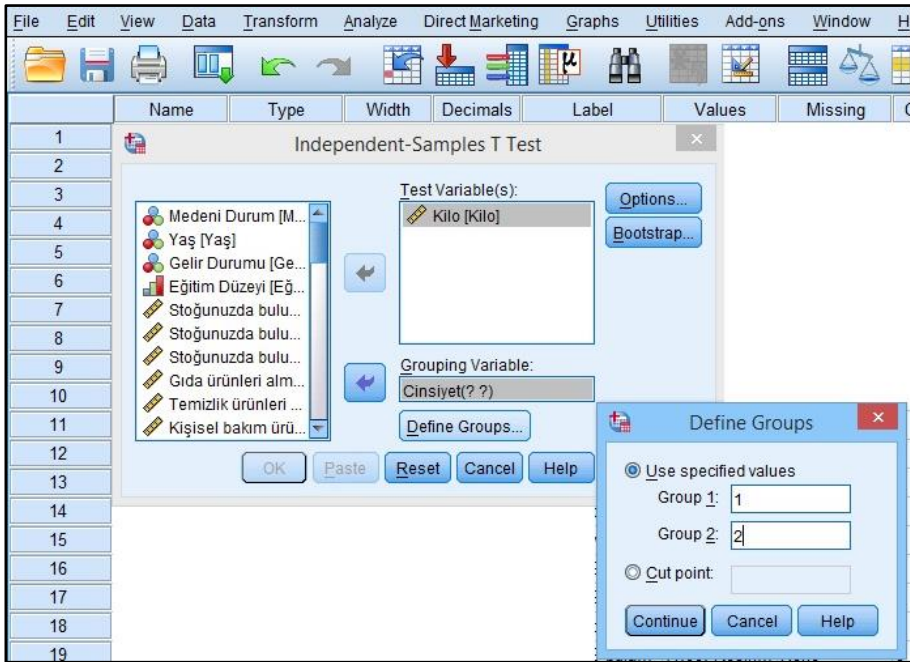
Bağımsız örneklem t-testi (independent samples t-test), veriler normal veya normale yakın dağılıyorsa iki bağımsız örneklemin ortalamalarının karşılaştırılmasında başvurulan parametrik bir yöntemdir (McCrum-Gardner, 2008, s. 39). Bu bağımsız örneklemler kadın-erkek veya evli-bekâr gibi iki parametreden oluşmalıdır.

İşlem Sırası

- Analyze > Compare Means > Independent Samples T Test > Grouping Variable hanesine hangi iki örneklem test edilecekse onlarla ilgili parametre aktarılır (Örn. Cinsiyet veya medeni durum gibi) ve bunları tanımlayan rakamsal ifadeler girilir > Test Variable hanesine de farklılaşma hangi değişken için bakılacaksa o değişken girilir

Şekil 35 SPSS'te Bağımsız Örneklem T-Testi: 1. Adım

Şekil 36 SPSS'te Bağımsız Örneklem T-Testi: 2. Adım

Bu veri setinde cinsiyet değişkeni Kadın:1/Erkek:2 olacak şekilde tanımlandığından grup değerlerine karşılık olarak bu rakamlar girilmiştir.

Örnek:

Bir süpermarkette Nisan-Haziran ayları arasında satın alınan elmaların ve armutların kasalarının ağırlıklarının ortalamasının birbirinden farklı olup olmadığı 0,05 anlamlılık düzeyinde tespit edilmek istenmektedir. Bu tip bir analizin hipotezleri şu şekilde olacaktır:

- H_0 : Süpermarkete Nisan ve Haziran ayları arasında gelen elma ve armut kasalarının ağırlıklarının ortalaması birbirinden farklı değildir.
- H_1 : Hastaneye Nisan ve Haziran ayları arasında süpermarkete gelen elma ve armut kasalarının ağırlıklarının ortalaması birbirinden farklıdır.

Yapılan analizin çıktısı olan tablo aşağıda görülmektedir.

Tablo 15 Örnek: Bağımsız Örneklem T-Testi Tablosu

		Independent Samples Test									
		Levene's Test For Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Diff.	Std. Error Diff.	95% Confidence Interval of the Difference		
										Lower	Upper
KG	Equal variances assumed	,716	,398	-1,590	404	,113	-,41581	,26148	-,92983	,09821	
	Equal variances not assumed			-1,565	196,966	,119	-,41581	,26577	-,93992	,10831	

Tablo değerlendirilirken:

- Levene test istatistiğinin Sig. değeri 0,05'ten büyükse üst satırdaki Sig. (2-tailed) değeri dikkate alınır.
- Levene test istatistiğinin Sig. değeri 0,05'ten küçükse veya eşitse alt satırdaki Sig. (2-tailed) değeri dikkate alınır.
- Sig. (2-tailed) değeri eğer 0,05'ten büyükse, ana kütle ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yok demektir.
- Sig. (2-tailed) değeri eğer 0,05'ten küçükse, ana kütle ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var demektir.

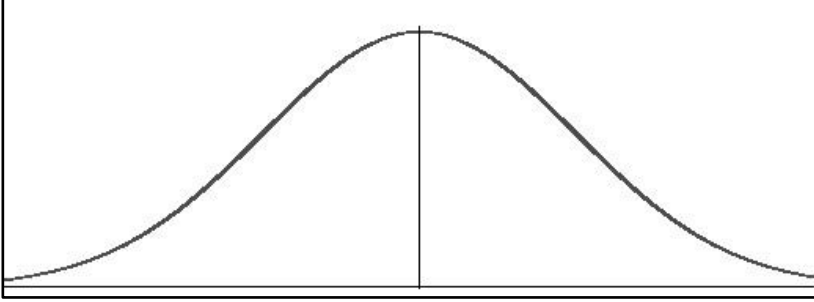
Örnekteki tabloda Levene test istatistiğinin Sig. değeri 0,398 olarak çıkmış olup 0,05'ten büyüktür. Dolayısıyla Sig. (2-tailed) için üst satırdaki 0,113 değeri dikkate alınır. 0,113 0,05'ten büyük olduğundan H_0 ret edilemez. Süpermarkete Nisan ve Haziran ayları arasında gelen elma ve armut kasalarının ağırlıklarının ortalamasının birbirinden farklı olduğunu söylemek istatistiksel olarak mümkün değildir.

3.5. Normallik Testi

Normallik testi, araştırma için toplanan verinin istatistiksel olarak normal dağılıma sahip olup olmadığının ortaya konulması için yapılmaktadır. Bunun sebebi, parametrik analizlerin varsayımları arasında verilerin normal dağıldığı varsayımının da bulunmasıdır (Khan ve Huq, 2012, s. 28). Yapılan araştırma eğer bir virüsün yayılma hızıyla, kimyasal birtakım tepkimelerle vb. ilgiliyse bu yöntemle verinin ön incelemeye tabi tutulmasında fayda vardır. Şayet veri Likert vb. bir yöntemle şahıslardan toplanıyorsa bunun yerine basıklık ve çarpıklık değerlerinin dikkate alınması daha yerinde olacaktır.

Görselde normal dağılım eğrisi görülmektedir, bu eğri çan eğrisi olarak da bilinmektedir. Normal dağılım eğrisini istatistik alanı açısından önemli kılan şey; insanların IQ seviyeleri, bir kelebek topluluğundaki kelebeklerin kanat genişlikleri gibi doğadaki geniş kitlelere dair pek çok ölçümün bu dağılıma uygun olmasıdır (Gordon, 2006). Normallik testi, eldeki verinin bu eğriye uyum derecesini tespit etmek amacıyla yapılmaktadır.

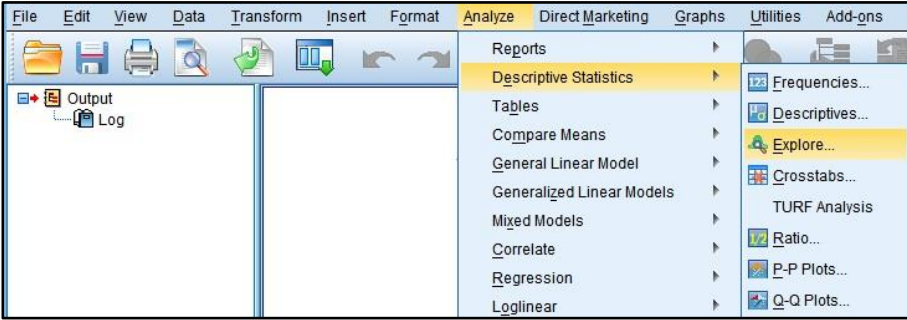

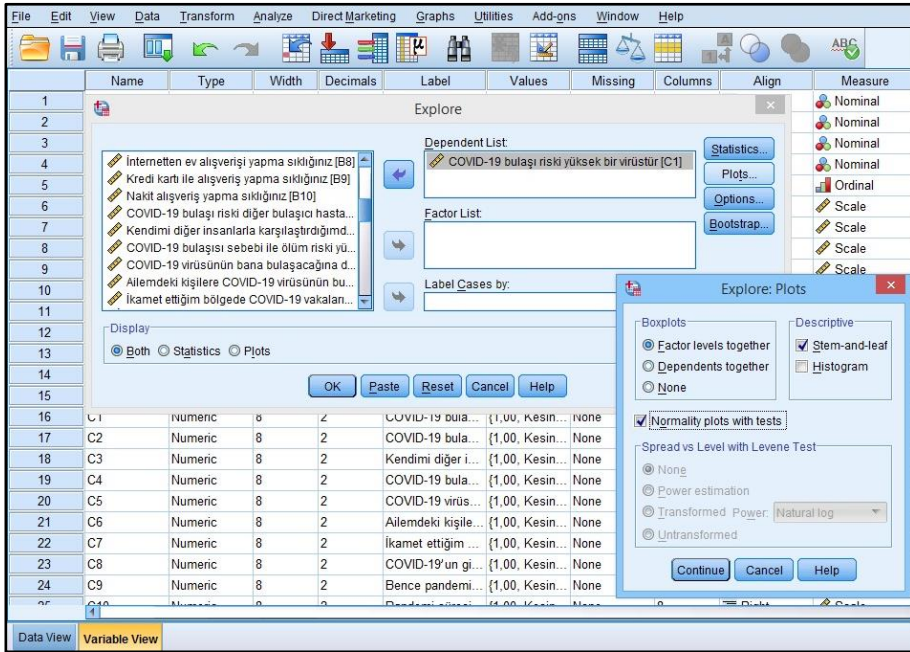
Şekil 37 Normal Dağılım Eğrisi

İşlem Sırası:

- Analyze > Descriptive Statistics > Explore > Plots > Normality Plots with Tests

Şekil 38 SPSS'te Normallik Testi: 1. Adım

Şekil 39 SPSS'te Normallik Testi: 2. Adım

Örnek-1:

Veri setinden seçilen bir maddeye dair yapılan normal dağılım analizinin sonucu tabloda görülmektedir.

Tablo 16 Örnek: Normallik Testi Tablosu

	Tests of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüstür	,359	406	,000	,653	406	,000
a. Lilliefors Significance Correction						

Tabloda bulunan Sig. değerleri;

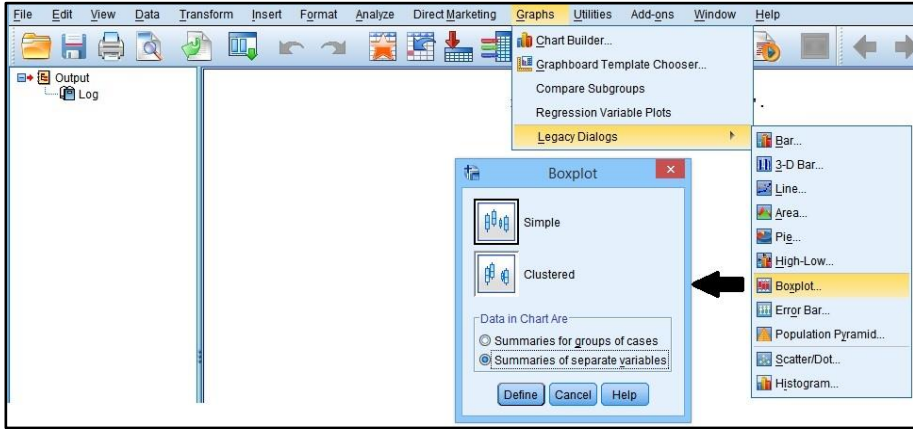
- 0,05'ten büyükse veriler normal dağılıyor demektir (Veri seti parametrik testlerle incelenebilir demektir).
- 0,05'ten küçükse veriler normal dağılmıyor demektir (Veri seti parametrik olmayan testlerle incelenebilir demektir).

*Veri sayısının 30'dan az olduğu yerlerde K-S yerine S-W'yi dikkate almakta fayda vardır (Karagöz, 2019).

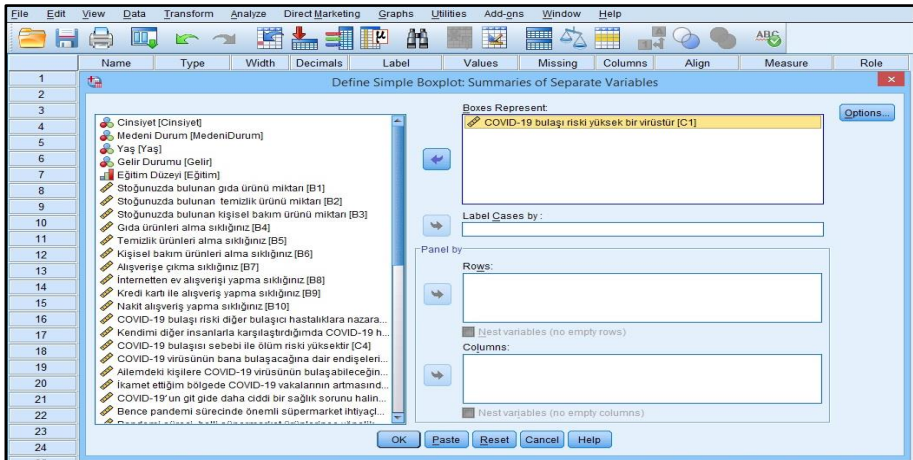
Bazı durumlarda araştırmacılar normal dağılıma ulaşabilmek için uç değerleri araştırmadan çıkartmayı tercih edebilmektedirler.

İşlem Sırası:

–Graphs > Legacy Dialogs > Boxplot > Simple + Summary of separate variables > Define > İlgili değişken Boxex Represent hanesine eklenir > Ok

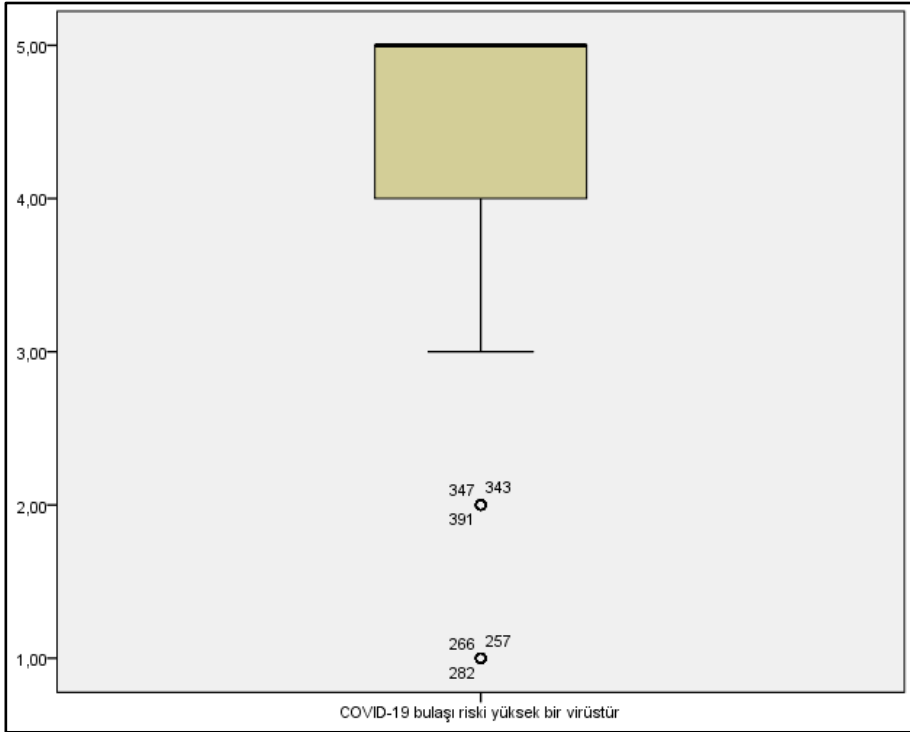
Şekil 40 SPSS'te Uç Değerlerin Bulunması: 1. ve 2. Adım

Şekil 41 SPSS'te Uç Değerlerin Bulunması: 3. Adım

Örnek-2:

İlk örnekteki madde için yapılan analiz çıktısı görselde paylaşılmaktadır.

Şekil 42 SPSS'te Uç Değerlerin Tespit Edilmesi

Görsele göre;

- 266, 256, 282, 347, 343 ve 391 numaralı veriler uç değerdir.
- Bunların silinmesi normal dağılıma yaklaşmayı kolaylaştırabilir.

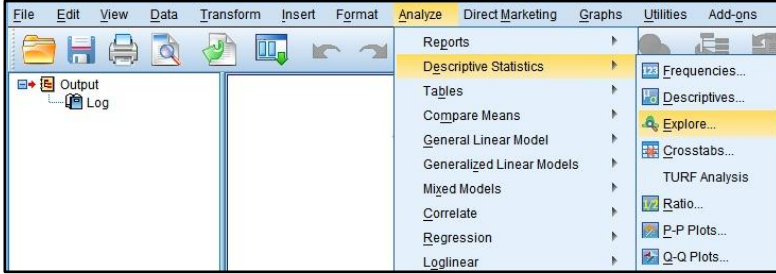
*Bu silme işlemine rağmen yeni uç değerler oluşabilir ve veriler yine de normal dağılmayabilir.

3.6. Basıklık ve Çarpıklık

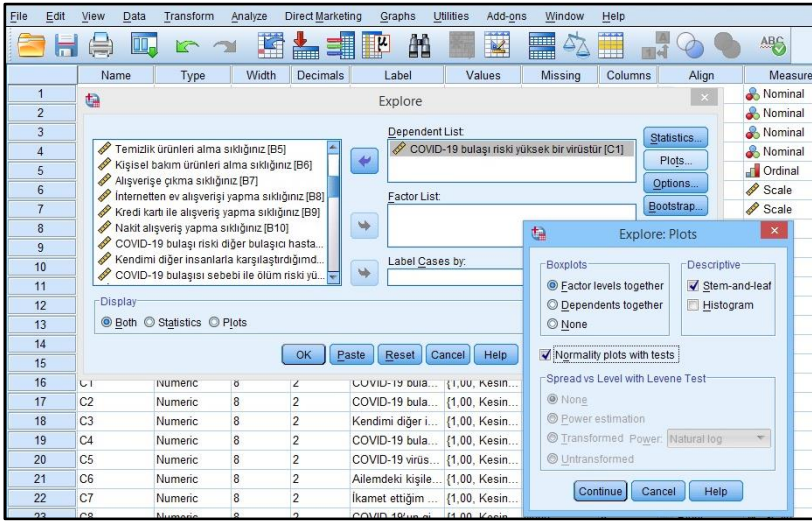
Özellikle kişilerden Likert vb. yöntemle duygu, düşünce, tutum vb. konularda toplanan verilerde normallik testleri yerine basıklık ve çarpıklık testlerinin tercih edilmesinde fayda vardır.

İşlem Sırası:

- Analyze > Descriptive Statistics > Explore > Plots > Normality Plots with Tests

Şekil 43 SPSS'te Basıklık ve Çarpıklık Testi: 1. Adım

Şekil 44 SPSS'te Basıklık ve Çarpıklık Testi: 2. Adım

Örnek:

5'li Likert yöntemiyle (Kesinlikle Katılmıyorum <-> Kesinlikle Katılıyorum) toplanmış olan veride “COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüştür” maddesine verilen cevapların basıklık ve çarpıklık durumlarına dair tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 17 Örnek: Skewness ve Kurtosis Çıktısı

Descriptives				
			Statistic	Std. Error
COVID-19 bulaşı riski yüksek bir virüstür	Mean		4,3325	,05437
	95% Confidence Interval for Mean	Lower Bound	4,2256	
		Upper Bound	4,4394	
	5% Trimmed Mean		4,4797	
	Median		5,0000	
	Variance		1,200	
	Std. Deviation		1,09557	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	
	Interquartile Range		1,00	
	Skewness		-1,787	,121
	Kurtosis		2,382	,242

Durumun tespit edilebilmesi için tablonun en altında bulunan Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılır. Skewness ve Kurtosis değerleri için farklı kabul sınırları bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki tablodan görülebilir. Genel olarak makbul kabul gören sınırın $+1/-1$ arasında kaldığını belirtmekte fayda vardır. Tabloda seçilecek olan aralıkla ilgili olarak referans gösterilebilecek olan kaynaklar paylaşılmaktadır.

Tablo 18 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri İçin Tavsiye Edilen Değer Aralıkları

Değer Aralığı	Kaynak
+1/-1	(Huck, 2012) (J. Hair, Black, Babin ve Anderson, 2013)
+1,5/-1,5	(Tabachnick ve Fidell, 2013)
+2/-2	(Kalaycı, 2009) (George ve Mallery, 2010)

Araştırmacılar, yukarıda verilen değer aralıklarından yapmış olduğu testin sonucuna uygun düşeni referans göstererek analizlerine devam edebilirler.

3.7. Basit Doğrusal Regresyon Analizi

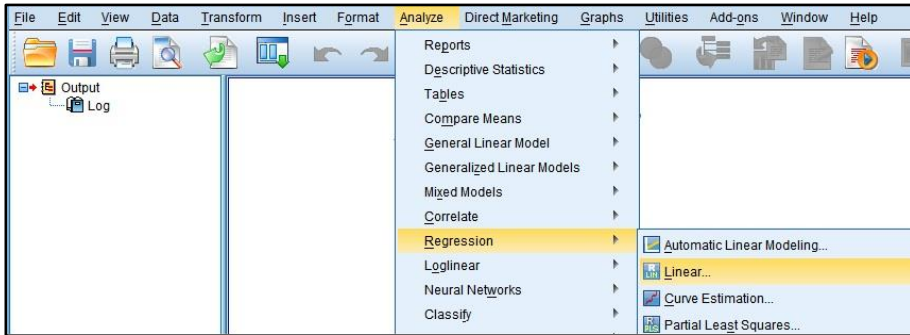
Regresyon analizi; bağımsız değişkenin değerlerine dayanarak bağımlı değişkenin alacağı ortalama değerlerini tahmin eden denklemi ortaya koyan bir yöntemdir (Karagöz, 2019, s. 777). Kumari ve Yadav'a (2018, ss. 33–34) göre bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki gücünü ortaya koyması ve bunun çeşitli düzeyleri için bağımlı değişkenin alacağı değerleri hesaplayabilmesi, doğrusal regresyon modelinin kullanılmasını önemli kılan birtakım nedenler arasında sayılabilir.

Basit doğrusal regresyon analizinde birinci adım hipotezlerin yazılmasıdır:

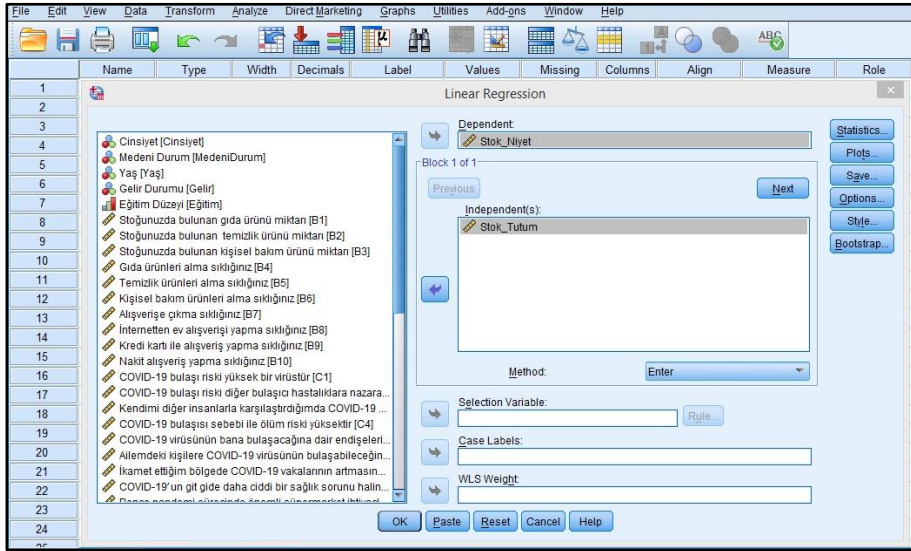
- H_0 : Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir.
- H_1 : Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

İşlem Sırası:

- Analyze > Regression > Linear
- Dependent hanesi: Bağımlı değişken seçilir
- Independent hanesi: Bağımsız değişken seçilir
- OK tuşuna basarak devam edilir.

Şekil 45 SPSS'te Basit Doğrusal Regresyon: 1. Adım

Şekil 46 SPSS'te Basit Doğrusal Regresyon: 2. Adım

Çıkan tablolar içerisinde önce ANOVA tablosuna bakılır.

- Eğer Sig. < 0,05 ise H_0 ret edilir. Bu durumda; “ H_0 hipotezini kabul etmek için yeterli istatistikî kanıt bulunamamıştır, model istatistiksel olarak anlamlıdır” şeklinde bir ifade ile durum yazılı hale getirilebilir.
- Eğer Sig. > 0,05 ise H_0 kabul edilir. Bu durumda; “ H_0 hipotezini kabul etmek için yeterli istatistikî kanıt bulunmuştur, model istatistiksel olarak anlamsızdır” şeklinde bir ifade ile durum yazılı hale getirilebilir.

Örnek:

Aşağıda bir regresyon analizinin çıktısı olarak gelen SPSS tabloları görülmektedir.

Önce ANOVA tablosuna bakılır, Sig. < 0,05 olduğu için model anlamlıdır.

Model anlamlı olduğuna göre “*Model Summary*” tablosuna geçilebilir (anlamsız olsaydı bundan sonrasına devam edilmeyecetti).

Tablo 19 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon ANOVA Tablosu

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	215,899	1	215,899	333,658	,000 ^b
	Residual	261,415	404	,647		
	Total	477,314	405			
a. Dependent Variable: Stok_Niyet						
b. Predictors: (Constant), Stok_Tutum						

Model özeti tablosu incelendiğinde “*Adjusted R Square*” (Düzeltilmiş R kare) değeri dikkate alınır. Bu değer, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni ne oranda açıkladığını gösterir. Bu rakam 1’e ne kadar yakınsa o kadar iyidir. Bu örnekte Düzeltilmiş R Kare değeri 0,451 çıkmıştır. Bu değer, bağımsız değişkenin bağımlı değişkenin varyansının %45,20’sini açıkladığı manasına gelmektedir.

Tablo 20 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon Model Özeti Tablosu

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,673 ^a	,452	,451	,80440
a. Predictors: (Constant), Stok_Tutum				

İncelenecek son tablo ise “*Coefficients*” tablosudur. Bu tablodaki t değeri 0’dan büyükse B anlamlı demektir.

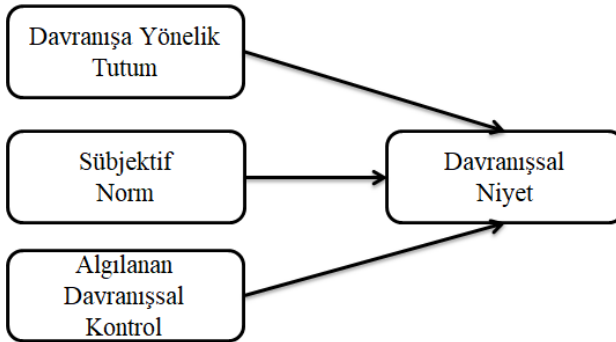
0,482 değeri, bağımsız değişkenin 0 olduğu durumda bağımlı değişkenin alacağı değerdir. Bağımsız değişkende meydana gelen her 1 birim artış bağımlı değişkenin değerini 0,673 birim arttıracaktır.

Tablo 21 Örnek: Basit Doğrusal Regresyon İçin Katsayı Tablosu

Coefficients						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,482	,109		4,410	,000
	Stok_Tutum	,673	,037	,673	18,266	,000

3.8. Çoklu Regresyon

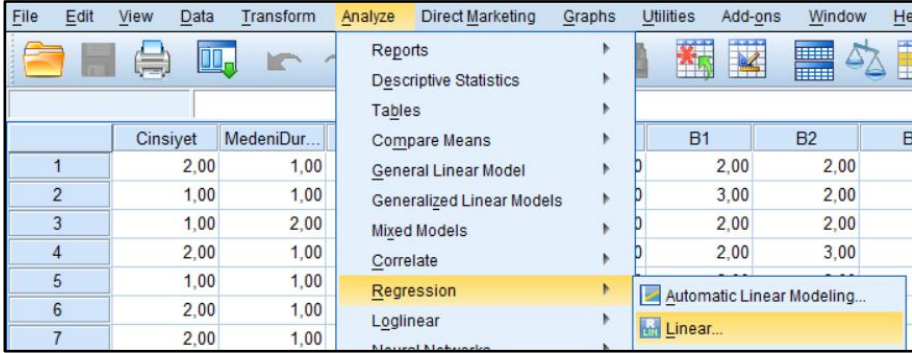
Bir bağımlı değişkeni açıklayan birden fazla bağımsız değişken olabilir. Örneğin “*Planlı Davranış Teorisi*”ne göre bireyin bir konudaki “*Davranışsal Niyet*”i “*Davranışa Yönelik Tutum*”, “*Algılanan Davranışsal Kontrol*” ve “*Sübjektif Norm*”dan etkilenmektedir. Konunun anlaşılabilmesi açısından bu teoriyle yapılacak araştırmaya dair temel araştırma modeli Şekil-47’de verilmiştir.

Şekil 47 Çoklu Regresyon Analizi İçin Araştırma Modeli Örneği

Çoklu regresyon analizi için işlem sırası şu şekildedir:

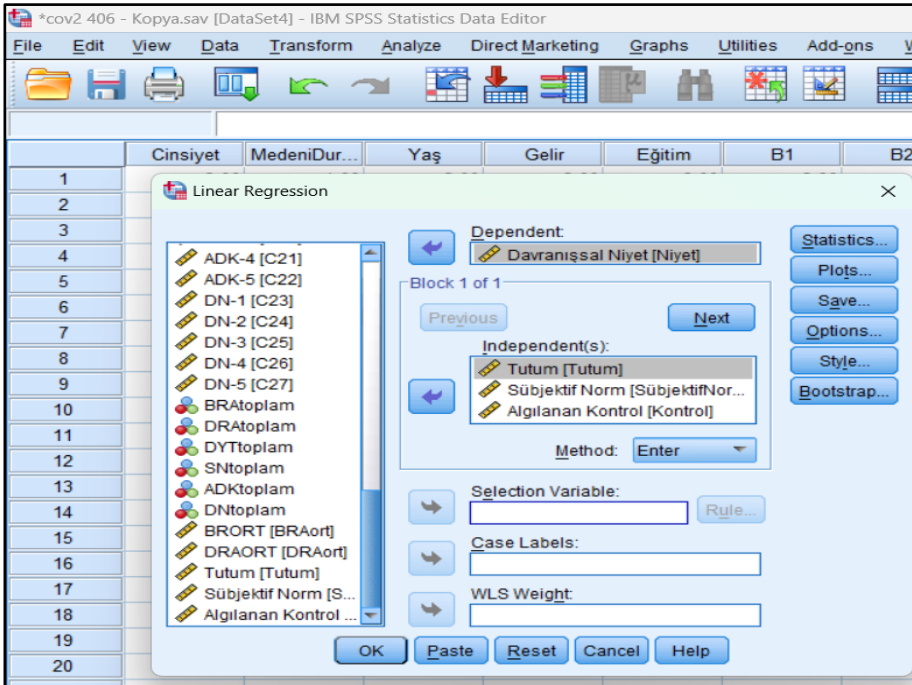
Analyze > Regression > Linear > Dependent hanesine bağımlı değişken alınır > Independent(s) hanesine bağımsız değişkenler alınır > Statistics sekmesinde Confidence Intervals / Descriptives / Part and Partial Correlations / Collinearity Diagnostics seçilir > OK’e basarak analiz yapılır.

Örnek:

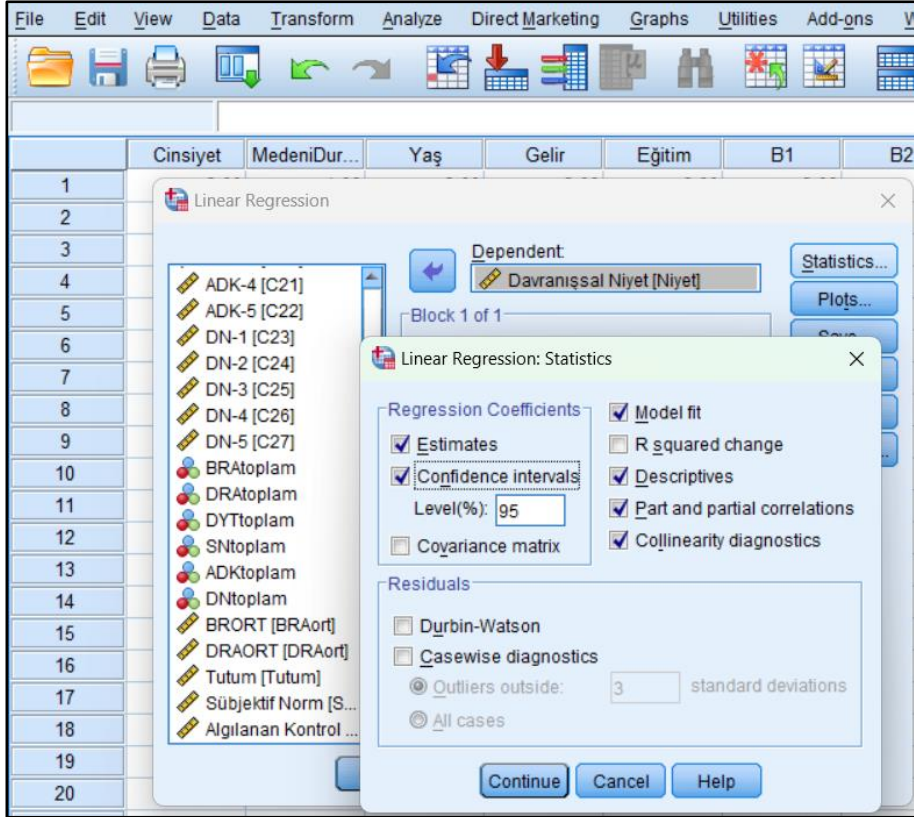
Şekil 48 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 1. Adım

Bağımlı değişkenin üzerine tıklanır ve “*Dependent*” yazan alanın solundaki oka basarak içeriye aktarılması sağlanır. “*Independent(s)*” yazan alana bağımsız değişkenlerin aktarılması işlemi de benzer şekilde ilgili alan içerisinde yapılır.

Şekil 49 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 2. Adım

Sağ üstten “Statistics” sekmesine tıklanır. Şekil-50’de işaretlenmiş olan ifadeler tıklanarak seçilir ve alt taraftaki “Continue” sekmesine tıklanır.

Şekil 50 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: 3. Adım

Açılan pencerede sol alta bulunan “OK” sekmesine basılarak analiz gerçekleştirilir. SPSS hesaplamaları yaptıktan sonra “Output” penceresinde öncelikle tanımlayıcı istatistikler tablosunu verecektir. Tabloda sırasıyla her bir değişken için ortalama değer, standart sapma ve cevaplayıcı sayısı (örneklem büyüklüğü) görülmektedir.

Tablo 22 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Tanımlayıcı İstatistikler (Descriptive Statistics)

Descriptive Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
Davranışsal Niyet	2,3429	1,08561	406
Tutum	2,7642	1,08481	406
Sübjektif Norm	2,8138	1,08567	406
Algılanan Kontrol	3,3842	1,02711	406

İncelenmesi gereken bir diğer analiz çıktısı da SPSS'in "*Model Summary*" adıyla hazırladığı, model özeti tablosudur. Tabloda "*Adjusted R Square (Düzeltilmiş R Kare)*" sütunundaki değer, analize dâhil edilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri hangi oranda açıklayabildiğini göstermektedir. Araştırmadan araştırmaya geçişebilmekle beraber genel itibariyle bu oranın ne kadar yüksek çıkarsa o kadar iyi olduğu söylenebilir. Mevcut örnek üzerinden okuma yapmak gerekirse açıklama şu şekilde yapılabilir: "*Modelin bağımsız değişkenleri olan Davranışa Yönelik Tutum, Sübjektif Norm ve Algılanan Davranışsal Kontrol; bağımlı değişken olan Davranışsal Niyet'i istatistiksel olarak %52,6 oranında açıklayabilmektedir*".

Tablo 23 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Model Özeti (Model Summary) Tablosu

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,727 ^a	,529	,526	,74769

a. Predictors: (Constant), Algılanan Kontrol, Tutum, Sübjektif Norm

ANOVA tablosunda $0,05 > \text{Sig.}$ ise, bağımsız değişkenlerden en az birisi bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamıdır demektir. Fakat bu değişkenin hangisi olduğu ANOVA tablosu üzerinden tespit edilemez.

Tablo 24 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: ANOVA Tablosu

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	252,582	3	84,194	150,605	,000 ^b
	Residual	224,733	402	,559		
	Total	477,314	405			

a. Dependent Variable: Davranışsal Niyet

b. Predictors: (Constant), Algılanan Kontrol, Tutum, Sübjektif Norm

“Coefficients” tablosunda öncelikle en sağda bulunan “VIF (Variance Inflation Factor)” değerine dikkat edilmelidir. VIF değerinin hangi aralıkta kabul edilebileceğine dair literatürde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Akinwande vd. (2015), VIF’in 5’ten düşük bir değer olması halinde analize sağlıklı bir şekilde devam edilebileceğini ileri sürmektedir. Hossain vd. (2013) de aynı şekilde 5 değerinin sınır alınması gerektiğini iddia etmektedirler. Diğer taraftan literatürde en çok atıf verilen eserlerin başında gelen Hair vd. (2010) ise 4 ve altındaki değerlerin makbul olduğunu ifade etmektedirler. Rakam, sınır değer ne kadar üzerinde çıkarsa değişkenler arasında çoklu eşdoğrusallık da o seviyede yüksek demektir. Bu da araştırmanızda bir sorun olduğuna işaret edebilir.

Tablo 25 SPSS'te Çoklu Regresyon Analizi: Katsayı (Coefficients) Tablosu

Coefficients ^a														
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics		
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF	
1	(Constant)	,168	,136		1,237	,217	-,099	,436						
	Tutum	,354	,053	,354	6,715	,000	,251	,458	,673	,318	,230	,421	2,376	
	Sübjektif Norm	,421	,054	,421	7,840	,000	,315	,526	,689	,364	,268	,407	2,456	
	Algılanan Kontrol	,003	,042	,003	,081	,936	-,079	,086	,372	,004	,003	,741	1,349	

a. Dependent Variable: Davranışsal Niyet

Tabloda bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamı bir etkiye sahip olup olmadığına bakmak için öncelikle Sig. sütununa bakılır. Şayet ilgili değer 0,05’ten küçükse bu sefer verilerin ölçüm düzeyine göre B veya Beta sütununa geçilir. B veya Beta sütunundaki değer de pozitif ise bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi var demektir. Mevcut örnek üzerinden okuma yapmak gerekirse açıklama şu şekilde yapılabilir: “Modelin bağımsız değişkenleri olan Davranışa Yönelik Tutum ve Sübjektif Norm,

bağımlı değişken olan Davranışsal Niyet' üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahiptir". Şayet bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait veriler benzer ölçüm düzeyleriyle toplanmışsa (Likert vb.), okumaya B sütunundan devam edilir: "Davranışa Yönelik Tutum değişkeninde meydana gelen 1 birimlik değişim Davranışsal Niyet üzerinde 0,354 birim; Sübjektif Norm değişkeninde meydana gelecek 1 birimlik değişim ise Davranışsal Niyet üzerinde 0,421 birimlik bir değişime sebep olacaktır". Eğer verilerin toplanmasında farklı ölçüm düzeyleri kullanılmışsa (örneğin değişkenlerden birisi için Likert ile veri toplanmışken diğeri için rakamsal bir değer istenmişse) bu durumda "Beta" sütununa bakılmalıdır. Beta sütunu, bağımsız değişkenin standart sapmasındaki 1 birimlik değişimin bağımlı değişkenin standart sapmasında ne kadar etkiye sebep olduğunu göstermektedir.

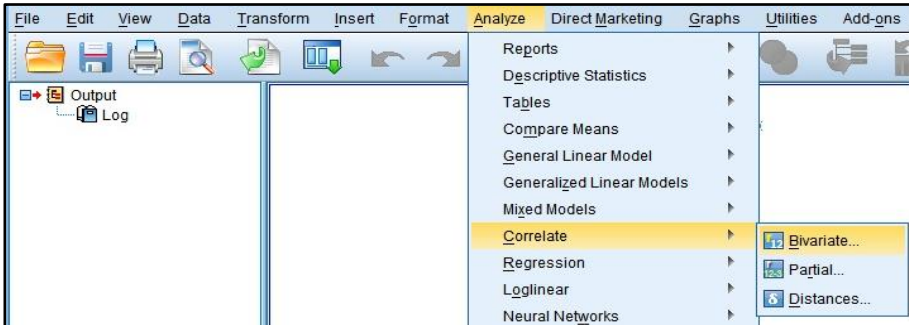
3.9. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi iki nicel değişken arasında bir ilişki olup olmadığını ve varsa bu ilişkinin yönünü ortaya koyan bir analizdir (Gogtay ve Thatte, 2017, s. 78). Hipotezleri şu şekilde yazılır:

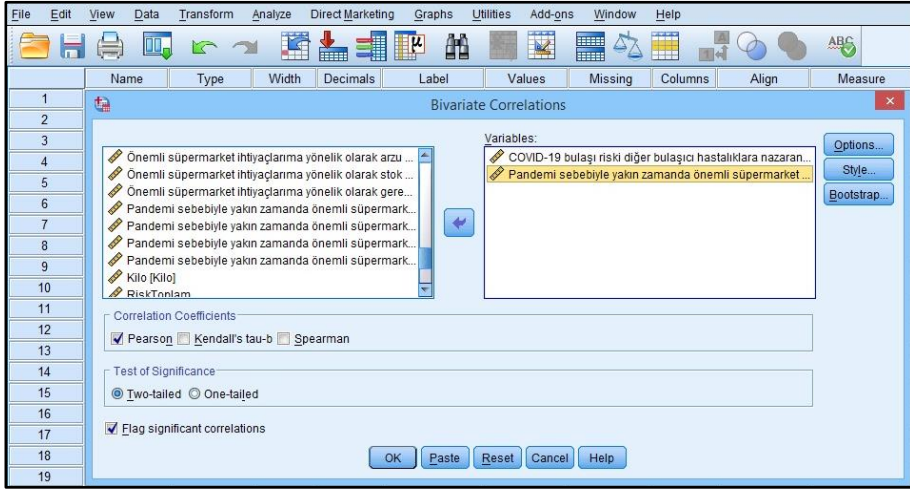
- H_0 : Korelasyon katsayısı anlamsızdır
- H_1 : Korelasyon katsayısı anlamlıdır

İşlem Sırası:

- Analyze > Correlate > Bivariate
- Variables hanesine incelenecek değişkenler alınır
- OK tuşuna basılarak devam edilir.

Şekil 51 SPSS'te Korelasyon Analizi: 1. Adım

Şekil 52 SPSS'te Korelasyon Analizi: 2. Adım

Analiz sonunda tek bir tablo ortaya çıkar. Bu tabloda bir ilişkinin varlığından bahsedebilmek için Sig. (2-tailed) değerinin 0,05'ten (p değerinden demek daha doğrudur aslında) küçük olması gerekir. Bu durumda; *“H₀ hipotezini kabul etmek için yeterli istatistikî kanıt bulunamamıştır, korelasyon katsayısı istatistiksel olarak anlamlıdır”* şeklinde bir ifade ile durum yazılı hale getirilebilir. Ardından Pearson Correlation değerine bakılır. Burada rakamın üzerinde * varsa 0,05; ** varsa 0,01 düzeyinde anlamlı bir ilişki var demektir. Bu değer önünde eğer – işareti varsa ters (negatif) yönlü bir ilişki vardır, yoksa doğru (pozitif) yönlüdür. İlişkinin yönünü kovaryans değerinin işareti belirlemektedir.

Korelasyon katsayısı +1 ile -1 arasında değişmekte olup ilişkinin gücünü göstermektedir (Gogtay ve Thatte, 2017, s. 78). Korelasyonun gücünün yorumlanması ile ilgili farklı kaynaklarda farklı öneriler bulunmaktadır. Aşağıda iki kaynağın konuya dair önerileri görülmektedir.

Tablo 26 Korelasyon Katsayısı Değerlendirme Tablosu-1

Korelasyon Katsayısı (r)	İlişki Derecesi
0	İlişki yok
0,01 – 0,100	Çok zayıf ilişki
0,101 – 0,200	Nispeten çok zayıf ilişki
0,201 – 0,300	Zayıf ilişki
0,301 – 0,400	Nispeten zayıf ilişki
0,401 – 0,500	Çok az zayıf ilişki
0,501 – 0,600	Çok az güçlü ilişki
0,601 – 0,700	Nispeten güçlü ilişki
0,701 – 0,800	Güçlü ilişki
0,801 – 0,900	Nispeten güçlü ilişki
0,901 – 1,000	Çok güçlü ilişki
Kaynak: (Nakip, 2006b)	

Tablo 27 Korelasyon Katsayısı Değerlendirme Tablosu-2

Korelasyon Katsayısı (r)	İlişki Derecesi
0	İlişki yok
$0 < r \leq 0,25$	Çok zayıf ilişki
$0,26 \leq r \leq 0,49$	Zayıf ilişki
$0,50 \leq r \leq 0,69$	Orta dereceli ilişki
$0,70 \leq r \leq 0,89$	Kuvvetli ilişki
$0,900 \leq r < 1,000$	Çok kuvvetli ilişki
Kaynak: (Karagöz, 2019)	

Yorumlama yaparken katsayının önündeki işaret dikkate alınmalıdır. İşaret negatif ise ters yönlü bir ilişki, pozitif ise doğru yönlü bir ilişki var demektir. Yapılan yorumlarda ilişkinin yönü belirtilmelidir.

Örnek:

Aşağıda bir korelasyon analizinin çıktısı olarak gelen SPSS tablosu görülmektedir.

Sig. (2-tailed) değeri 0,05'ten küçük çıktığından korelasyon katsayısı anlamlıdır.

“*Pearson Correlation*” değeri üzerinde ** olduğunda göre korelasyon katsayısı 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

Tabloyla ilgili olarak şu söylenebilir:

- A değişkeni ile B değişkeni arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ve çok zayıf bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Tablo 28 Örnek: Korelasyon Tablosu

Correlations			
		COVID-19 bulaşı riski diğer bulaşıcı hastalıklara nazaran daha yüksektir	Pandemi sebebiyle yakın zamanda önemli süpermarket ihtiyaçlarıma yönelik olarak stok yapabilmek için zaman ayıracağım.
COVID-19 bulaşı riski diğer bulaşıcı hastalıklara nazaran daha yüksektir	Pearson Correlation	1	,194**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	406	406
Pandemi sebebiyle yakın zamanda önemli süpermarket ihtiyaçlarıma yönelik olarak stok yapabilmek için zaman ayıracağım.	Pearson Correlation	,194**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	406	406

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

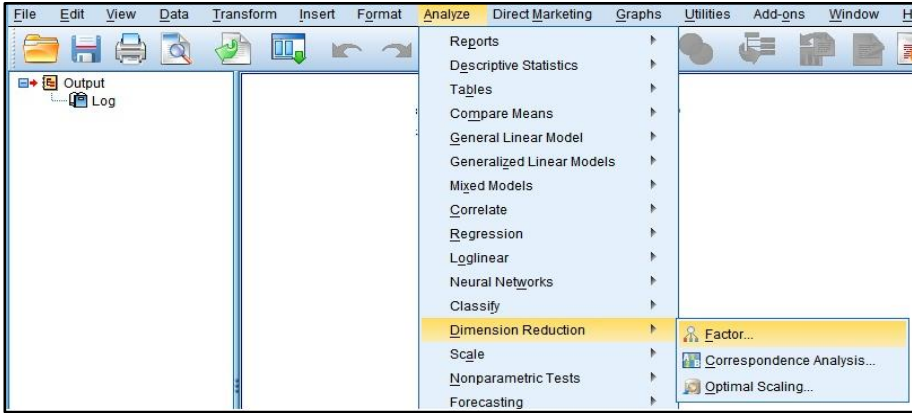
3.10. Faktör Analizi

Faktör analizi, değişkenler arasında birbiri ile korelasyonlu olanları bir kategoriye toplayarak, daha az sayıda faktör elde ederek ve değişken sayısını azaltarak yani bir boyut indirgeme ile analizi görselleştirme ve yorumlama

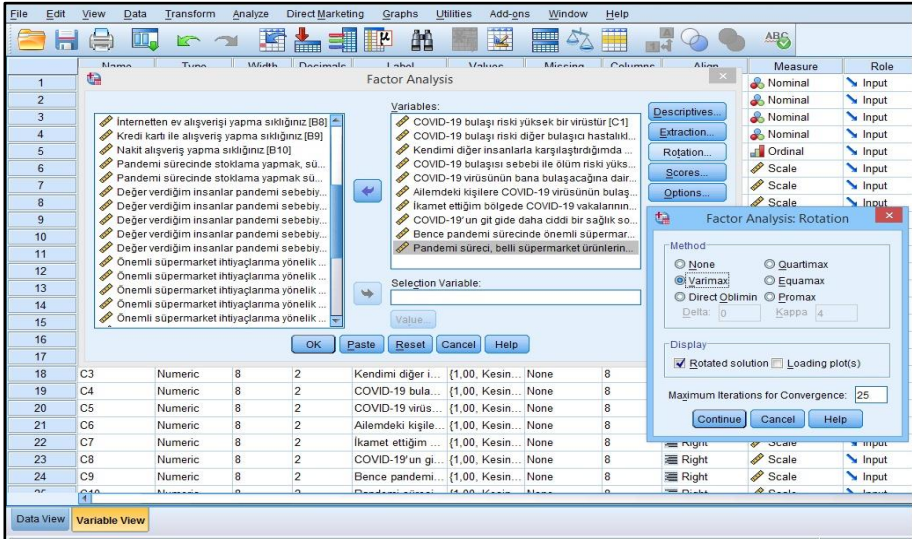
kolaylığı gibi avantajlar sağlanmıştır. Bir başka ifadeyle ilişkilerin ve modellerin kolayca yorumlanıp anlaşılabilmesi için veriyi özetleyen bir analiz türüdür (Yong ve Pearce, 2013).

İşlem Sırası:

- Analyze > Dimension Reduction > İncelenecek Maddeler Variables Sekmesine Aktarılır > Rotation Varimax Seçilir

Şekil 53 SPSS'te Faktör Analizi: 1. Adım

Şekil 54 SPSS'te Faktör Analizi: 2. Adım

“Total Variance Explained” tablosu, soruların açıklanmaya çalışılan kavramı ne kadar açıkladığını gösterir. Aşağıdaki örnek için bu oran en sağdaki “Cumulative %”nin son rakamı olan %78,563’tür. Bu rakamın %65 ve üzerinde olması tavsiye edilmektedir (Büyüköztürk, 2002).

Tablo 29 Örnek: Faktör Analizi Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Total Variance Explained									
Cmp.	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Var.	Cmltv. %	Total	% of Var.	Cmltv. %	Total	% of Var.	Cmltv. %
1	5,404	54,039	54,039	5,404	54,039	54,039	4,483	44,833	44,833
2	2,452	24,524	78,563	2,452	24,524	78,563	3,373	33,730	78,563
3	,594	5,944	84,507						
4	,546	5,459	89,966						
5	,312	3,120	93,086						
6	,223	2,226	95,312						
7	,154	1,536	96,849						
8	,127	1,268	98,117						
9	,112	1,115	99,232						
10	,077	,768	100,000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Bakılması gereken ikinci tablo “Rotated Component Matrix” (Döndürülmüş Bileşen Matrisi) tablosudur. Bu tabloda 0,5’ten büyük değerler dikkate alınır diğerleri silinir. Şayet aynı satırda birden fazla 0,5’ten büyük değer varsa veya hiç yoksa o soru silinir ve tekrar analiz yapılır. Örneğin tabloda verilmiş olan döndürülmüş bileşen matrisine göre kavram 2 boyuttan oluşmaktadır. Fakat 5 numaralı soru her iki boyuta da 0,5’ten daha yüksek değerde yük vermekte; 9 numaralı soru ise herhangi bir boyuta 0,5’ten daha yüksek değerde yük vermemiştir. Şu hâlde bu iki soru maddesinin de silinerek faktör analizinin tekrar edilmesi, boyutların ve açıklanan toplam varyans değerlerinin bu yeni analize göre dikkate alınması yerinde olacaktır.

Tablo 30 Örnek: Faktör Analizi Döndürülmüş Bileşen Matrisi

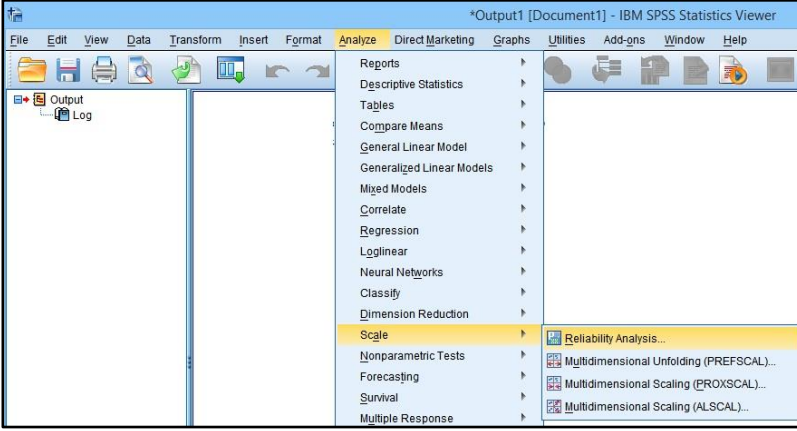
Rotated Component Matrix ^a		
	Component	
	1	2
Soru-1		0,615
Soru-2		0,797
Soru-3		0,795
Soru-4		0,913
~~Soru-5~~	0,652	0,867
Soru-6	0,906	
Soru-7	0,941	
Soru-8	0,948	
~~Soru-9~~	0,254	0,312
Soru-10	0,928	

3.11. Güvenilirlik Analizi

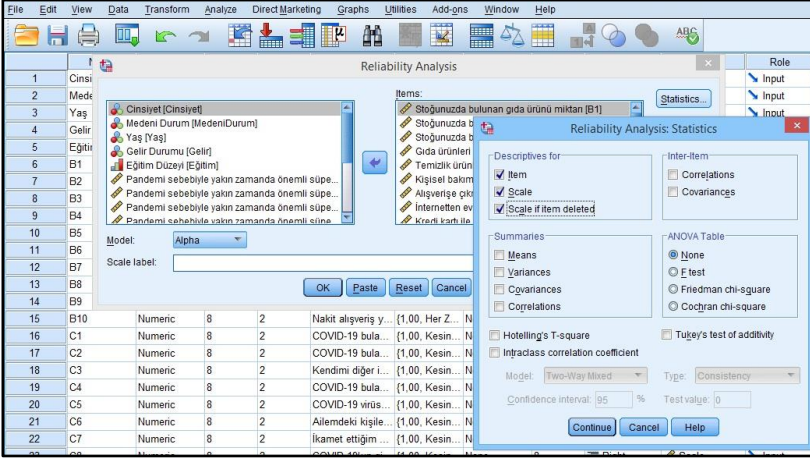
Güvenilirlik analizi bir soru setine verilmiş olan cevapların tutarlılığını ölçer. Güvenilirlik pek çok farklı şekilde hesaplanabilir fakat saha çalışmalarında en yaygın şekilde kabul gören yöntem "*Cronbach's Alpha*" iç tutarlılık katsayısıdır (Hinkin, 2009, s. 173). Bu değer 0 ve 1 arasında değişmekte olup pozitiftir.

İşlem Sırası:

- Analyze > Scale > Reliability > İlgili Soru Maddeleri Sağ Tarafa Alınır > Statistics > Scale if Item Deleted > OK

Şekil 55 SPSS'te Güvenilirlik Analizi: 1. Adım

Şekil 56 SPSS'te Güvenilirlik Analizi: 2. Adım

Örnek:

Bakılması gereken ilk değer Cronbach's Alpha Değeridir.

Tablo 31 Örnek: Güvenilirlik Analizi Katsayı Tablosu

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,907	11

“Cronbach's Alpha” değeriyle ilgili farklı değer aralıklarında farklı yorumlar yapılmış olmakla beraber genel olarak bu değer 0,60 ve üzerinde

olması gerektiği söylenebilir. Konuyla ilgili bazı kaynaklarda katsayının farklı değerlerine yönelik olarak tavsiye edilen değerlendirmeler tablolarda paylaşılmıştır. Araştırmacı, yürüttüğü çalışma kapsamında tablolardan birinden istifade ederek elde ettiği güvenilirlik düzeyine dair çıkarımını araştırmasına yazabilir.

Tablo 32 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-1

Katsayı	Güvenilirlik
0,01-0,20	Hiç güvenilirmez
0,21-0,40	Güvenilmez
0,41-0,60	Nispeten güvenilir
0,61-0,80	Güvenilir
0,81-1,00	Çok güvenilir
Kaynak: (Nakip, 2006b)	

Tablo 33 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-2

Katsayı	Güvenilirlik
0,00-0,49	Kabul edilemez
0,50-0,59	Zayıf
0,60-0,69	Kabul edilebilir
0,70-0,89	İyi
0,90-1	Mükemmel
Kaynak: (Kılıç, 2016)	

Tablo 34 Cronbach's Alpha Katsayısının Yorumlanması Tablo-3

Katsayı	Güvenilirlik
0,00-0,39	Güvenilir değil
0,40-0,59	Güvenilirliği düşük
0,60-0,79	Oldukça güvenilir
0,80-1,00	Yüksek derecede güvenilir
Kaynak: (Yıldız ve Uzunsakal, 2018) (Karagöz, 2019)	

Bakılacak ikinci yer ise “*Item Total Statistics*” tablosudur. Tabloda en sağ tarafta bulunan “*Cronbach’s Alpha if Item Deleted*” sütunu, sorunun

silinmesi durumunda ortaya çıkacak yeni “Cronbach’s Alpha” değerini göstermektedir. Eğer, sorunun silinmesi genel güvenilirlik düzeyinde ciddi bir artışa sebep olarsa soru silinebilir. Bu gibi durumlarda sorular sırayla ve tek tek silinmelidir, aynı anda birden fazla soru silinmemelidir.

Tablo 35 Örnek: Madde Toplam İstatistikleri Tablosu

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Soru-1	28,4163	76,752	,602	,902
Soru-2	28,3325	76,864	,581	,903
Soru-3	28,3448	76,503	,604	,902
Soru-4	27,8768	77,940	,565	,904
Soru-5	27,6700	79,545	,500	,907
Soru-6	28,9926	74,728	,778	,892
Soru-7	29,1970	75,591	,742	,894
Soru-8	29,1626	75,756	,711	,896
Soru-9	29,2906	76,147	,728	,895
Soru-10	29,2044	75,477	,746	,894
Soru-11	28,6355	76,583	,645	,899

3.12. Ölçek Ortalamalarının Hesaplanması (Compute Variable)

“Compute Variable” fonksiyonu, veri setindeki bir değişkenden yeni bir değişken oluşturulurken başvuru bir yöntemdir. Bu uygulama çoğunlukla ölçek ortalamalarının alınması, farklı ölçeklerle regresyon veya korelasyon analizlerinin yapılması için kullanılmaktadır. Ayrıca AMOS ile gerçekleştirilen model testlerinde de bu şekilde düzenlenmiş veriye ihtiyaç duyulabilmektedir.

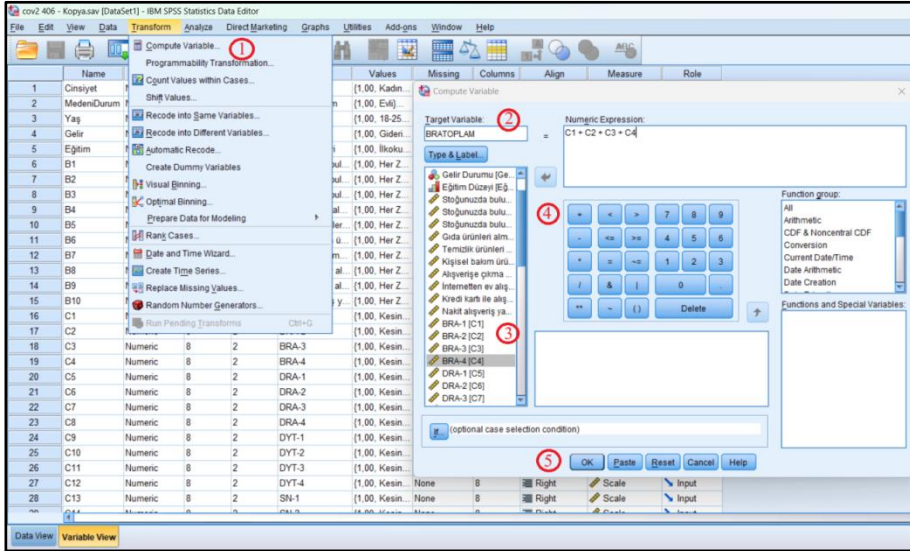

Örnek:

Planlı Davranış Teorisi kapsamında COVID-19 ile ilgili olarak bireylerin Bilişsel ve Duyusal Risk Algıları ile ilgili olarak veri toplanmıştır. Her iki kavram için dörder soru sorulmuştur. Bu değişkenlerin temsil ettikleri kavramları analize dâhil etmek için dörder sorudan oluşan yapıları tekil bir parametreye çevirmek gerekmektedir. Bilişsel Risk Algısı üzerinden ilerlemek gerekirse:

Transform > Compute Variable > Target Variable Kısmına Bir İsim Verilir > Veri Setinden Kavramla İlgili Sorular Tek Tek Seçilerek Sağ Tarafa Aktarılır > Sağ Tarafa Aktarılan Her Bir Sorudan Sonra + İşaretine Basılır > OK'e Tıklanır

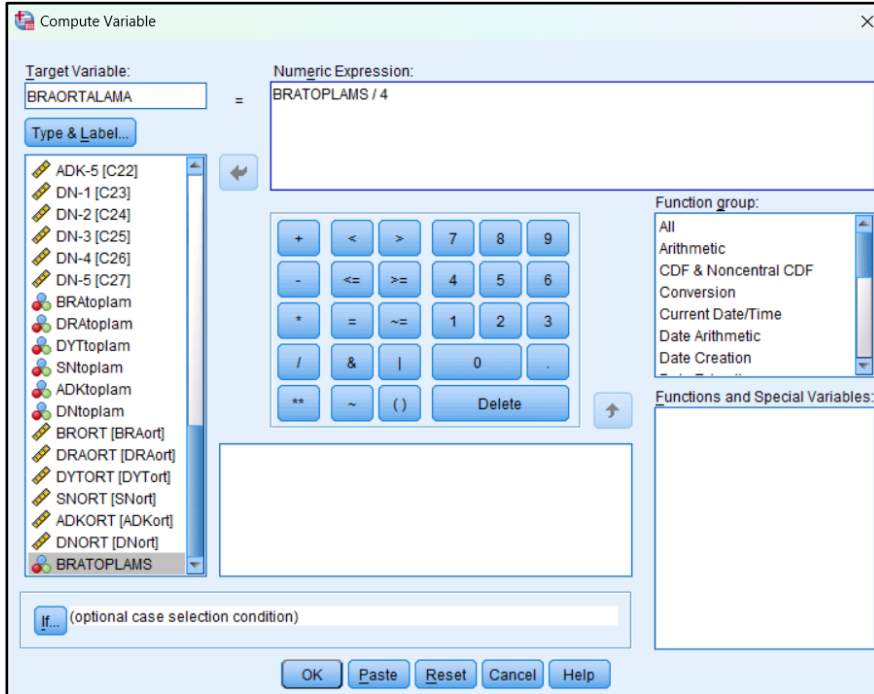
İşlem sonunda Bilişsel Risk Algısı ile ilgili tüm maddelerdeki sorular matematiksel olarak toplanmış olur.

Şekil 57 Ölçek Ortalamasının Alınması Birinci Adım

Sonraki adımda toplamı alınarak tek bir değer haline getirilen Bilişsel Risk Algısı ile ilgili değer toplamı soru sayısına bölünür. Bunu yapabilmek için işlem sırası şu şekildedir:

Transform > Compute Variable > Target Variable Kısmına Bir İsim Verilir > Veri Setinden Toplamı Alınan Değer Seçilir ve Sağ Tarafa Aktarılır > Değer Sağ Tarafa Aktarıldıktan Sonra / Sekmesine Tıklanır ve Bölme İşaretinin Sağına Toplam Soru Sayısı Yazılır > OK'e Tıklanır

Şekil 58 Ölçek Ortalamasının Alınması İkinci Adım

Bu işlemin ardından dört soruyla ölçülen yapıyı genel olarak temsil eden tekil bir madde elde edilir. Bu madde ile diğer maddeler arasında istatistiksel analizler gerçekleştirilebilir.

3.13. Ki-Kare

Genellikle Pearson'ın Ki-Kare olarak bilinen orijinal Ki-Kare testi, Karl Pearson'ın 1900'lerin başlarındaki makalelerine dayanmaktadır (Howell, 2011, s. 1). Ki-kare testi, belirli bir örneklemin içinden seçildiği ana kütleliyi temsil kabiliyeti olup olmadığı veya belirli bir teorik dağılıma yahut teorik dağılıma uyumlu olup olmadığının tespitinde başvurulan bir analiz yöntemidir (Karagöz, 2019, s. 518). Başka bir ifadeyle parametrik olmayan bir analiz

yöntemi olup gözlenen ve beklenen değerler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlenmesinde başvurulan bir istatistiksel analizdir (Mirajkar, 2013, s. 1; Nakip, 2006b, s. 293).

H_0 : Gözlenen frekanslar, beklenen frekanslarla uyumludur.

H_1 : Gözlenen frekanslar, beklenen frekanslarla uyumlu değildir.

Sig. > 0,05 ise H_0 hipotezi kabul edilir.

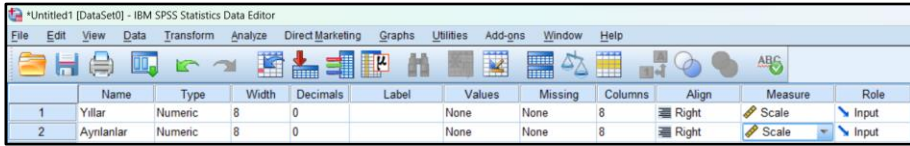
Örnek:

Bir işletme, son 10 yılda pazarlama departmanında işten ayrılan personel sayısında bir farklılık olup olmadığını Ki-Kare testi uygulayarak tespit etmek istemektedir.

H_0 : İşten ayrılan personel sayısı, yıllara eşit bir şekilde dağılmıştır.

H_1 : İşten ayrılan personel sayısı, yıllara eşit bir şekilde dağılmamıştır.

Öncelikle veri giriş ekranında şekilde görüldüğü üzere yıllar ve ayrılanlar için gerekli düzenlemeler yapılır.

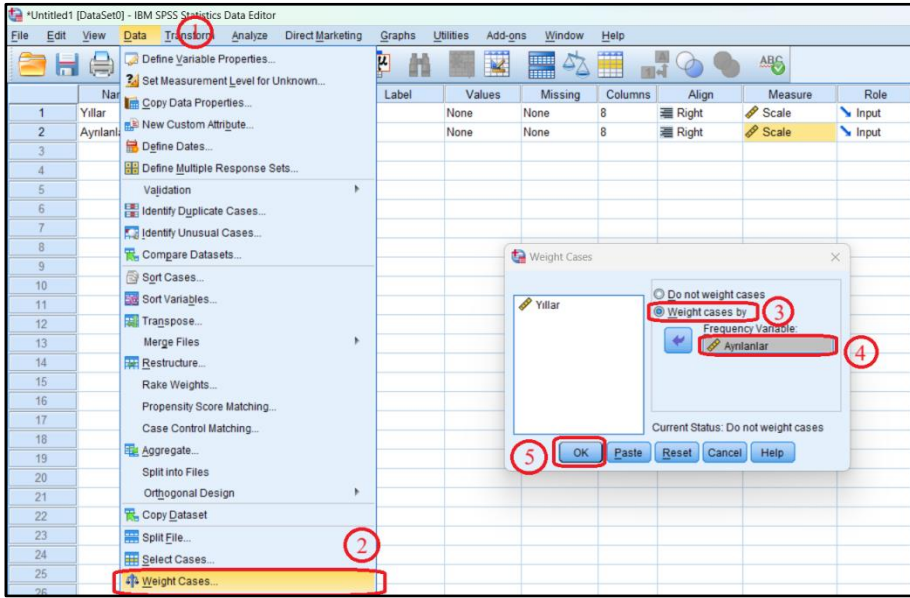

	Name	Type	Width	Decimals	Label	Values	Missing	Columns	Align	Measure	Role
1	Yillar	Numeric	8	0		None	None	8	Right	Scale	Input
2	Ayrılanlar	Numeric	8	0		None	None	8	Right	Scale	Input

Şekil 59 Ki-Kare Testi Birinci Adım

İkinci adımda işten ayrılan personel sayısı ağırlıklandırılır. Bunun için işlem sırası şu şekildedir:

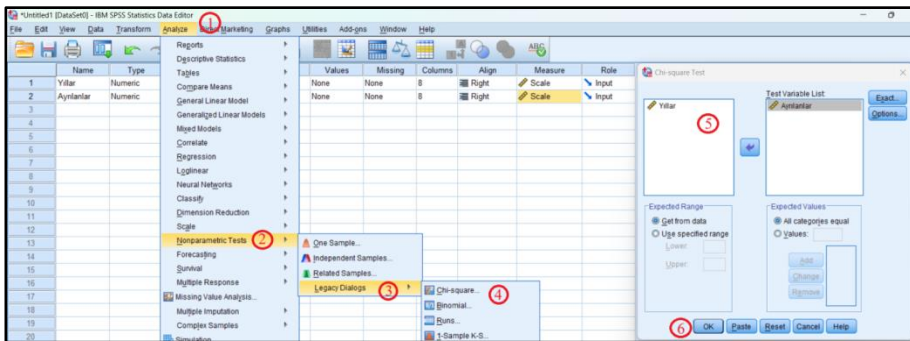
Data > Weight Cases > Weight Cases by > Ağırlıklandırılacak olan madde sol taraftan seçilerek kutuya aktarılır > OK

Şekil 60 Kikare Testi İkinci Adım

Üçüncü adımda aşağıdaki silsile ile analiz gerçekleştirilir:

Analyze > Nonparametric Tests > Legacy Dialogs > Chi-Square > Açılan pencerede test edilecek parametre sol kutudan sağ kutuya aktarılır > OK

Şekil 61 Ki-Kare Testi Üçüncü Adım

Yapılan analiz neticesinde SPSS, tablodaki şekilde bir analiz çıktısı vermektedir.

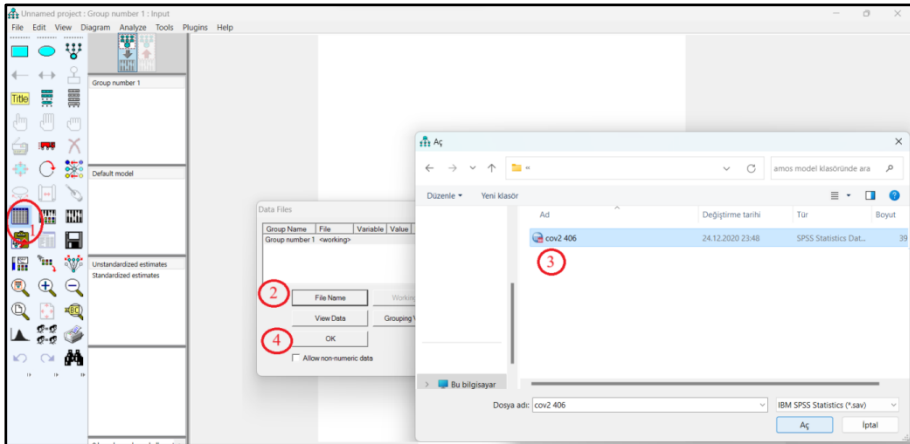
Tablo 36 Örnek Ki-Kare Analizi Çıktısı

Test Statistics	
	Ayrılanlar
Chi-Square	35,134 ^a
df	9
Asymp. Sig.	,000

Sig. < 0,05 olduğu için H_0 hipotezi kabul edilemez. Dolayısıyla işten ayrılan personel sayısı yıllara göre eşit bir şekilde dağılmamıştır denilebilir.

3.14. AMOS'A Giriş

Program açıldıktan sonra sol taraftaki menüden “*Select data file (s)*” sekmesine tıklanır. Ardından açılan pencerede “*File Name*” sekmesine tıklanarak analiz edilecek olan verilerin bulunduğu SPSS dosyası bulunduğu klasörden seçilir ve “*OK*” sekmesine tıklanır. Böylece veri seti artık AMOS için kullanılabilir olarak hazırdır.

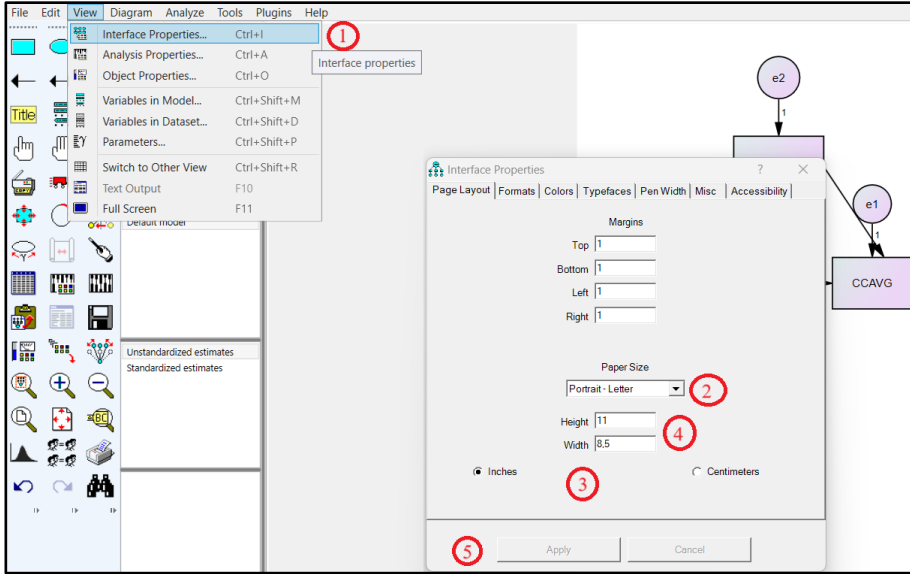
Şekil 62 SPSS'teki Verilerin AMOS'a Aktarılması

Model çizildikten sonra bir takım kozmetik sıkıntılar ortaya çıkabilir. Bu sorunların giderilebilmesi için sol taraftaki menüde bir takım fonksiyonlara başvurulması gerekecektir. Bu fonksiyonlar ve kullanım şekilleri şunlardır:

1. Ekrandaki tek bir nesneyi seçmek için kullanılır,

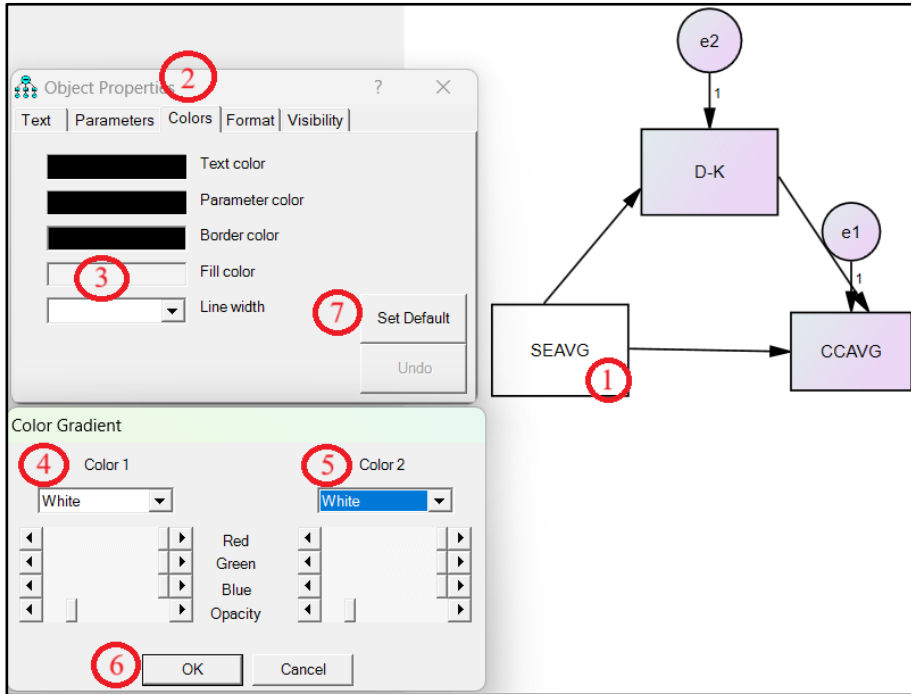

santimetreye çevirmekte fayda vardır. Ardından “*Height*” hanesine yükseklik, “*Width*” hanesine en bilgisi yazılarak arzu edilen büyüklükte bir sayfa elde edilebilir. İşlemler sona erdikten sonra sol altta bulunan “*Apply*” sekmesine tıklanmalıdır.

Şekil 64 AMOS'ta Ekran Ebat Ayarlarının Yapılması

AMOS çizim ekranında çizimler yapıldığında şekillerin arkasında bir fon rengi olduğu görülecektir. Bu görüntünün bir sakıncası olmamakla beraber bazı çalışmalarda renkli model görselleri hoş karşılanmayabilir yahut araştırmacı kendi renk kombinasyonunu kullanmak isteyebilir. Bu durumda çizim yapıldıktan sonra yapılmış olan çizimdeki renkli bileşenlerden birinin üzerine çift tıklanır. Açılan pencerede “*Colors*” sekmesine tıklandıktan sonra alt tarafta bulunan “*Fill color*” fonksiyonuna tıklanır. Açılan “*Color Gradient*” penceresinde “*Color 1*” ve “*Color 2*” ifadelerinin altında bulunan açılır kutulardan arzu edilen renkler seçilir ve “*OK*” sekmesine tıklanır. Seçim, bundan sonraki çalışmalarda da kullanılmak isteniyorsa “*Set Default*” sekmesine tıklanır.

Şekil 65 AMOS'ta Çizimlerin Renklerinin Değiştirilmesi

AMOS ile gerçekleştirilen analizlerden sonra genel itibariyle CMIN/DF, CFI, GFI ve RMSEA indislerinin aldığı değerlerin incelenmesi yerinde olacaktır. Tablo 37’de bahsi geçen uyum indisleri ve bu indislere dair kabul edilebilir sınırlar ile bunlara dair referanslar paylaşılmaktadır.

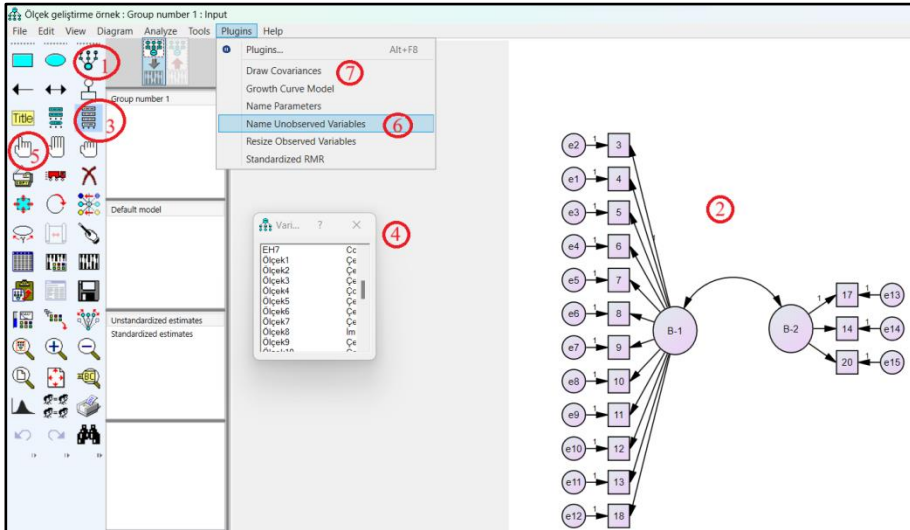
Tablo 37 AMOS İçin Başvurulabilecek Uyum İndisleri ve Kabul Edilebilir Sınırları

Uyum İndisi	Kabul Edilebilir Sınırlar	Kaynak
CMIN/DF	$2 \leq \text{CMIN/DF} \leq 5$	(Awang, 2012; Marsh ve Hocevar, 1985)
CFI	$0,90 \leq \text{CFI}$	(Noudoostbeni, Kaur ve Jenatabadi, 2018)
GFI	$0,80 \leq \text{GFI}$	(Chan ve Sun, 2019)
RMSEA	$0,05 \leq \text{RMSEA} \leq 0,08$	(Noudoostbeni ve diğerleri, 2018)

3.15. AMOS ile Doğrulayıcı Faktör Analizi

Özellikle ölçek maddeleri için doğrulayıcı faktör analizi uygulandığında gizli değişkenlerle çalışmak gerekebilir. Bu türde bir analiz için sol taraftaki menünün sağ üst köşesinde bulunan “Draw a latent variable or add an indicator to a latent variable” sekmesine tıklanır. Bu fonksiyon seçiliyken çizim ekranında sol tıklanır. Bu işlemin ardından büyük bir çember ortaya çıkacaktır. Çemberin üzerinde kaç tane sol tık yapılırsa üzerinde o kadar madde oluşacaktır. Her bir madde, anketteki bir soruya denk gelmektedir. Şayet test edilen yapı birden fazla boyutluysa ekranın boş yerlerinde gerektiği kadar boyut oluşturulabilir. Ardından soldaki menüden “List variables in data set” sekmesine tıklanarak SPSS’te tanımlanmış olan verileri gösteren pencere açılır. Pencereden ilgili soru maddeleri mouse ile sürükleyip bırakarak marifetiyle ait oldukları boyutun üzerindeki küçük karelerin içerisine taşınır. Analiz edilecek boyutlar “Select one object at a time” fonksiyonu ile seçilir. Üst menüde bulunan “Plugins” sekmesinden sırasıyla “Name unobserved Variables” ve “Draw Covariances” fonksiyonları tıklanır.

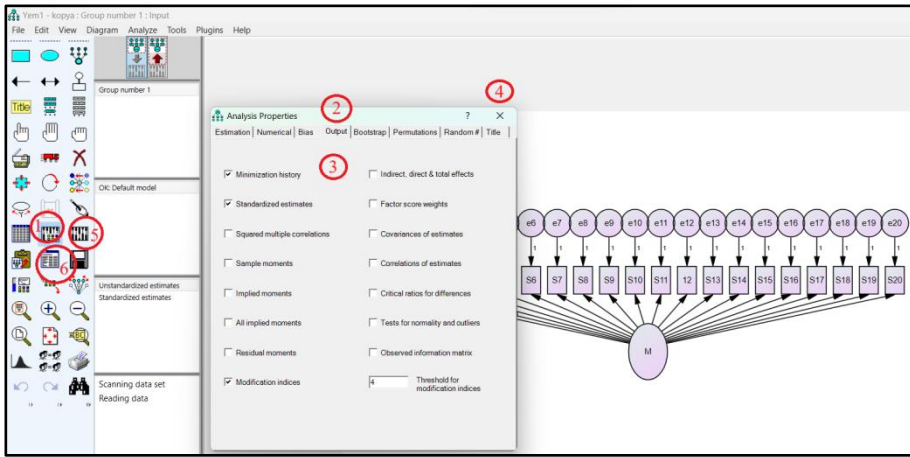

Şekil 66 AMOS'ta Gizli Değişkenlerin Tanımlanması

Örnek:

Açımlayıcı faktör analizinden sonra tek boyuttan ve 20 sorudan oluşan bir soru formu için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Analysis Properties > Output > Minimization history, Standardized estimates ve Modification indices seçilir > Pencere Kapatılır > Calculate Estimates > View Text

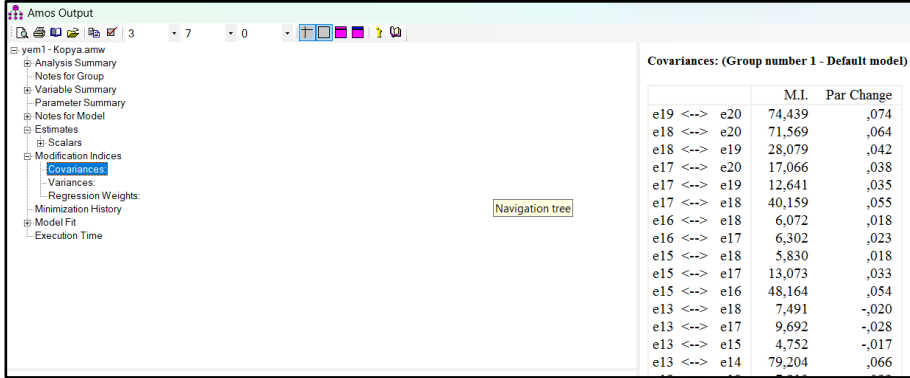
Şekil 67 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-1

“View Text” sekmesine tıklayarak analiz sonuçları incelendiğinde “Model Fit” sekmesinde uyum indislerinin arzu edilen değer aralıklarında çıkmadığı görülmüştür.

Model Fit Summary					
CMIN					
Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
Default model	40	2381,233	170	,000	14,007
Saturated model	210	,000	0		
Independence model	20	30685,571	190	,000	161,503
RMR, GFI					
Model	RMR	GFI	AGFI	PGFI	
Default model	,037	,794	,745	,643	
Saturated model	,000	1,000			
Independence model	,869	,086	-,010	,078	
Baseline Comparisons					
Model	NFI	RFI	IFI	TLI	CFI
	Delta1	rho1	Delta2	rho2	
Default model	,922	,913	,928	,919	,927
Saturated model	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Independence model	,000	,000	,000	,000	,000

Şekil 68 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-2

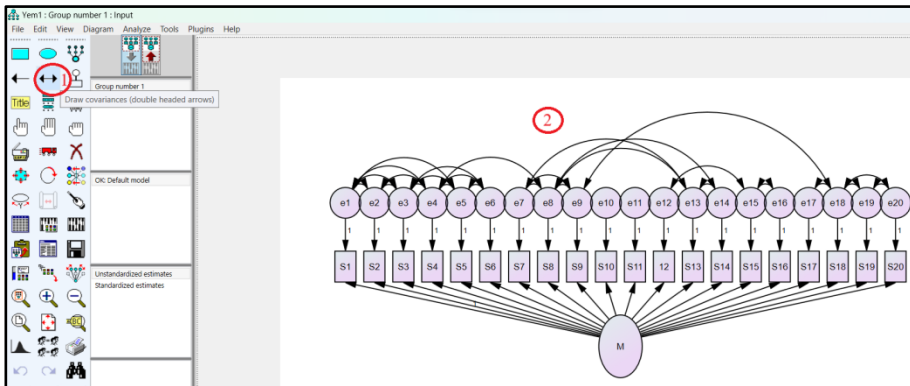
Uyum indislerinin arzu edilen seviyeye getirilebilmesi için analiz çıktıları penceresinde “*Modification Indices*” sekmesine tıklanır ve burada “*Covariances*” tablosuna bakılır. Tabloda “*M.I.*” değeri en yüksek çıkan değerler tespit edilir. Bunun için tablonun Excel’e aktarılıp büyükten küçüğe sıralanması işi kolaylaştırabilir.

	M.I.	Par Change
e19 <-> e20	74,439	,074
e18 <-> e20	71,569	,064
e18 <-> e19	28,079	,042
e17 <-> e20	17,066	,038
e17 <-> e19	12,641	,035
e17 <-> e18	40,159	,055
e16 <-> e18	6,072	,018
e16 <-> e17	6,302	,023
e15 <-> e18	5,830	,018
e15 <-> e17	13,073	,033
e15 <-> e16	48,164	,054
e13 <-> e18	7,491	-,020
e13 <-> e17	9,692	-,028
e13 <-> e15	4,752	-,017
e13 <-> e14	79,204	,066

Şekil 69 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-3

Ana ekrana geçildikten sonra aralarında kovaryans değeri yüksek çıkan değişkenler, birbirlerine sol menüdeki “*Draw covariances (Double headed arrow)*” fonksiyonu vasıtasıyla Mouse kullanılarak bağlanır. Çift yönlü ok simgesine bastıktan sonra birbirine bağlanacak maddelerden ilkinin üzerine sol tıklanır ve bağlantı yapılacak maddeye doğru Mouse kaydırılır. Bağlama işlemi uyum indisleri kabul edilebilir sınırlar içerisinde gelene kadar devam edebilir.

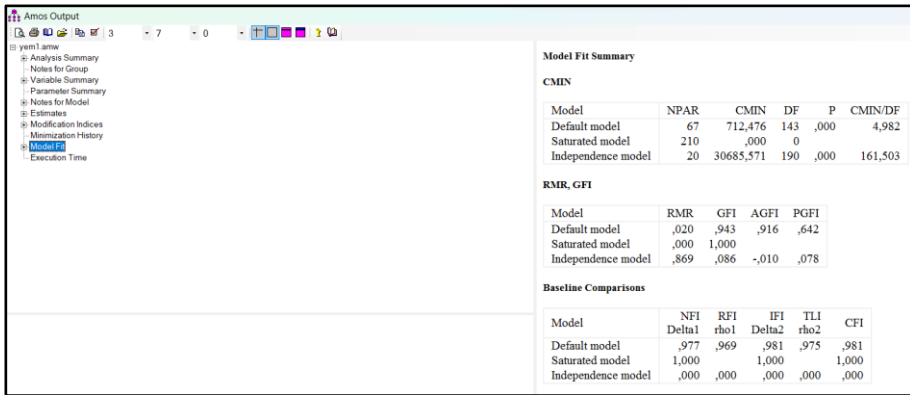

Şekil 70 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-4

Kovaryans bağlantılarının çizilmesinin ardından:

Analysis Properties > Output > Minimization history, Standardized estimates ve Modification indices seçilir > Pencere Kapatılır > Calculate Estimates > View Text > Model Fit

Silsilesi takip edilerek ortaya çıkan yeni model uyum indisleri görülebilir.

The screenshot shows the AMOS Output window with the following data:

Model Fit Summary					
CMIN					
Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
Default model	67	712,476	143	,000	4,982
Saturated model	210	,000	0		
Independence model	20	30685,571	190	,000	161,503

RMR, GFI				
Model	RMR	GFI	AGFI	PGFI
Default model	,020	,943	,916	,642
Saturated model	,000	1,000		
Independence model	,869	,086	-,010	,078

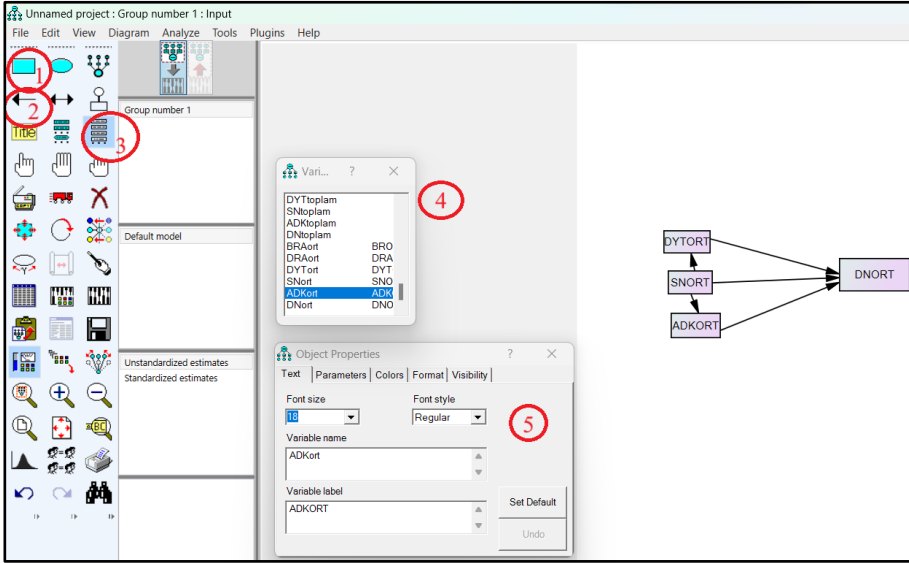

Baseline Comparisons					
Model	NFI	RFI	IFI	TLI	CFI
	Delta1	rho1	Delta2	rho2	
Default model	,977	,969	,981	,975	,981
Saturated model	1,000		1,000		1,000
Independence model	,000	,000	,000	,000	,000

Şekil 71 AMOS Doğrulayıcı Faktör Analizi Adım-5

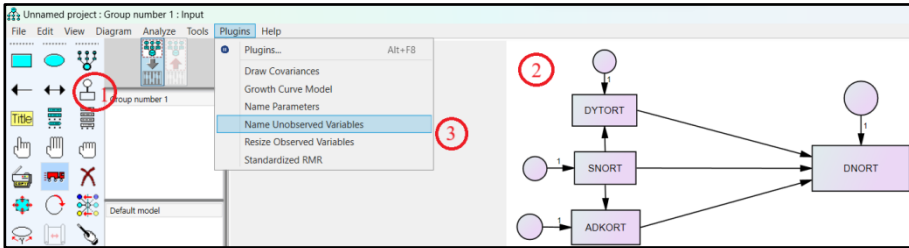
3.16. AMOS ile Modelin Test Edilmesi (Yol Analizi)

AMOS'ta bir modelin test edilebilmesi için evvela o modelin tanımlanması gerekmektedir. Bu sebeple ekranın sol tarafındaki menünün üst köşesinden “*Draw observed variables*” sekmesine tıklanır. Ardından ekranın ortasında bulunan ekranda Mouse yardımıyla analize tabi tutulacak değişkenlerin her biri için bir dörtgen çizilir. Ardından değişkenler arasındaki yollar yine sol menüde üstten ikinci sırada bulunan “*Draw paths*” fonksiyonuna tıklanarak dörtgenler arasında çizilir. Değişkenlerin modelde tanımlanabilmesi için “*List variables in data set*” sekmesine tıklanır. Açılan pencerede SPSS dosyasında tanımlanmış olan tüm değişkenler görülebilir. Bu değişkenlerden analize dâhil edilecek olanlar, çizimde uygun yerlere sürüklenip bırakılarak yerleştirilir. Bu işlemlerin ardından sayet isim, font, punto vb. konularda bir değişiklik yapılması arzu ediliyorsa değişiklik yapılmak istenen dörtgene çift tıklanır. Açılan pencerede lüzum görülen değişiklikler yapılabilir.

Şekil 72 AMOS'ta Modelin Tanımlanması

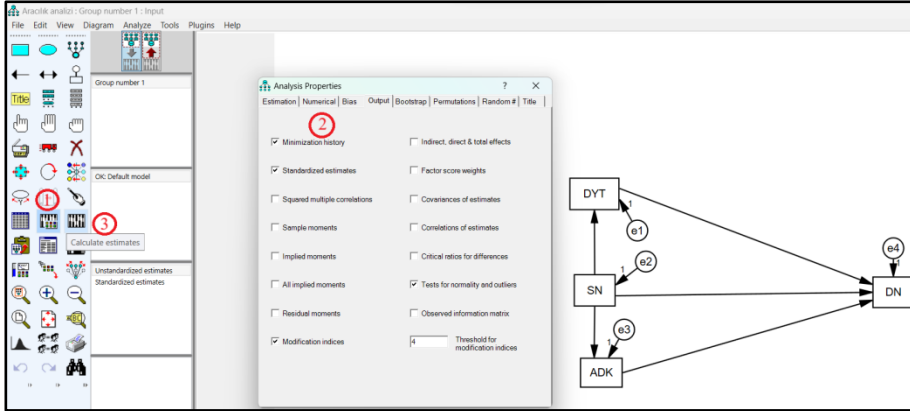
Analize başlayabilmek değişkenlere ait hataların da modele eklenmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmek için sol taraftaki menüden “Add a unique variable to an existing variable” sekmesine tıklanır. Ardından bu seçenek aktifken ekrandaki her bir değişkenin üzerine Mouse ile sol tıklanarak bu değişkenler eklenir. Eklenen hata parametrelerinin adlandırılabilmesi için üst menüden sırasıyla “Plugins” ve “Name Unobserved Variables” sekmelerine tıklanır. Böylece hata parametreleri de otomatikman adlandırılmış olur.

Şekil 73 AMOS'ta Değişkenlerin Hatalarının Eklenmesi

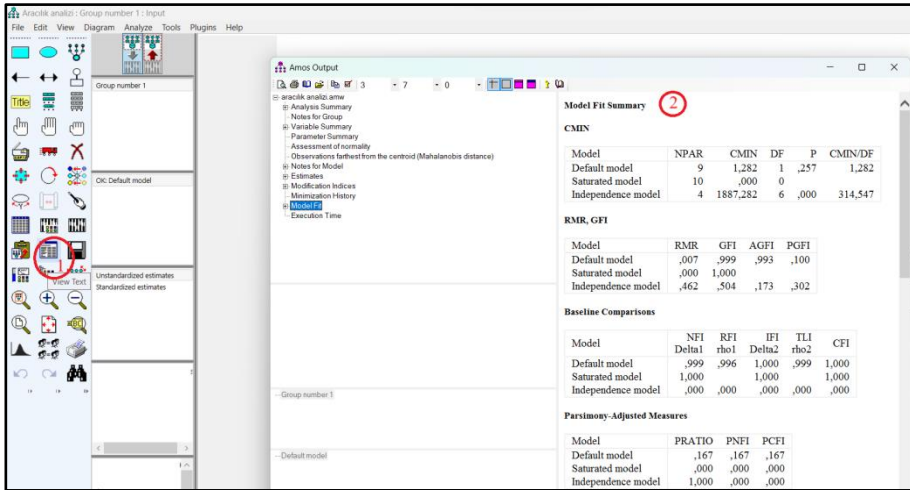
Analiz işlemlerine başlamadan önce “Analysis properties” sekmesine tıklanır. Açılan pencerede “Output” sekmesi tıklanır. Bu sekmede “Minimization history”, “Standardized estimates” ve “Modification indices”

sekmeleri seçilir. Seçim işlemi bittikten sonra pencere kapatılır ve soldaki menüden “*Calculate estimates*” sekmesine tıklanır.

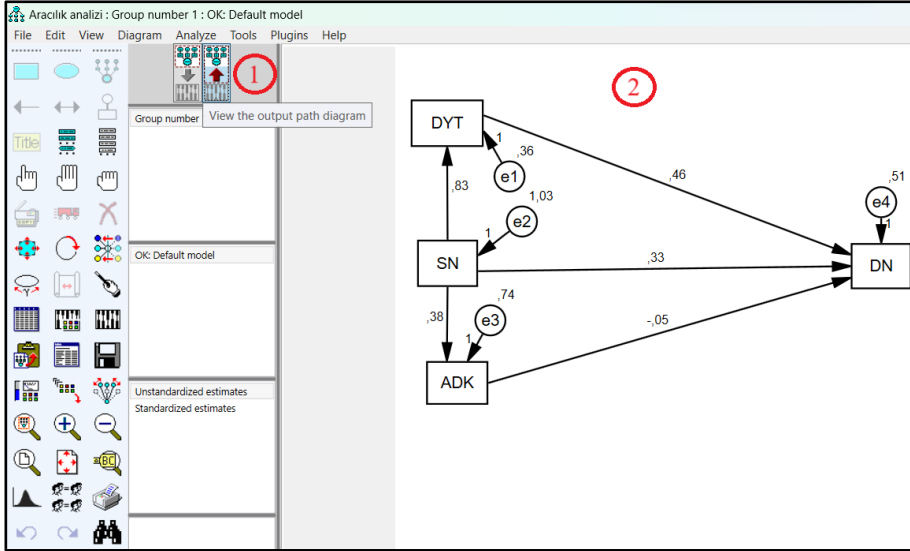
Şekil 74 AMOS ile Modelin Test Edilmesi

AMOS analizi gerçekleştirdikten sonra ekranın sol tarafında bulunan “*View Text*” sekmesine tıkladığında yapılan analize dair çıktıların bulunduğu yeni bir pencere açılacaktır. Bu pencerede “*Model Fit Summary*” sekmesine tıklanır ve uyum indisleri incelenerek modelin yapısal olarak geçerli olup olmadığı tespit edilir.

Şekil 75 AMOS'ta Analiz Verilerine Erişim

Ekranın sol üst tarafında “View the output path diagram” sekmesine tıkladığında, modelin üzerinde regresyon değerleri görünür hale gelmektedir.

Şekil 76 AMOS'ta Regresyon Değerlerinin Model Üzerinde Gösterilmesi

Örnekta değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde SN/DYT/DN üçgeninde DYT; SN/ADK/DN üçgeninde ise ADK'nın modelde aracı değişkenler olarak tanımlandığı görülmektedir. Dolayısıyla aracılık etkisinin test edilmesi için de “Yol Analizi”nin kullanıldığını söylemek yerinde olacaktır.

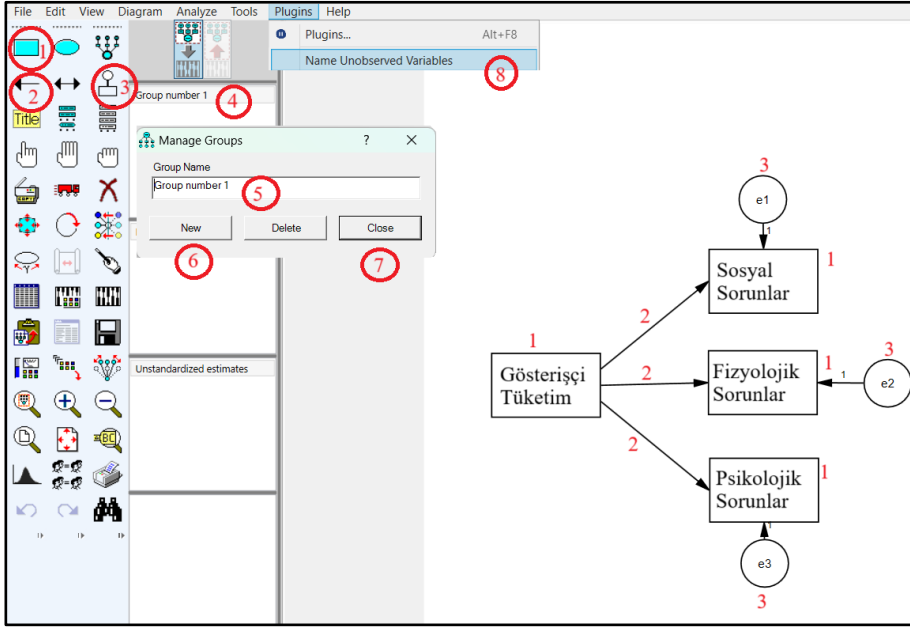
3.17. AMOS ile Düzenleyicilik Analizi

İşletme alanında yazılan tezlerde de akademik çalışmalarda da düzenleyicilik analizin çoğunlukla kategorik değişkenler üzerinden uygulandığı görülmektedir. Bu sebeple bu kitapta da kategorik değişkenlerle düzenleyicilik analizinin nasıl yapılabileceğinden bahsedilecektir. Fakat bilinmesi gerekir ki sürekli değişkenler de icabında düzenleyici değişken olarak kullanılabilirler.

Bir kategorik değişkenin farklı düzeyleri için modelin almış olduğu değerler incelenmek istendiğinde düzenleyicilik analizine başvurulmaktadır. Öncelikle “AMOS'a Giriş” bölümünde aktarıldığı şekilde test edilecek model

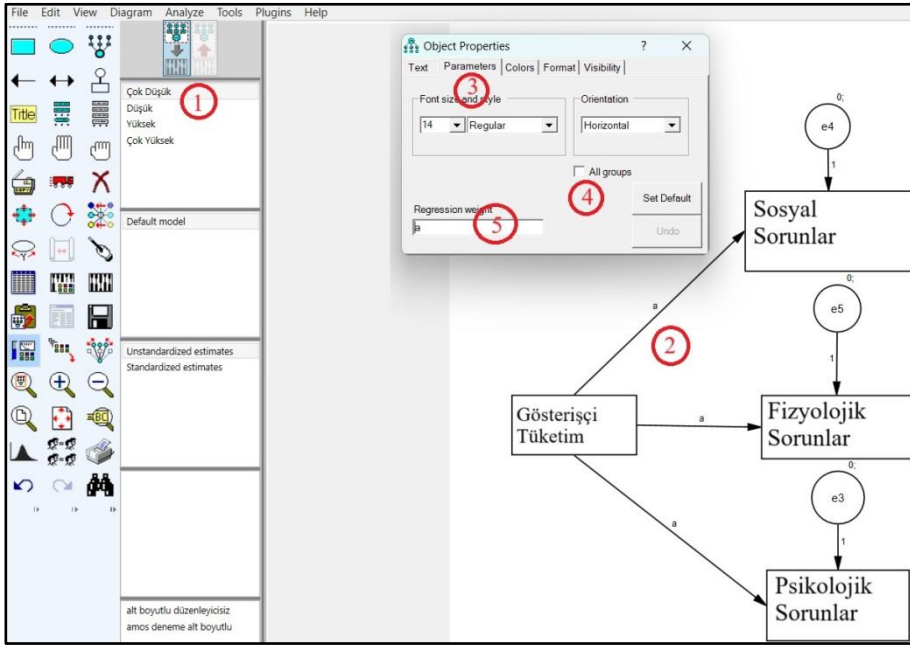
çizim ekranında oluşturulur. Bu model oluşturulurken düzenleyici değişken çizim olarak ekranda tanımlanmaz. İlk olarak gözlenen değişkenler sol menüden “*Draw observed variables*” sekmesine tıklandıktan sonra çizim ekranında oluşturulur. Bu değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren oklar ise “*Draw paths*” sekmesine tıklandıktan sonra araştırma modeline uygun bir şekilde çizilir. Gözlem değişkenlerinin her birine “*Add a unique variable to an existing variable*” seçeneği ile değişkenlere ait hatalar da modele eklenmelidir. Ardından düzenleyici değişkenlerin tanımlanması gerekecektir. Bunun için sol tarafta bulunan “*Group Number 1*” sekmesine çift tıklanır. Açılan pencerede “*Group Number 1*” yazan yere düzenleyici değişkenin ve düzeyi yazılır. Değişkene dair her yeni düzey eklenmek istendiğinde “*New*” sekmesine tıklanır. Eklenecek düzey kalmadığında “*Close*” sekmesine tıklanır. Son olarak hata terimlerinin adlandırılması için üst menüdeki “*Plugins*” sekmesinden “*Name Unobserved Variables*” sekmesine tıklanır. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse, “*Gösterişçi Tüketim*” davranışının bireyin tükenmişlik alt boyutları üzerindeki etkisinde gelir düzeyinin düzenleyici etkisi test edilmek istensin. Tükenmişlik alt boyutları “*Psikolojik, Fizyolojik ve Sosyal*” olarak üç başlık altında ele alınsın. Model çizildikten sonra düzenleyici değişkenleri tanımlarken çok düşük, düşük, yüksek ve çok yüksek ifadeleri kullanılsın. Bu düzeylerin her birinin girişinin yapılabilmesi için “*New*” sekmesine basılmalıdır.

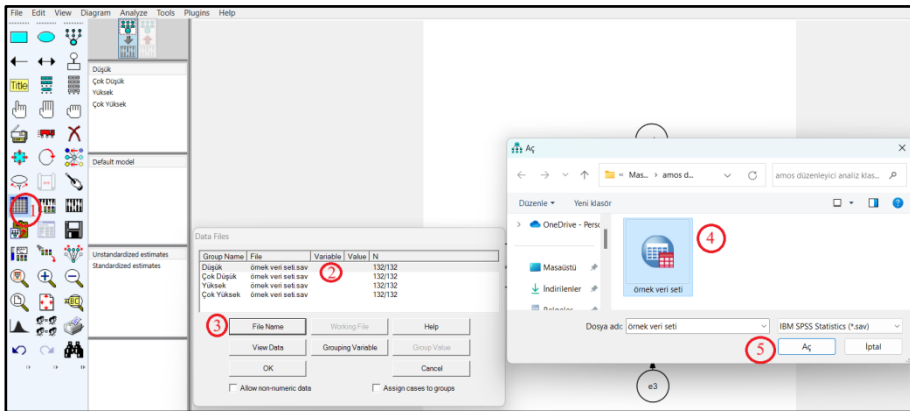
Şekil 77 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-1

Modelin çizilmesinin ardından sıra düzenleyici değişkenin modele eklenmesine gelmiştir. Bunu yapmak için evvela sol üst tarafta bulunan “Group number 1” sekmesinin altında tanımlanmış olan düzenleyici değişkenin birinci seviyesine tıklanır. Akabinde modelde ilk oka çift tıklanır. “Object Properties” penceresi açılacaktır. Buradan “Parameters” sekmesine tıklanır. “All groups” kutucuğu otomatik olarak işaretli gelecektir. Bu işaret kaldırılmalıdır. Son olarak “Regression weight” ifadesinin altında yer alan boşluğa düzenleyici değişkeni tanımlayan bir isim verilir. Bu örnekte “a” olarak isimlendirme yapılmıştır. Bu işlem modelde ne kadar tek yönlü ok varsa hepsine tek tek uygulanır. Ardından düzenleyici değişkenin her bir düzeyi için tekrar edilir. Yani düşük, yüksek ve çok yüksek değişkenleri için de oklar üzerinde tanımlama yapılır. Bu örnekte diğer üç değişken sırasıyla b, c ve d şeklinde isimlendirilmiştir.

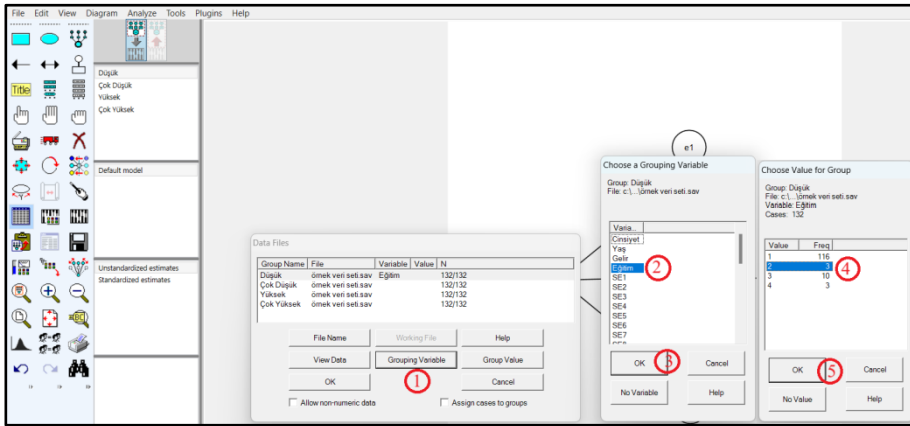
Şekil 78 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-2

Düzenleyici değişkenlere veri ataması yapılması için soldaki menüden “Select data file(s)” sekmesine tıklanır. Açılan pencerede her bir düzenleyici değişken yukarıdan aşağı sıralı olarak görülecektir. Atama yapılacak verinin üzerine sol tıkladıktan sonra “File Name” sekmesine tıklanır ve analizde kullanılacak SPSS dosyası seçilir. Bu işlem tüm düzenleyici değişkenler için tekrar edilir.

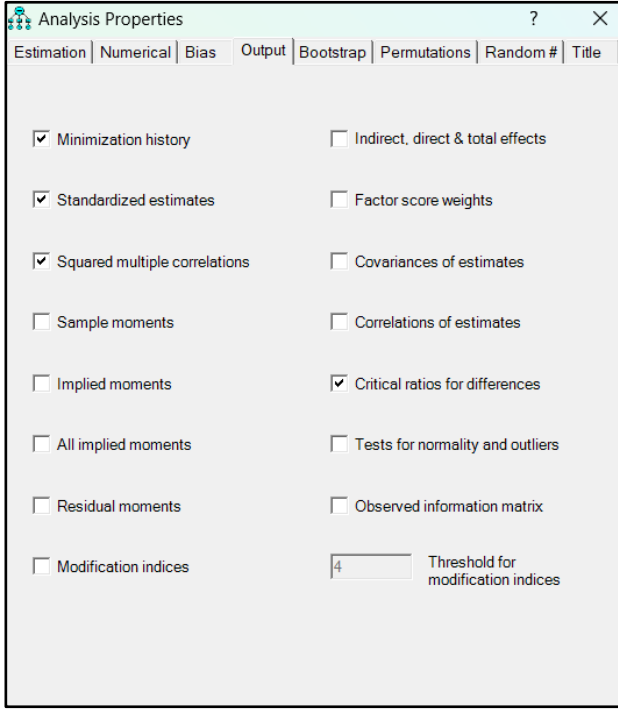
Şekil 79 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-3

“Grouping Variable” sekmesine tıklanarak “Choose a Grouping Variable” penceresi açılır. Bu pencerede başvurulacak değişken bulunduğundan sonra üzerine sol tıklanır ve “OK” sekmesine tıklanır. Bu işlem “Data Files” penceresindeki tüm düzenleyici değişkenler için tekrar edilir. Ardından “Data Files” penceresinde “Group Value” sekmesine tıklanarak “Choose Value for Group” penceresi açılır. Ardından her bir düzey için SPSS’te yapılan tanımlama seçilir. Bu pencerede dikkat edilmesi gereken konu, SPSS’te düzenleyici değişkenin her bir boyutunun nasıl tanımlanmış olduğudur. Mevcut örnek üzerinden ifade etmek gerekirse gelir değişkeni için SPSS’te Çok Düşük: 1, Düşük: 2, Yüksek: 3 ve Çok Yüksek: 4 olarak tanımlanmıştır.

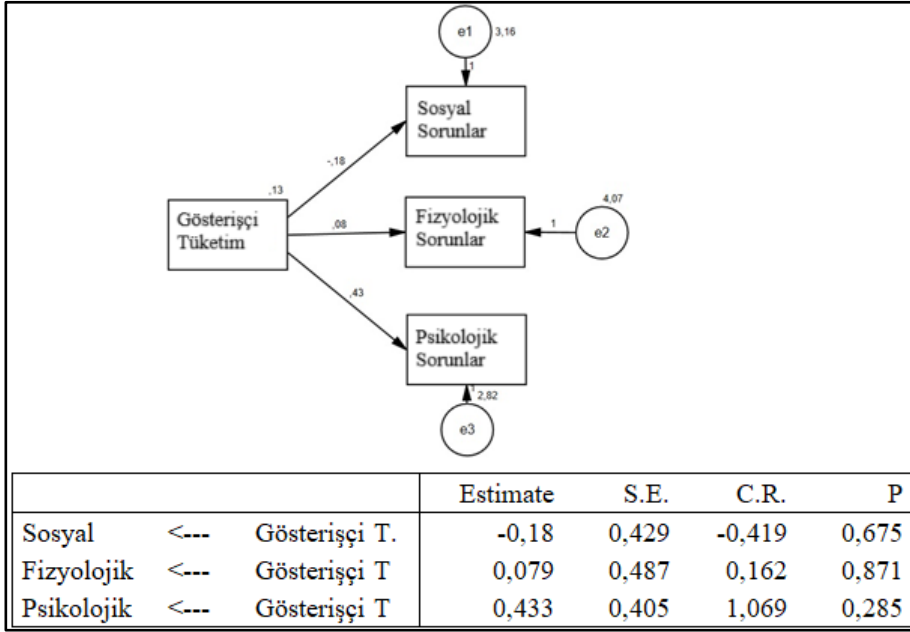
Şekil 80 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-4

Soldaki menüden “Analysis properties” sekmesine tıklandıktan sonra açılan pencerede “Output” sekmesine tıklanır. “Minimization history”, “Standardized estimates”, “Squared multiple correlations” ve “Critical ratios for differences” seçenekleri işaretlenir ve pencere kapatılır. Eğer SPSS’teki veri setinde kayıp veri varsa, aynı pencerede “Estimation” sekmesinde sağ tarafta bulunan “Estimate means and intercepts” kutucuğu da işaretlenmelidir.

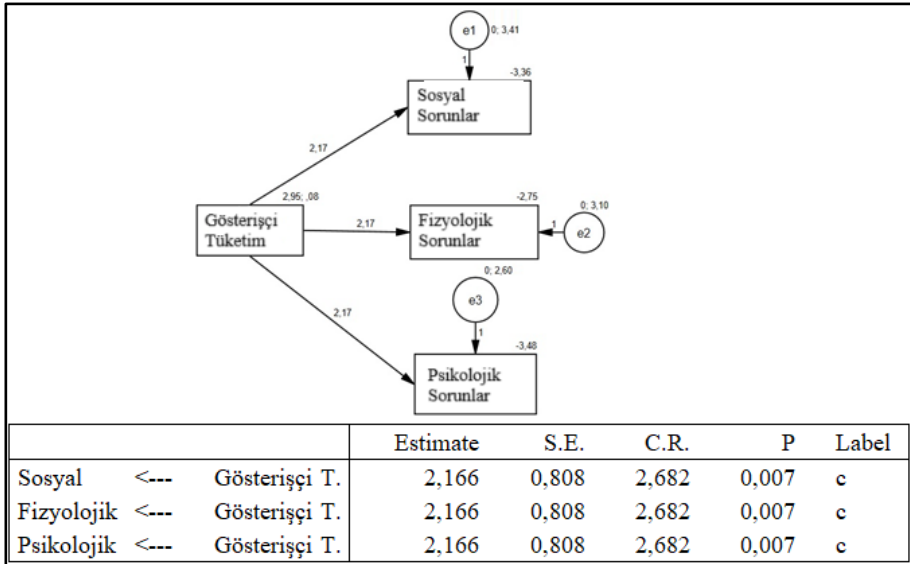
Şekil 81 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Adım-5

Analiz çıktılarına ulaşmak için soldaki menüden önce “*Calculate estimates*” sekmesine tıklanarak analiz gerçekleştirilir. Ardından “*View Text*” sekmesine tıklanarak analiz sonuçlarına ulaşılır. Açılan pencerede “*Estimates*” sekmesinden modele dair hesaplanan değerlere ulaşılabilir. Mevcut örnek üzerinden analizler gerçekleştirildiğinde modelde düzenleyici değişkenler yokken model anlamlı çıkmamaktadır.

Şekil 82 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Örnek Çıktı-1

Modele düzenleyici değişkenler eklendiğinde, gelir değişkeninin üç düzeyi için model hala anlamsızken “Yüksek Gelir” seviyesine sahip grup için anlamlı sonuç vermektedir.

Şekil 83 AMOS ile Düzenleyicilik Analizi: Örnek Çıktı-2

Yapılan analizler neticesinde ortaya çıkan durum, sonuç bölümüne aktarılırken literatürde bu analiz bulgularıyla alakalı dayanak olabilecek diğer araştırmalar incelendikten sonra konuyla alakalı çıkarımlar paylaşılmalıdır.

3.18. Ölçeklerle Çalışmak

Lisansüstü tezlerde, araştırılan konuya dair veri toplamak için ölçeklerden faydalanılmaktadır. Kavramsal olarak ölçekler, soyut bir kavramın ölçülebilmesi için başvurulan araçlardır denilebilir (Karagöz, 2019, s. 7). Başka bir ifadeyle ise araştırma amaçlarının sorulara dönüştürülmüş hali olarak tanımlanabilir (Nakip, 2006a, s. 121). Araştırmacılar için ölçek kullanım tercihi genel olarak iki şekilde ele alınabilir. Bunlardan birincisi mevcut bir ölçeği kullanmak, ikincisi ise yeni bir ölçek geliştirmektir.

Lisansüstü tezlerde mevcut ölçeklerin kullanımının daha sık tercih edildiği görülmektedir. Bunun birkaç sebebi vardır. Bunlardan birincisi kabul görmüş bir ölçeğin kullanılması araştırmanın sonucu açısından daha az risk taşımaktadır. Zira daha önce geçerlilik ve güvenilirlik açısından doğrulanmış ölçme araçlarını kullanmak araştırmanın çıktıları açısından daha sağlıklı sonuçlar elde etmeyi sağlayabilir.

3.18.1. Mevcut Bir Ölçeği Kullanmak

Belirli bir kavrama dair mevcut ölçeklerden hangisinin tercih edileceğini belirleyen birinci unsur, ölçme aracının içerdiği soruların araştırma sorusuyla uyum derecesidir. Dolayısıyla ilk sorgulanması gereken alan budur. İkinci unsur, ilgili ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirlik düzeyidir. Bu aşamada ölçeği geçmişte kullanmış olan çalışmalardaki “*Cronbach Alfa*” katsayısı ile ölçeğin açıklayabildiği “*Toplam Varyans*” oranına bakılmasında fayda vardır. “*Cronbach Alfa*” için alt sınır genel olarak 0,60 ve üzeri olduğu durumda kabul edilebilir denilmektedir (Karagöz, 2019; Kılıç, 2016; Nakip, 2006a; Yıldız ve Uzunsakal, 2018). Fakat uygulamada oranın 0,70 ve üzerinde olması daha tercih edilebilir bir durumdur. “*Açıklanan Toplam Varyans*” için ise 2/3 (%66) oranının yeterli olduğu

söylenmektedir (Büyüköztürk, 2002). Fakat aynı güvenilirlik katsayısında olduğu gibi bu oran yükseldikçe ölçme aracının daha makbul olarak kabul edileceğini ifade etmekte fayda vardır. Bazı durumlarda aynı kavramı ölçen birden fazla ölçme aracı bulunabilir. Bunların arasında tercih yapılacağına araştırma kapsamına uygunluk ve geçerlilik/güvenilirlik düzeyleri dikkate alınmalıdır.

Diğer taraftan ölçeğin geçmişte Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmış olup olmadığı da önemli bir sorudur. Şayet yabancı dilde oluşturulmuş bir ölçek kullanılacaksa, bunun Türkçeleştirilmesi de kritik bir konudur. Bu aşamada özellikle dil yetkinliği olan uzmanlardan destek alınmasında fayda vardır. Ölçek Türkçe'ye tercüme edildikten sonra makul sayıda katılımcıdan veri toplanarak geçerlilik ve güvenilirliği test edilmelidir. Zira bazı ölçeklerin farklı kültürlerde veya spesifik örneklerde anlamlı sonuç üretmemeye ihtimali vardır.

Hali hazırda kullanılmış ölçeklere ulaşabilmek için literatürde araştırmanın değişkenlerini içeren başlıklarda yazılmış makalelere, tezlere yahut bildirilere başvurulabilir. Ayrıca belirli bir disiplinde gerçekleştirilmiş çalışmalar için kullanılmış ölçekleri derleyen kitaplar da bulunmaktadır (Örn. Marketing Scales Handbook). Yine benzer şekilde çeşitli ölçeklerin tasnif edildiği ve taranabildiği web siteleri de vardır (Örn. Türkiye Ölçme Araçları Dizini).

3.18.2. Yeni Bir Ölçek Geliştirmek

Bazı durumlarda araştırma sorusunu karşılayacak bir ölçek bulunmayabilir veya mevcut ölçekler tatmin edici düzeyde bu soruyu cevaplamaya yeterli gelmeyebilir. Böyle durumlarda araştırmacı yeni bir ölçme aracı geliştirmek zorunda kalabilir. Bu konuda öncelikle bilinmesi gereken şey, sürecin zorlu ve karmaşık olduğudur. Zira ölçme aracını oluşturmak için ciddi bir literatür taraması yapılması, uygun soruların tespit edilmesi, uzman görüşlerinin alınması, geçerlilik ve güvenilirlikten emin olmak için istatistikî testlerin yapılmasıyla sınırlı kalmayabilecek bir dizi sürecin titiz bir şekilde yürütülmesi ve sonlandırılması gerekmektedir.

DeVellis (2021), ölçek geliştirme basamaklarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Ölçülmek istenen yapının açık bir şekilde tanımlanması,
2. Soru havuzunun oluşturulması,
3. Yanıtlama sistemini belirlemek (Likert, Guttman, Thurstone vb.),
4. Elde edilen veri toplama formu için uzman görüşlerinin alınması,
5. Benzer ölçeklerle karşılaştırma,
6. Formun seçilen örneklem üzerinde uygulanması,
7. Örneklemde elde edilen verilerin analizi,
8. Soru formunun uzunluğunu belirleme (çalışmayan veya yetersiz olan maddelerin elenmesi).

Ölçek geliştirme sürecinde yukarıdaki ilk 5 maddesi araştırma içeriğinde neredeyse hiç yer almaz. Fakat sürecin sağlıklı yürümesi açısından ciddiyle ele alınmaları gerekmektedir. Araştırmanın içeriğinde yer alan diğer üç madde ise gerçekleştirilen tüm süreçlerin somut bir çıktısı olarak ele alınabilir. Sürecin bundan sonraki aşamasında SPSS ile aşağıda sayılan uygulamalar gerçekleştirilerek ölçeğe nihai hali verilir.

Soru setinde olumlu ve olumsuz sorular bir arada bulunuyorsa ters puanlama işlemi yapılarak veri seti analize uygun hale getirilmelidir. Örneğin 5’li Likert kullanılarak (1 Kesinlikle katılmıyorum / 5 Kesinlikle katılıyorum olacak şekilde) toplanmış bir veride insanların çay içmekle ilgili değerlendirmelerine başvurulmuş olsun.

Tablo 38 Örnek Soru Seti

	1	2	3	4	5
Çay, en sevdiğim sıcak içeceklerden biridir.					
Çay içmek sindirimi kolaylaştırır.					
Çay, arkadaş ortamlarının olmazsa olmaz içeceği.					
Çay içmeyi hiç sevmem.					

Soru setindeki ilk üç soru olumlu bir önermeyi ifade ediyorken dördüncü soru olumsuz bir önermedir. Analiz esnasında sorunla

karşılaşmamak için bu soruya verilen cevaplarda kodlar aşağıdaki şekilde güncellenmelidir:

- 1 işaretlenmişse 5 olarak değiştirilmelidir,
- 2 işaretlenmişse 4 olarak değiştirilmelidir,
- 3 işaretlenenlere müdahale edilmemelidir.

Bu işlemi süratle yapmak için veri Excel'e taşınarak "*Değiştir*" fonksiyonundan faydalanılabilir.

İkinci adım, madde ortalamalarının alınmasıdır. Yukarıdaki çay ile ilgili örnekten gidecek olursak madde ortalamalarının üçe yakın olması tercih edilir bir durumdur. Zira bu alan madde puan skalasının da merkezine denk gelmektedir.

Bir diğer değerlendirme basamağı, ölçek maddeleri arasındaki korelasyonun incelenmesidir. Büyüköztürk (2004), madde toplam korelasyonlarında arzu edilenin 0,30 ve üzerindeki değerler olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca analiz neticesinde diğer maddelerle ters yönlü korelasyon gösteren maddeler için de ters kodlama yahut soru setine uyumsuzluk çıkarımı yapılması mümkündür. Bu sebeple ölçek maddeleri arasındaki korelasyonun incelenmesi, sağlıklı bir ölçek elde edilmesi aşamasında önemlidir.

Sonraki adımda eldeki soru setindeki maddelerin ölçülen kavramı açıklama kabiliyeti, alt boyutların ve silinmesi gereken soruların tespiti için bir açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilir. Bu analizi gerçekleştirmek için genellikle SPSS'ten faydalanılmaktadır. Akabinde elde edilen güncel soru setinin yapı geçerliliğinin anlaşılabilmesi için bir doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmelidir. Bu analizin gerçekleştirilmesi içinse sıklıkla AMOS veya LISREL programlarından istifade edilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirildikten sonra gerçekleştirilen analizin programdaki görselinin de bulgular bölümünde paylaşılmasında fayda vardır.

Yukarıda sayılan işlemler tamamlandıktan sonra son olarak elde edilen nihai soru setinin Cronbach Alfa kat sayısına bakılması yerinde olacaktır.

Böylece tasarlanmış olan ölçme aracına dair tutarlılık düzeyi ortaya konulabilir. Ölçek ile ilgili elde edilen analiz değerleriyle için genel bir özet tablo oluşturulması ve değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu gösterir referansların paylaşılması da yerinde olacaktır.

Tablo 39 Örnek Ölçek Özet Tablosu

Ölçek Özet Tablosu
Soru Sayısı
Boyut Sayısı
Açıklanan Toplam Varyans
Kaiser-Meyer Olkin (KMO) Katsayısı
Bartlett Küresellik Testi Sig. Değeri
Tahmini Ki-Kare
Normalize Ki-Kare (CMIN/DF)
Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)
RMSEA
Cronbach Alfa Değeri

Ölçek özet tablosunda araştırmacının ihtiyaçlarına göre örneklem büyüklüğü, madde toplam korelasyonları aralığı, silinen soru sayısı gibi farklı bilgilere de yer verilmesi yahut duruma göre bazı başlıkların silinmesi olasıdır. Bu sebeple tablo tasarımı yapılırken mutlaka ihtiyaca uygun bir içerik belirlenmelidir.

BÖLÜM-IV

NİTEL ANALİZ: MAXQDA VE MENTIMETER İLE TEMEL ANALİZLER

4.1. Pazarlama Alanında Sıklıkla Kullanılan Nitel Analiz Yöntemlerine Genel Bir Bakış

Nitel analiz sosyal bilimlerde oldukça sık başvurulan bir yöntemdir. Bazı durumlarda yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış veriler üzerinden keşfetme, açıklama, karşılaştırma, desen analizi, kuram testi, kuram oluşturma veya değerlendirme gibi sebeplerle nicel yerine nitel yönetime başvurulması gerekebilir (Bazeley ve Jackson, 2015, s. 2). Literatürde nitel araştırma ile yapılmış çalışmalarda pek çok farklı yöntem kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda en sık başvurulan bazı yöntemlere dair kavramsal tanımlamalar verilmiştir. Bu yöntemlerin uygulanmasında temel nitel araştırma ilkelerine ve süreçlerine ek olarak bir takım farklılıklar bulunabilmektedir. Dolayısıyla araştırmacının başvuracağı yöntemi nasıl uygulayacağına dair literatürden ciddi bir araştırma yapması gerekmektedir.

- **Söylem Analizi:** *“Toplumsal roller, ilişkiler, iletişim, kimlik vb. konuların incelenmesinde başvurulan dilbilimsel bir analiz yöntemidir”* (Baltacı, 2023).
- **İçerik Analizi:** *“Anlam, kapsam ve niyet çerçevesinde bir mesajın içeriğinin incelenmesidir”* (Baltacı, 2022).
- **Gömülü Teori:** Gömülü teori genel itibarıyla etkileşim halindeki insan topluluklarında eserlerin, mimiklerin, jestlerin, kıyafetlerin ve kelimelerin anlamlarını ortaya koymaya çalışan, kökleri sembolik etkileşimciliğe dayanan bir yöntemdir (Cutcliffe, 2000).
- **Eylem Araştırması:** Belirli bir faaliyet döngüsündeki sorunların teşhis edilmesi, eylemlere müdahale edilmesi ve yansıtıcı öğrenmeyi de içeren, araştırmacılarla uygulayıcıların beraber hareket ettikleri tekerrür eden bir analiz sürecidir (Avison, Lau, Myers ve Nielsen, 1999). Eylem araştırmasında üretilen bilgi, eş zamanlı olarak uygulamanın da değiştirilmesine sebep olur (Järvinen, 2007).

- Fenomenoloji: Bireyin günlük hayatında ortaya çıkan deneyimlerin ve olguların analiz edilmesi, anlamlandırılması ve netleştirilmesi ile ortaya çıkan bir kavramsal inşa sürecidir (Neubauer, Witkop ve Varpio, 2019).
- Etnografya: “İnsan topluluklarının ilişkilerini ve davranışlarını kendi ortamlarında gözleme, belgeleme ve yorumlamayı içeren bir yöntemdir” (Baş ve Akturan, 2013).
- Netnografi: Dijital dünyada ortaya çıkan kültürlerin ve toplulukların incelenmesi için başvurulan bir nitel araştırma yöntemidir (Sandlin, 2007).

Nitel araştırmalarda her ne kadar tercih edilen yönteme göre araştırma sürecinde bir takım farklılıklar bulunsa da süreç tasarımımda birtakım ortak işlem basamakları da bulunmaktadır. Nitel araştırmaların yöntem yazım bölümünde görselde belirtilen basamaklara temas etmekte de fayda vardır. Böylece yapılan işin genel çerçevesi de okuyucuya aktarılacaktır. Şekil-79’da sırasıyla işlem basamakları, alt ve alternatif alt işlem basamakları paylaşılmaktadır.

Tablo 40 Nitel Analiz Sürecinde İşlem Basamakları, Kaynak: (Baltacı, 2022, 2023; Yıldırım ve Şimşek, 2006)

Nitel Analiz Sürecinde İşlem Basamakları
1. Araştırma Sorusunun Belirlenmesi
2. Evren ve Örneklem Belirlenmesi
2a. Evrenin Belirlenmesi
2b. Örneklem Belirlenmesi
2ba. Örneklem Yönteminin Belirlenmesi
2ba1. Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi
2ba2. Kolayda Örneklem
2ba3. Amaçlı (Yargısal) Örneklem
2ba4. Teorik Örneklem
3. Veri Kaynaklarının Belirlenmesi
3a. Birincil Veriler (Gözlem, görüşme vb.)
3b. İkincil Veriler (Sosyal medya yorumları, resimler vb.)
4. Kod Kitabının Oluşturulması
4a. Literatürde Bulunan Bir Kod Kitabını Kullanma
4b. Literatürde Bulunan Bir Kod Kitabını Değiştirme
4c. Yeni Bir Kod Kitabı Oluşturma
5. Verilerin Toplanması
5a. Görüşme
5b. Gözlem
5c. Yazılı Dokümanları İnceleme
5d. İnternette Bulunan Verileri İnceleme
5e. Resim, Video vb. Görselleri İnceleme
6. Verilerin Kodlanması
6a. Kategorilere Ayırma
6b. Tema Oluşturma
7. Geçerliliğin Değerlendirilmesi
7a. Görünüş Geçerliliği
7b. Kriter Geçerliliği
7c. Yapı Geçerliliği
8. Güvenilirliğin Değerlendirilmesi
8a. İç Güvenilirlik
8b. Dış Güvenilirlik
9. Analiz ve Bulguların Raporlanması
10. Tartışma ve Sonuçların Yazılması

Nitel araştırmalar için standart bir yöntem bölümü şablonundan bahsetmek pek mümkün değildir. Diğer taraftan asgari düzeyde her bir işlem basamağının bu bölümde aktarılması gerekmektedir. Tablo-40'tan yola çıkarak bir nitel araştırma için en temel düzeyde oluşturulacak yöntem bölümünde Tablo-41'deki içeriğin bulunmasında fayda vardır.

Tablo 41 Nitel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği

Nitel Araştırmalar İçin Yöntem Bölümü Örneği
Bu çalışmada ..... sorusuna cevap aranmaktadır. Araştırma sorusuna yönelik en sağlıklı cevabın üretilebilmesi için nitel araştırma yöntemlerinden ..... seçilmiştir. Araştırmanın evreni ..... olup, örneklem seçimi ..... üzerinden yapılmıştır. Örneklem seçiminde literatürde konuyla alakalı benzer çalışmalarda tercih edilen kapsam dikkate alınmıştır.   Veri toplama süreci .... ile ... tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında .... yönteminden istifade edilmiştir. Toplanan verinin kodlanabilmesi için bir kodlama kitabı oluşturulmuştur/geçmiş çalışmalardaki kodlama kitaplarından istifade edilmiştir. Kodlama kitabı şu unsurlardan oluşmaktadır: ➤ .....   ➤ .....   ➤ .....   ➤ .....   Elde edilmiş olan veriler kodlama kitabına göre ..... yazılımı kullanılarak kodlanmış, kategorilere ayrılmış ve temalar oluşturulmuştur.   Araştırmada geçerliliğin ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için ..... yapılmıştır. Buradan hareketle gerçekleştirilen çalışmanın kodlama kitabının ve bulgularının geçerli ve güvenilir olduğu, tercih edilmiş olan evren kapsamında kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.   Bu araştırma, etik ilkelere bağlı ve kanunlara saygılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

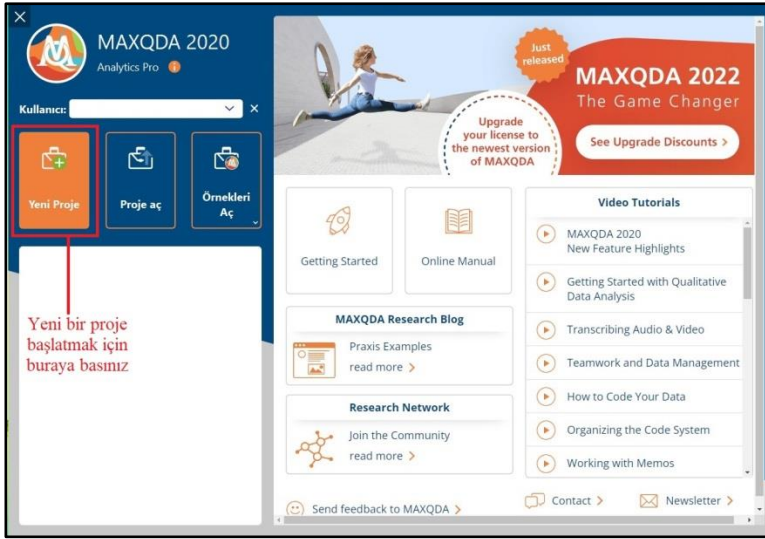
4.2. MAXQDA ile Temel Düzey Nitel Analizler

MAXQDA programı nitel verilerin analizinde gerek kod kitabının kullanılmasındaki kolaylaştırıcı ara yüzü gerekse kodlanmış verilere dair görsel çıktılarının üretilmesindeki çeşitlilik sebebiyle nitel yönetime başvuran araştırmacılar tarafından tercih edilebilen bir programdır. Bu bölümde MAXQDA ile uygulanabilecek temel düzey analizlere değinilmektedir. Fakat analizlere geçmeden önce nitel ve nicel yöntemi birbirinden ayıran önemli bir farkın bulunduğu ifade edilmelidir. Nicel yöntemde elde edilen bulgular bir takım sayısal değerlere göre yorumlanmakta, hipotezler kabul veya ret

edilmektedir. Oysa nitel yöntem bu kadar netlik içermemektedir. Farklı araştırmacıların aynı analiz çıktılarını elde etseler dahi yorumları literatüre, araştırmacının tecrübesine, önyargılarına ve hatta değerlendirme sürecinde danıştığı farklı uzmanların görüşüne göre bile farklılık gösterebilmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere sübjektivite, nitel araştırmalar için önemli bir risktir ve araştırmacıların bu hususta dikkatli olmaları gerekmektedir. Bir diğer önemli konu da MAXQDA programının çok sayıda analiz ve çıktı üretebilme kapasitesi olduğu, fakat bu bölümde en çok ihtiyaç duyulabilecek olan temel analizlere değinileceğidir. Araştırmanızda daha farklı çıktılara ihtiyaç duyuyorsanız MAXQDA'nın kendi sitesinde oldukça detaylı bir kılavuz ve videolar bulunduğunu bilmenizde fayda vardır.

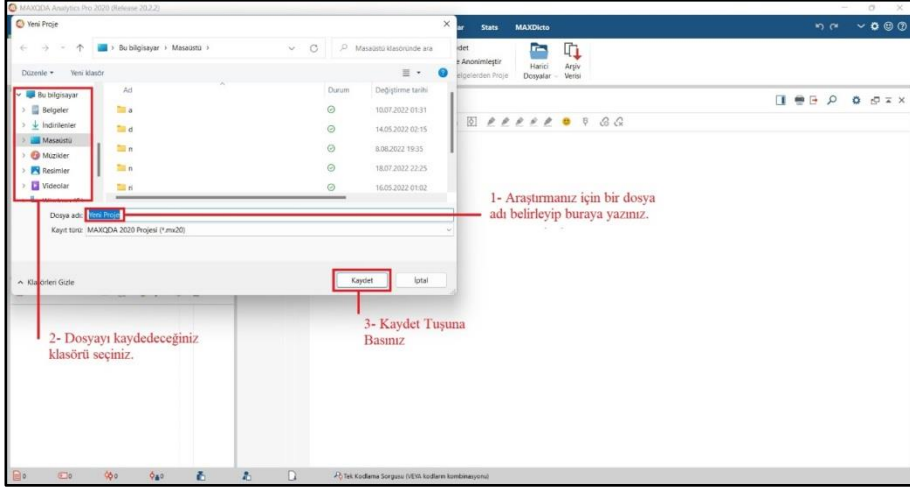
4.2.1. MAXQDA ile Analiz: İlk Adımlar

Yeni bir çalışmaya başlamak için programı çalıştırdıktan sonra “Yeni Proje” sekmesine tıklanır.

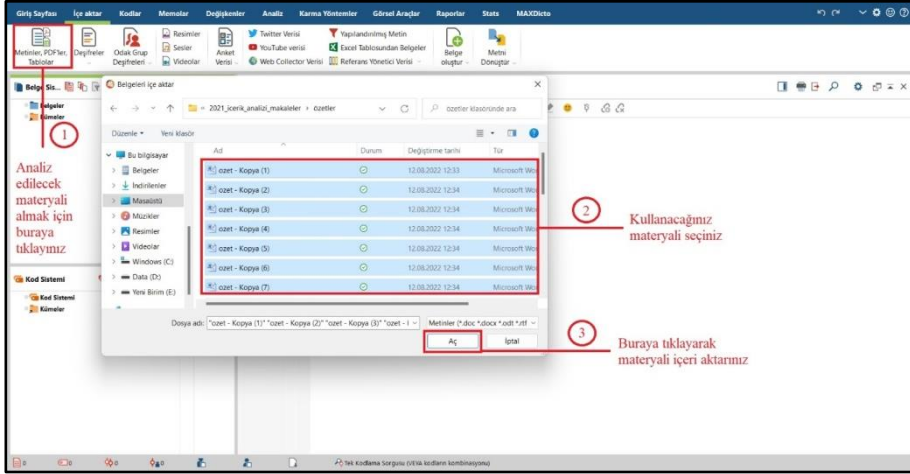
Şekil 84 MAXQDA programının başlatılması

İşlemin ardından program, oluşturulacak projenin kayıt edileceği dizinin seçilmesi için bir pencere açacaktır. Dosya pencere vasıtasıyla uygun görülen bir dizine kayıt edilmelidir.

Şekil 85 MAXQDA programında çalışma dosyasının oluşturulması

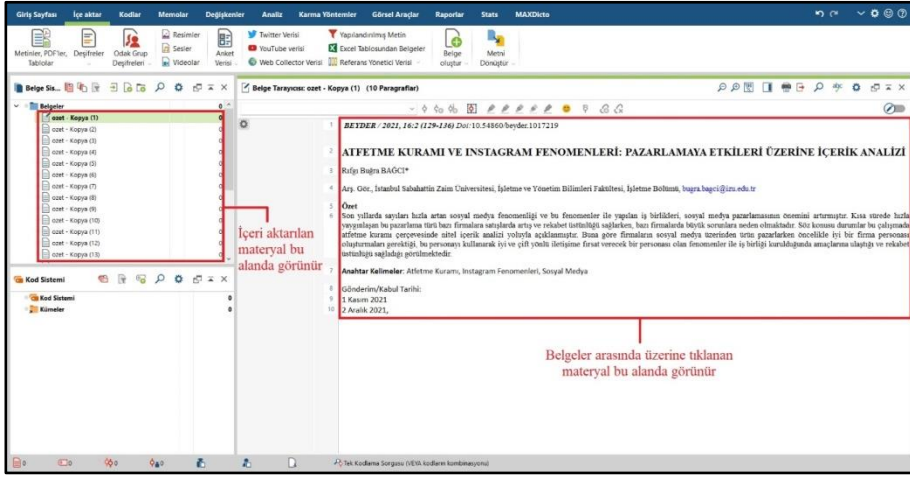
Kayıt dizini seçildikten sonra incelenecek verilerin programa aktarılması gerekmektedir. Öncelikle 1 numaralı sekmeye basılarak dosya seçim penceresi açılır. Ardından açılan pencerede verilerin bulunduğu klasörden kullanılacak veriler seçilerek programa aktarılır.

Şekil 86 MAXQDA programında verilerin içe aktarılması

İçeri aktarılan belgeler ekranın sol üst köşesinde görülebilir. Üzerine tıklanan belgenin içeriği ise ekranın sağ tarafına gelecektir.

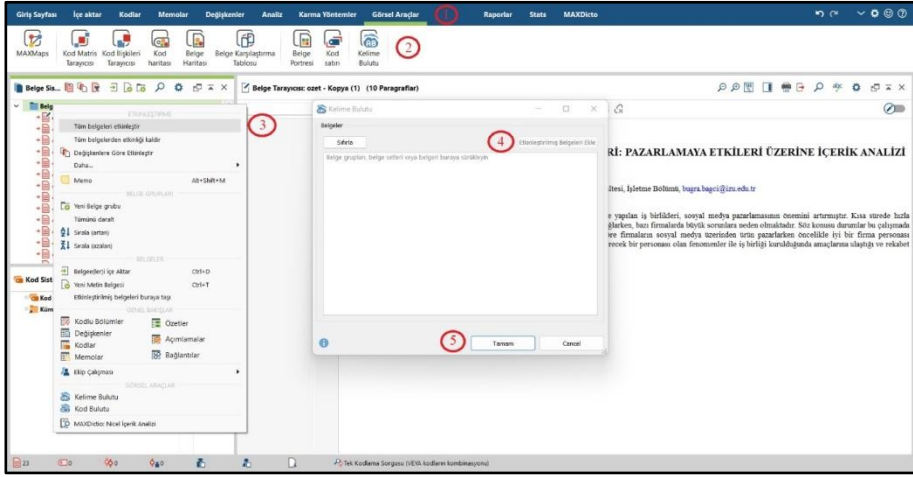

Şekil 87 MAXQDA programında içe aktarılan belgelerin görüntülenmesi

4.2.2. MAXQDA ile Kelime Bulutu Oluşturma

Eldeki verilerden bir kelime bulutu oluşturmak için öncelikle ekranın üst tarafında bulunan “Görsel Araçlar” sekmesine tıklanır. Bu ekranın altında açılan menüden “Kelime Bulutu” seçeneği seçilir. Akabinde sol tarafta bulunan verilerin üstündeki “Belgeler” sekmesine sağ tıklanarak “Tüm Belgeleri Etkinleştir” sekmesine tıklanır ve bütün belgeler aktif hale getirilir. Aktif hale gelen belgelerin rengi kırmızıya döner. Bu ekranın altında açılan menüden “Kelime Bulutu” seçeneği seçilir. 4 numaralı alanda gösterilen “Etkinleştirilmiş Belgeleri Ekle” seçeneğine tıklanarak seçili belgeler kelime bulutu oluşturmak üzere tanımlanır. Son olarak 5 numaralı alanda gösterilen “Tamam” sekmesine tıklanarak bu aşama tamamlanır.

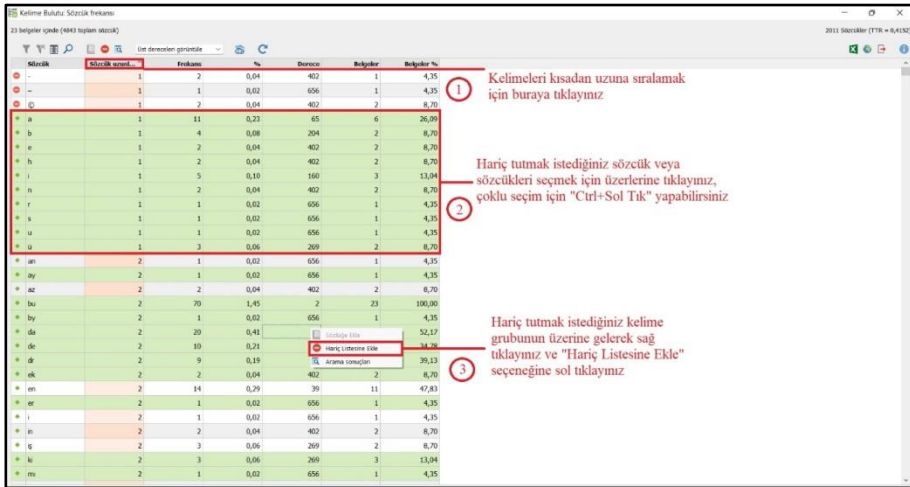
Şekil 88 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması-1

Program, seçilen belgeleri tarayarak bir kelime bulutu oluşturur. Her kelime tekrar frekansına göre boyutlanır. En büyük kelimeler frekansı en yüksek olan kelimelerdir. Ortaya çıkan kelime bulutu içerisinde pek çok bağlaç ve tek başına anlam ifade etmeyen kelime de olacaktır. Örneğin görsel incelendiğinde “ve, olduğu, bu, ise” gibi kelimelerin geniş yer tuttuğu görülecektir. Bu kelimeleri elemek için sol üst köşeden “Sözcük Frekansı” sekmesine basılmalıdır.

Şekil 89 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması-2

Açılan ekranda 1 numaralı sekmeye tıklanarak kelimeler harf sayılarına göre küçükten büyüğe sıralanır. Çoğunlukla tek veya çift karakterden oluşan içeriklerin tek başına bir anlam ihtiva etmediği söylenebilir. Buradan hareketle bilgisayarın “Ctrl” tuşuna basılı tutularak farenin sol tuşuyla hariç listesine eklenecek maddeler işaretlenir (Bu aşamada çoklu seçim yerine tek tek de seçim yapılarak işlem gerçekleştirilebilir fakat bu şekilde daha çok zaman alacaktır). Seçilen kelimeler yeşil renk olacaktır. Bu yeşil alanın üzerine farenin imlecisiyle gelerek sağ tıklayıp “Hariç Listesine Ekle” seçeneği seçildiğinde ilgili kelimeler, kelime bulutu listesinden çıkartılmış olacaktır.

Şekil 90 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Anlamsız kelimelerin hariç listesine eklenmesi

İkinci aşamada ekranın sol üst tarafında bulunan “Sözcük” sekmesine tıklanarak içerik alfabetik hale getirilir. Görseldeki örnek üzerinden ilerlemek gerekirse “Dönem” sözcüğünü ifade edebilecek 5 ayrı ifade ardışık olarak sıralanmıştır. Bu noktada kelimenin baz hali dışında kalan kelimeler bir önceki örnekte belirtildiği şekilde seçilir ve fare ile sürüklenerek baz ifadenin üzerine bırakılmalıdır. Böylece program, bu ifadelerin hepsini tek bir ifade olarak görecektir. Bu işlem yapılmazsa aynı ifadenin farklı ekler almış halleri kelime bulutunda aynı anda görülecek veya yeterli frekansa sahip olmadığı için hiç görünmeyecektir.

Sözcük	Sözcük sıklığı	Frekans	%	Derece	Bölge	Bölge %
abanc	5	1	0,03	652	1	4,35
abç	3	1	0,03	652	1	4,35
abçıkarmıştı	13	2	0,05	438	2	8,70
abçılan	9	1	0,03	652	1	4,35
abçılanın	9	5	0,13	267	3	13,04
abçılı	6	1	0,03	652	1	4,35
abçık	5	1	0,03	652	1	4,35
abçit	4	7	0,19	138	7	30,43
abçil	4	1	0,03	652	1	4,35
abçıldıkten	12	1	0,03	652	1	4,35
abçıldıktenin	13	1	0,03	652	1	4,35
abçil	4	2	0,05	438	2	8,70
abçıs	5	1	0,03	652	1	4,35
abçılan	7	1	0,03	652	1	4,35
abçıle	5	1	0,03	652	1	4,35
abçıpo	7	1	0,03	652	1	4,35
at	3	6	0,16	161	4	17,39
atır	6	1	0,03	652	1	4,35
ababırtek	9	1	0,03	652	1	4,35
ababıl	7	1	0,03	652	1	4,35
abanc	4	27	0,71	20	16	69,57
abancı	6	1	0,03	652	1	4,35
abanc	5	2	0,05	438	2	8,70
abancı	7	1	0,03	652	1	4,35
abancında	8	2	0,05	438	1	4,35
abancı	7	1	0,03	652	1	4,35
abancında	9	1	0,03	652	1	4,35
abancında	11	2	0,05	438	2	8,70
abç	6	5	0,13	267	2	8,70

Benzer anlamlı sözcükler seçildikten sonra sürüklenerek tek bir sözcüğün üzerine bırakıldığında kelime bulutu sayı olarak bu kelime grubunun toplam sayısını, kelime olarak seçilen temsili sözcüğü dikkate alacaktır

Şekil 91 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Aynı anlama gelen kelimelerin birleştirilmesi

Birleştirme ve hariç tutma işlemleri tamamlandıktan sonra 1 numaralı alanda tanımlanmış olan sekmeye tıklanır. Böylece güncel liste oluşturulur. Ardından 2 numaralı alandaki kelime bulutu görseline tıklanarak yeni kelime bulutu oluşturulur. Şayet listenin bir Excel çıktısı olarak alınması isteniyorsa sayfanın sağ üst köşesindeki Excel logosuna tıklanarak liste dışarı aktarılabilir.

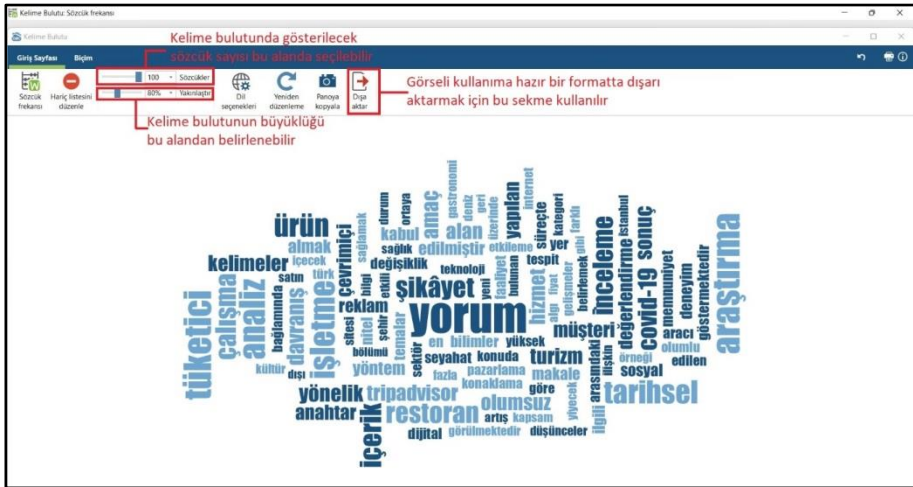
Sözcük	Sözcük sıklığı	Frekans	%	Derece	Bölge	Bölge %
abanc	5	1	0,03	652	1	4,35
abç	3	1	0,03	652	1	4,35
abçıkarmıştı	13	2	0,05	438	2	8,70
abçılan	9	1	0,03	652	1	4,35
abçılanın	9	5	0,13	267	3	13,04
abçılı	6	1	0,03	652	1	4,35
abçık	5	1	0,03	652	1	4,35
abçit	4	7	0,19	138	7	30,43
abçil	4	1	0,03	652	1	4,35
abçıldıkten	12	1	0,03	652	1	4,35
abçıldıktenin	13	1	0,03	652	1	4,35
abçil	4	2	0,05	438	2	8,70
abçıs	5	1	0,03	652	1	4,35
abçılan	7	1	0,03	652	1	4,35
abçıle	5	1	0,03	652	1	4,35
abçıpo	7	1	0,03	652	1	4,35
at	3	6	0,16	161	4	17,39
atır	6	1	0,03	652	1	4,35
ababırtek	9	1	0,03	652	1	4,35
ababıl	7	1	0,03	652	1	4,35
abanc	4	27	0,71	20	16	69,57
abancı	6	1	0,03	652	1	4,35
abanc	5	2	0,05	438	2	8,70
abancı	7	1	0,03	652	1	4,35
abancında	8	2	0,05	438	1	4,35
abancı	7	1	0,03	652	1	4,35
abancında	9	1	0,03	652	1	4,35
abancında	11	2	0,05	438	2	8,70
abç	6	5	0,13	267	2	8,70

Birleştirme ve hariç tutma işlemi bittikten sonra listeyi güncellemek için buraya tıklayınız

Listeyi bir Excel tablosu olarak almak isterseniz buraya tıklayınız

Şekil 92 MAXQDA programında kelime bulutu oluşturulması: Nihai kelime listesinin oluşturulması

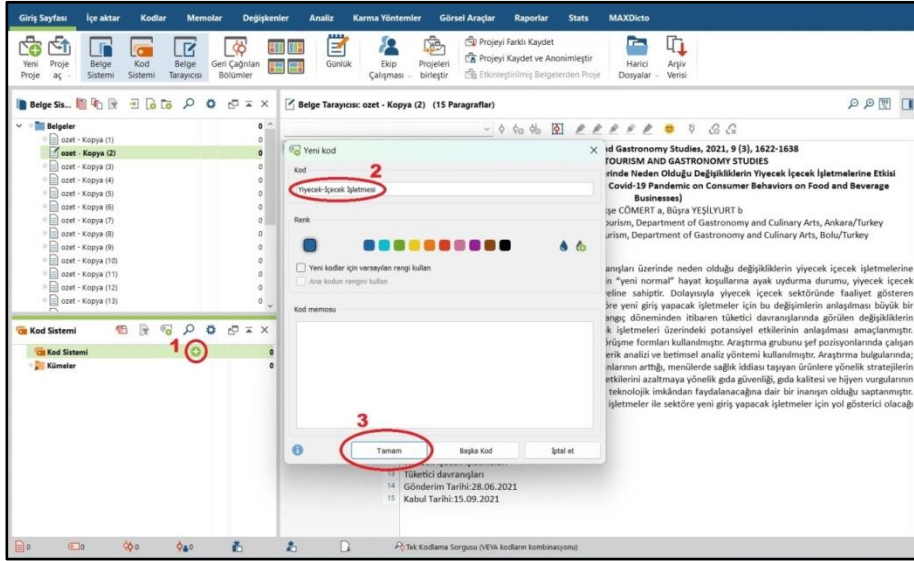
Sayılan işlemler tamamlandıktan sonra nihai kelime bulutu ortaya çıkacaktır. Kelime bulutunda gösterilecek kelime sayısı menüde “Sözcükler” sekmesinin solundaki alandan ayarlanabilir. Burada gösterilecek kelime sayısı ile ilgili bir standart bulunmamakla beraber araştırmacının ihtiyacının esas olduğunu söylemek yerinde olacaktır. “Sözcükler” sekmesinin altında bulunan “Yakınlaştır” sekmesi ise kelime bulutu görselinin büyüklüğünün ayarlanması için kullanılmaktadır. Görselin dışa aktarılması için menünün sağ tarafında bulunan “Dışa Aktar” sekmesine tıklanarak arzu edilen formatta (JPEG, BMP vb.) görsel kullanıma hazır bir şekilde kaydedilebilir.

Şekil 93 Nihai kelime bulutunun oluşturulması

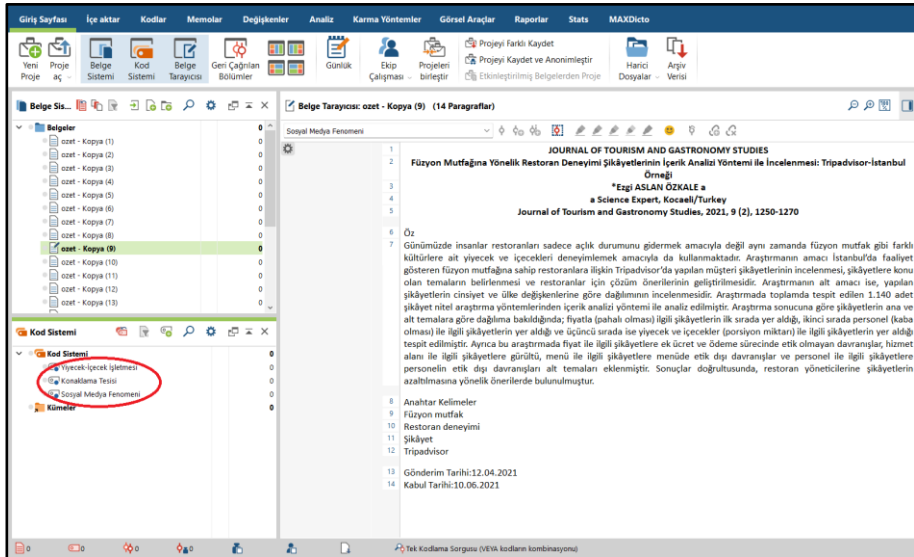
4.2.3. MAXQDA ile Kodların Oluşturulması

Öncelikle ekranın sol ortasında bulunan “Kod Sistemi” sekmesinin üzerine gelerek sağında çıkan + işaretine tıklanarak “Yeni Kod” penceresi açılır. Kodun adı girilerek akabinde “Tamam” sekmesine basılır. Şayet lüzum görülüyor veya arzu ediliyorsa, tanımlanan kod için “Renk” alanından ihtiyaca uygun bir renk tanımlanabilir.

Şekil 94 MAXQDA'da kodların oluşturulması-1

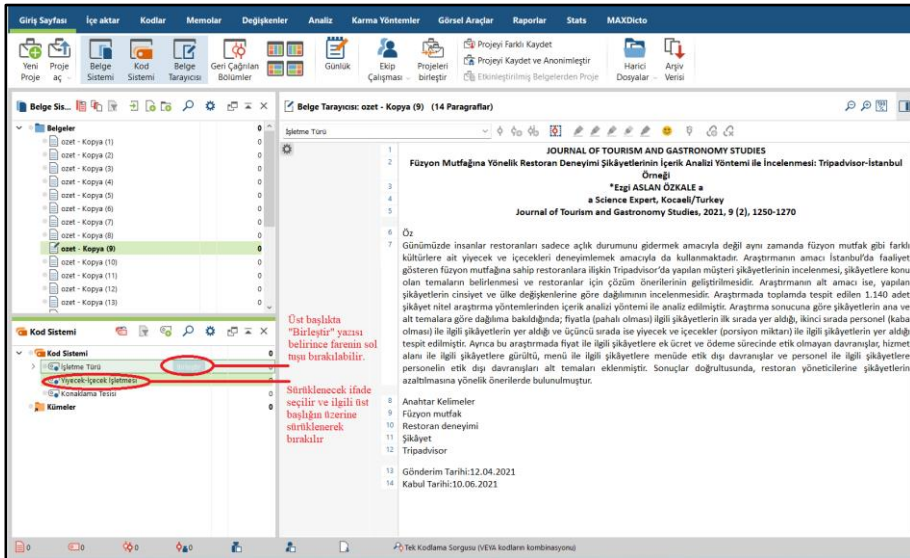
Benzer kodların bir araya gelmesiyle beraber temalar oluşmaktadır. Bu örnekte işletme türleri tanımlanırken birden fazla işletme türü olduğu görülmektedir. Kod sistemi temalar ve üst başlıklar oluşturulmadan evvel görseldeki gibi görünecektir.

Şekil 95 MAXQDA'da kodların oluşturulması-2

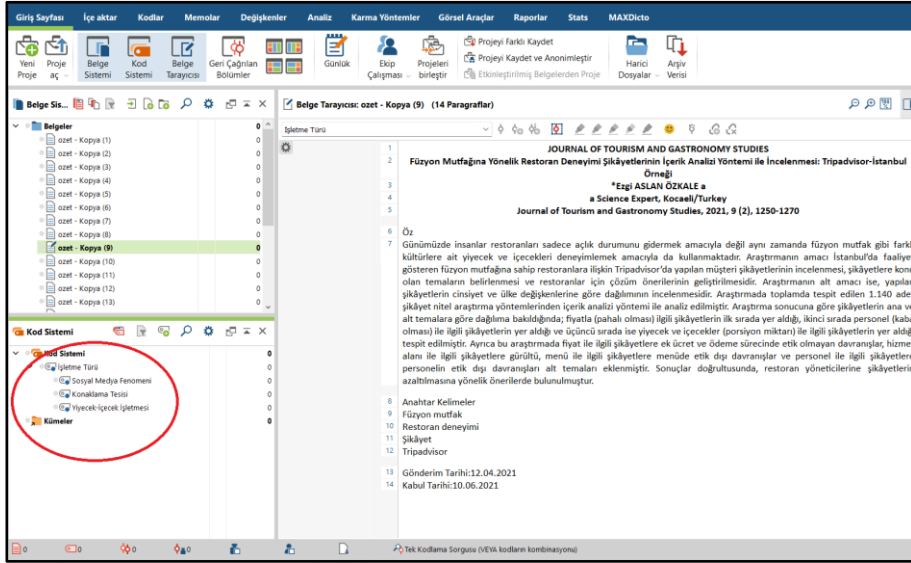

Bu gibi durumlarda temanın veya üst başlığın oluşturularak kodların bunun altında bir araya getirilmesi araştırmanın doğru yürütülmesi açısından önemlidir. Bunu yapabilmek için öncelikle yine “Kod Sistemi” sekmesinin sağındaki + işaretine tıklayarak temanın yahut üst başlığın adı verilir. Ardından bu başlığın altında olması arzu edilen kodlar farenin sol tuşu ile üzerine tıklanıp basılı tutularak hangi temanın veya üst başlığın altında olması gerekiyorsa onun üzerine sürüklenerek bırakılır. Ayrıca temaların üzerine fare ile gelip sağ tarafında çıkan + işaretine tıklayarak doğrudan ilgili temanın altına da kod tanımlaması yapılabilir.

Şekil 96 MAXQDA'da temaların ve üst kod başlıklarının oluşturulması-1

Alt kodların taşınmasının ardından “Kod Sistemi” alanı görseldeki şekilde görünecektir.

Şekil 97 MAXQDA'da temaların ve üst kod başlıklarının oluşturulması-2

4.2.4. Verilerin Kodlanması

Kodlar oluşturulduktan sonra analiz sürecinin başlayabilmesi için verilerin kodlanması gerekmektedir. MAXQDA ile kodlama yapılırken öncelikle kodu tanımlayan alan (kelime, cümle, paragraf vb.) farenin sol tuşu ile seçilerek mavi hale getirilir. Ardından kod bulutu alanında seçili bölümü temsil eden kod farenin sol tuşu ile basılı tutularak seçili alanın üzerine bırakılır. Bu işlem sonuçlandıktan sonra seçili alanın solunda ilgili kodun temsil ettiği satırı gösteren bir ifade çıkacaktır (3 numaralı alan).

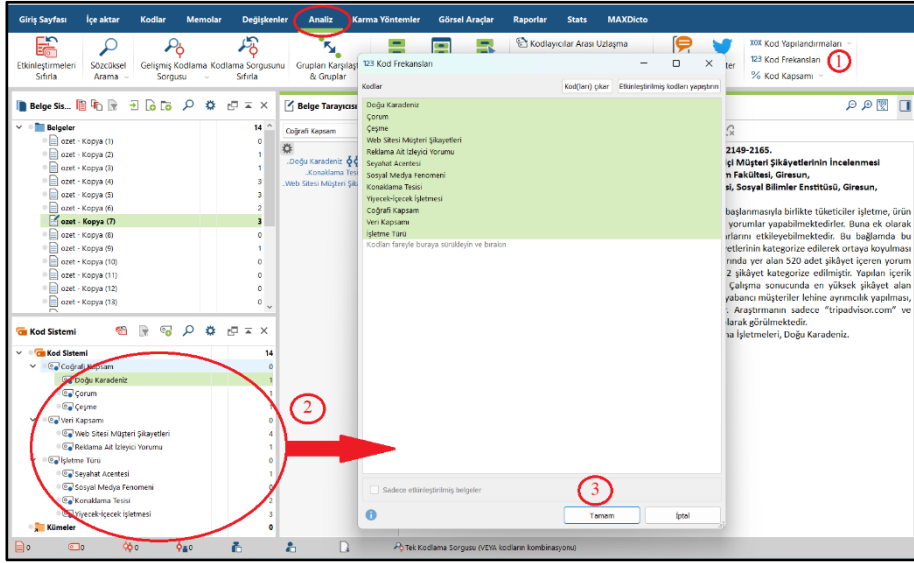

The screenshot shows the MAXQDA software interface. The main window displays a document titled "Belge Tarayıcısı: özet - Kopya (9) (14 Paragraflar)". The document content includes a title "Füzyon Mutfağına Yönelik Restoran Deneyimi Şikâyetlerinin İçerik Analizi Yöntemi ile İncelenmesi: Tripadvisor-İstanbul Örneği" and a list of keywords. Three red circles highlight specific elements: (1) "Füzyon mutfağına sahip restoranlar", (2) "İçerik-İçerik İletişim", and (3) "İçerik-İçerik İletişim".

Şekil 98 MAXQDA'da kodlama

4.2.5. Kodların Frekans Dağılımının İncelenmesi

Kodlama işlemi sona erdikten sonra kodların frekans dağılımları incelenebilir. Bu işlem için öncelikle üst menüden “Analiz” sekmesi açılır ve ekranın sağ üst köşesinden “123 Kod Frekansları” sekmesine tıklanır. Açılan pencereye sol tarafta frekans analizine tabi tutulacak kodlar sürüklenerek bırakılır ve “Tamam” sekmesine tıklanır. Frekans dağılımı hem eldeki verinin muhteviyatını ortaya koymakta hem de analizin sonraki aşamaları için genel bir fikir vermektedir. Frekans çıktılarının “İçerik Analizi” uygulanırken içeriğin yönünü ifade etmede de önemli bir yeri olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

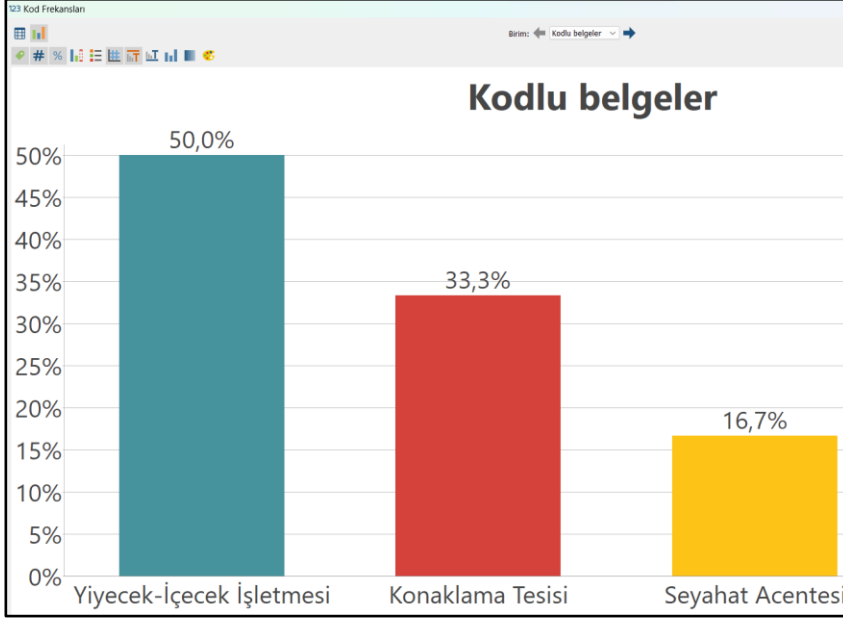
Şekil 99 MAXQDA'da kod frekanslarının hesaplanması

Açılan pencerede kodların frekans değerleri ve toplam frekanslar içerisindeki yüzdeleri görülebilir. Bu işlem yapılırken ilintili kodların veya müstakil olarak tek bir temanın seçilmesi daha anlamlı çıktılar verecektir. Örneğin “İşletme Türleri” ile ilgili kodların frekans dağılımı aşağıdaki gibi görünecektir.

123 Kod Frekansları				
	Frekans	Yüzde	Yüzde (geçerli)	
Yiyecek-İçecek İşletmesi	3	13,0	50,0	
Konaklama Tesisi	2	8,7	33,3	
Seyahat Acentesi	1	4,3	16,7	
Sosyal Medya Fenomeni	0	0,0	0,0	
Kodlanmış BELGELER	6	26,1	100,0	
Kodlanmamış BELGELER	17	73,9		
ANALİZ EDİLEN BELGELER	23	100,0		

Şekil 100 MAXQDA'da kod frekanslarının görüntülenmesi

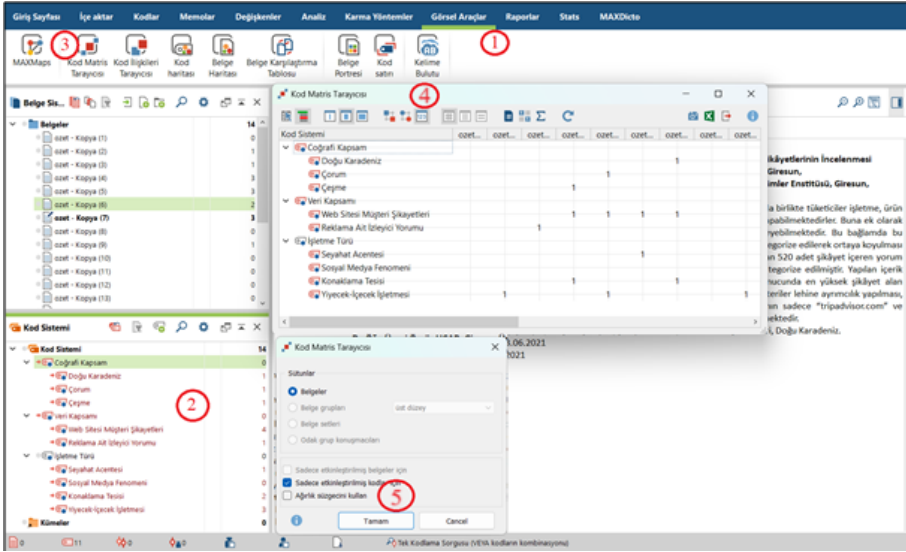
Bu tablonun sağ üst tarafından grafik sekmesine tıklandığında tabloyu görselleştirme imkânı da bulunmaktadır. Tekrar ifade etmek gerekirse birbiriyle ilintili kodların veya temaların bir arada ele alınmaları bu grafiği daha anlamlı hale getirecektir. Ayrıca pencerenin sağ üst tarafında bulunan sekme kullanılarak, tablo Excel formatında indirilebilmektedir.

Şekil 101 MAXQDA'da kod frekanslarının grafiğe dönüştürülmesi

4.2.6. Kod Matrisi Tarayıcısı

Yapılabilecek bir başka görsel analiz yöntemi “*Kod Matrisi Tarayıcısı*”nı kullanmaktadır. “*Kod Matrisi Tarayıcısı*” her bir belgede bulunan kodların nasıl dağıldığını ve kesişim kümelerini gösteren bir araç olarak değerlendirilebilir. Bu aracın kullanılabilmesi için önce üst menüden “*Görsel Araçlar*” sekmesine tıklanır. Ardından irdelenecek kodlar seçilerek kırmızı hale getirilir. Yukarıdan “*Kod Matrisi Tarayıcısı*” sekmesine tıklanarak aracın ara yüzü açılır ve “*Tamam*”a tıklanır. Açılan pencerede “*123*” sekmesine tıklandığında her bir belgedeki kodların sayısı görülebilir. Bunun yanındaki sekmeler ise rakamdan ziyade kare veya daire şeklinde ağırlığa göre görselleştirmek için kullanılmaktadır.

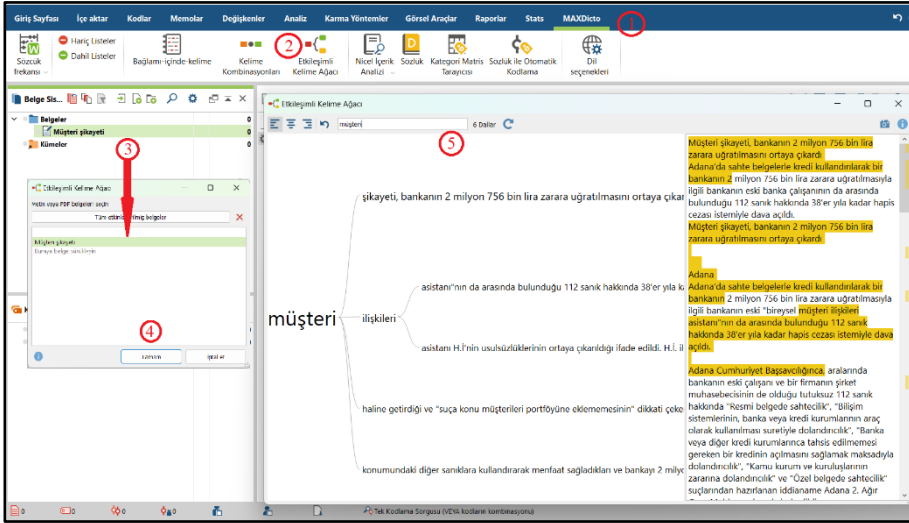

Şekil 102 MAXQDA'da kod matrisi tarayıcısının kullanılması

Tablo yatay ve dikey olarak incelenebilir. Örneğin bu veri seti için “Kod Matrisi Tarayıcısı” çıktılarına göre yatay düzlemde “Web Sitesi Müşteri Şikâyeti” ile ilgili 4, 5, 6 ve 7 numaralı belgelerde birer kere kodlama yapılmıştır. Dikey düzlemde ise 7 numaralı belgede Doğu Karadeniz’deki konaklama tesisleri ile ilgili web sitelerindeki müşteri şikâyetlerinden bahsedildiği anlaşılmaktadır.

4.2.7. Etkileşimli Kelime Ağacı

MAXQDA ile uygulanabilecek pratik analizlerden birisi de “Etkileşimli Kelime Ağacı”dır. Bu yöntem özellikle “Söylem Analizi” yapılıyorsa oldukça kullanışlı bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Öncelikle üst menüden “MaxDicto” sekmesine, ardından alt menüde “Etkileşimli Kelime Ağacı” sekmesine tıklanarak işlem penceresi açılır. Pencereye “Belgeler” alanından incelenecek olan belge veya belgeler seçilip sürüklenerek bırakılır ve “Tamam” sekmesine basılır. Açılan pencerede üst taraftaki boşluğa üzerinde çalışılacak kelime yazılır. Örneğin bu belge için “müşteri” ifadesi pencereye yazıldığında, program bu kelimenin ardından gelen ifadeleri dallara ayırarak ortaya koymakta ve irdelenmesine imkân vermektedir. Bu şekilde belirli bir kavramı içeren söylemlerin nereye gittiği veya kavramın ne şekilde tanımlandığı gibi soruların cevaplanması kolaylaşmaktadır.

Şekil 103 MAXQDA'da etkileşimli kelime ağacı fonksiyonunun kullanılması

4.3. Mentimeter ile Temel Düzey Kelime Bazlı Nitel Veri Toplama

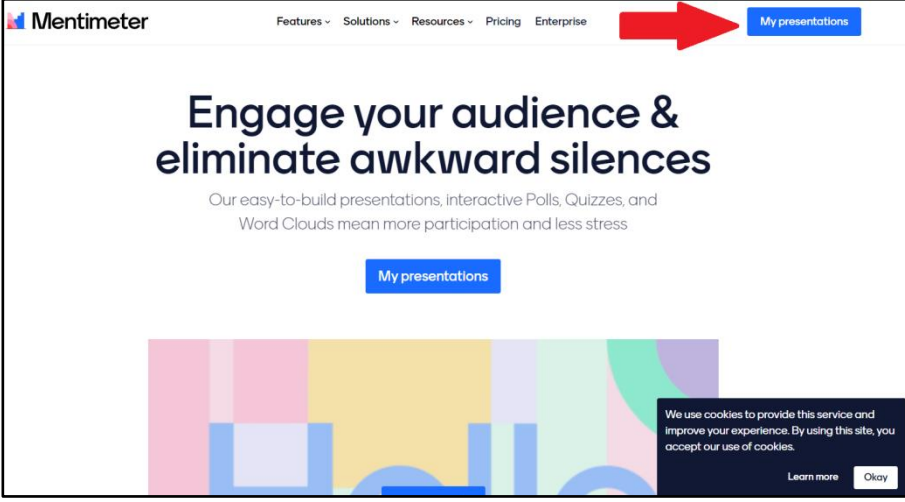
Mentimeter, internet üzerinden hizmet veren bir sistemdir. Sisteme aşağıda paylaşılan bağlantıdan ulaşılabilir:

<https://www.mentimeter.com/>

Araştırmacı, Mentimeter üzerinden sorduğu sorulara kelime bazlı cevaplar olarak kelime bulutları, sütun grafikler, çizgi ölçekleri gibi kelime ağırlığına göre görsel çıktılar elde edilebilmektedir. Bu aracın güçlü yönü bağlantı adresinin iletilmesi veya QR kod paylaşımı yoluyla süratle geniş kitlelere ulaştırılabilmesi ve ek işlem gerektirmeden otomatik olarak kelime frekanslarını işliyor olmasıdır. Zayıf yönü ise kelimelerin eksiz ve ekli hallerini (Örn. İnsan/İnsanlar gibi) ayrı birer kelime olarak kabul etmesidir. Bu sebeple katılımcılara kelimeleri ham halleriyle ekleme yapmadan kullanmaları konusunda uyarıda bulunmak gerekmektedir. Ayrıca bu araçtan elde edilecek çıktılardan tek başına bilimsel bir araştırma için yeterli bilgi üretmesi oldukça güçtür. Bu sebeple farklı analizlerle desteklenmesi yerinde olacaktır. Özellikle nicel araştırmalara destekleyici olarak Mentimeter ile elde

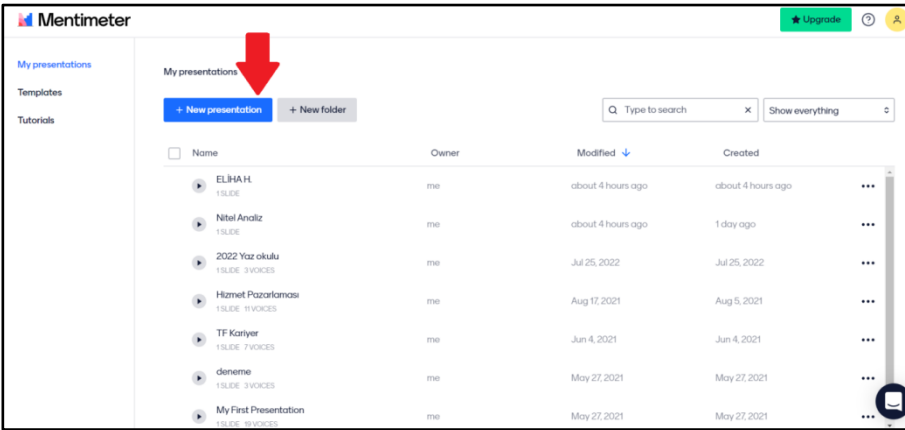
edilen materyalin eklenmesinin araştırmanın niteliğini arttıracığı tarafımızca değerlendirilmektedir.

Mentimeter'a giriş yaptıktan sonra ilk adım sayfanın sağ üst köşesinde bulunan "My presentations" sekmesi üzerinden tasarım sayfasına ulaşmaktır.

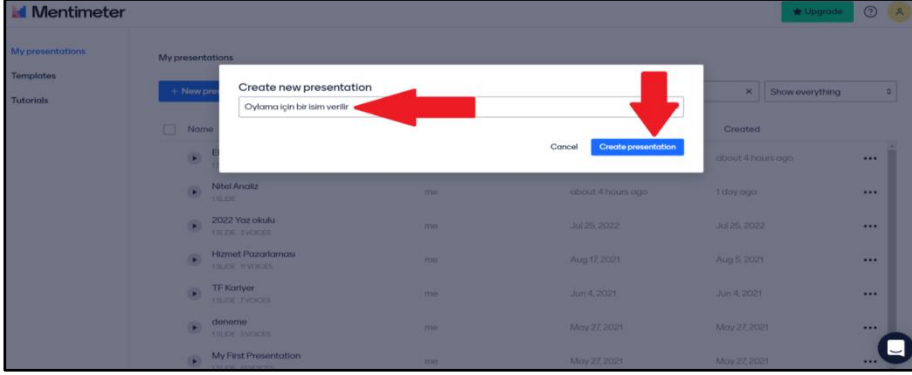
Şekil 104 Mentimeter'a giriş

Yeni bir veri toplama sayfası oluşturmak için açılan sayfanın sol üst köşesinden "New presentation" sekmesine tıklanır.

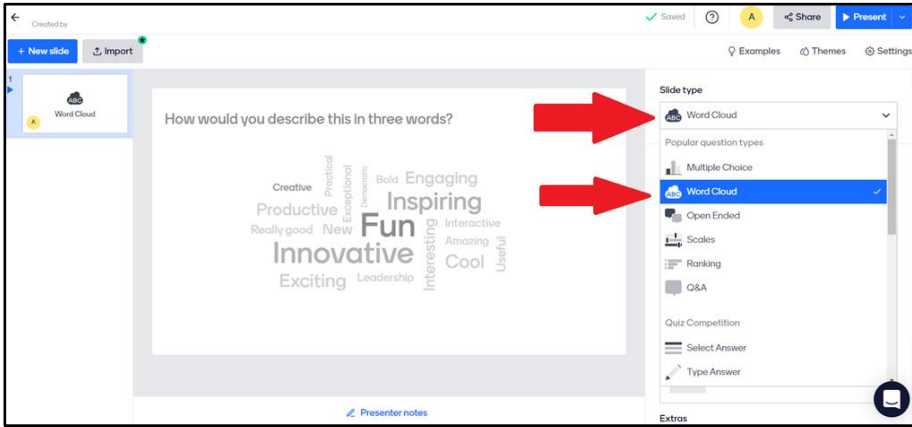
Şekil 105 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-1

Açılan sayfada oluşturulacak veri toplama sayfası için bir isim verilir ve “*Create presentation*” sekmesine tıklanır.

Şekil 106 Mentimeter’da yeni veri toplama sayfası oluşturma-2

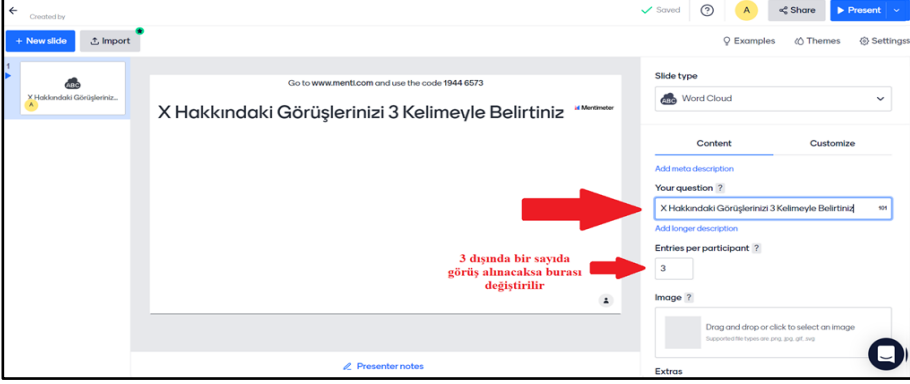
Açılan sayfada sağ tarafta bulunan “*Slide type*” sekmesinin altından toplanan verinin ne şekilde görselleştirileceği seçilir.

Şekil 107 Mentimeter’da yeni veri toplama sayfası oluşturma-3

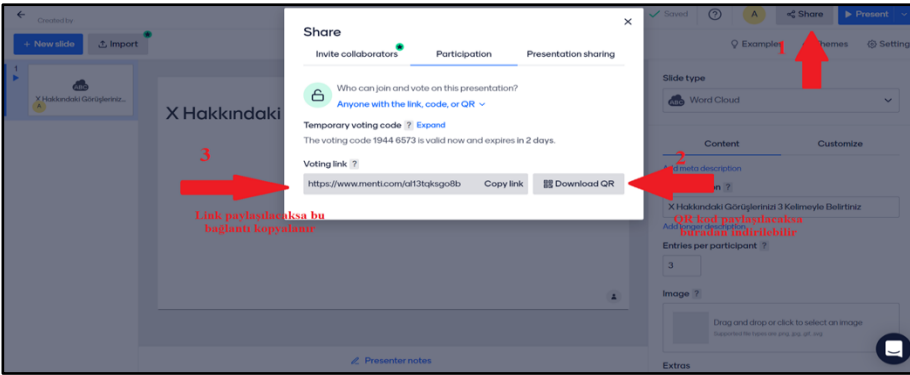
Sayfanın sağ tarafında bulunan “*Your question?*” alanına hedef kitleden cevabı ne şekilde vermesi isteniyorsa yazılır. Bunun bir altında bulunan “*Entries per participants?*” alanına da her bir katılımcının kaç ayrı kelime girişi yapması gerektiği rakam olarak tanımlanır. Bu sayı araştırmanın kapsamına göre değişebilir. Eğer kesin bir yargı arayışı varsa rakamı 1 olarak belirlemek yerinde olacaktır. Şayet araştırılan şey tek kelime ile ifade edilecek

türde değilse, birden fazla bileşeni yahut özelliği varsa bu rakam ihtiyaca göre arttırılabilir.

Şekil 108 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-4

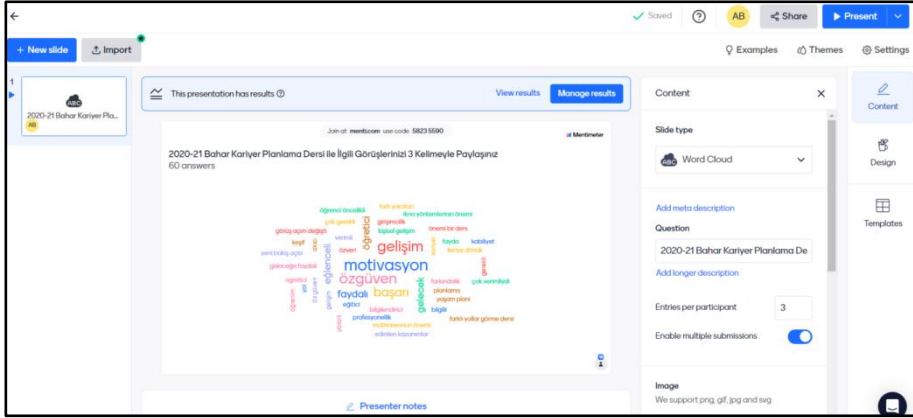
Formun nihai şekli verildikten sonra hedef kitleye ulaştırılması gerekmektedir. Bunun için 1 numarayla gösterilen “Share” sekmesine basılır. Şayet form bir internet bağlantısı olarak paylaşılacaksa “Voting link” ifadesinin altındaki alanda “Copy link” ifadesine tıklanarak bağlantı kopyalanır ve arzu edilen yere gönderilir. Bazı durumlarda örneğin bir topluluğa projelerle sunum yapıldığında QR kodun ekrana yansıtılması, topluluğun telefonundaki QR okuyucular vasıtasıyla forma eş zamanlı olarak ulaşabilmesini sağlar. Bu gibi durumlar için 2 numaralı alanda gösterilen “Download QR” sekmesine tıklanarak QR kod görseli indirilir.

Şekil 109 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-5

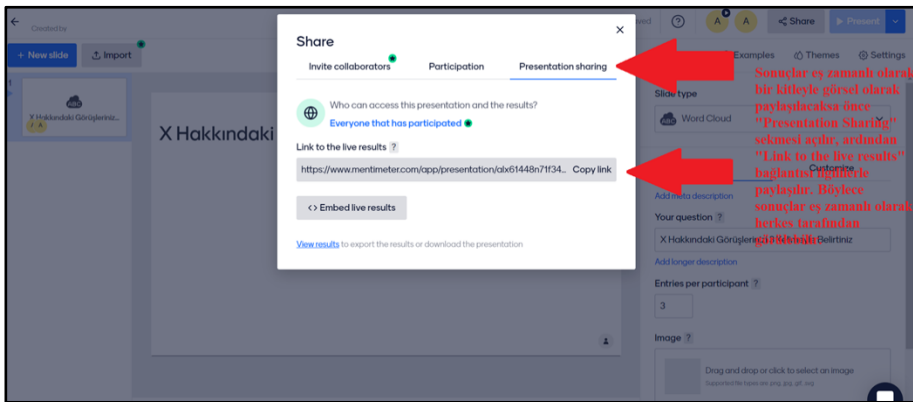

Araştırmacı ise tasarım sayfasından gerçek zamanlı olarak veri akışını görebilir, sistemin veriyi görselleştirme şeklini istediği zaman değiştirebilir.

Şekil 110 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-6

Sonuç sayfasını görmek veya başkalarıyla paylaşmak için “Share” sekmesine basınca açılan pencerede “Presentation sharing” sekmesine basılır. “Link to the live results” ifadesinin altındaki bağlantı, sonuçların gerçek zamanlı olarak izlenebileceği bir sayfa açacaktır. Araştırmacı bu bağlantı adresi üzerinden arzu ettiği kişilerle anlık olarak sonuçları paylaşabilir.

Şekil 111 Mentimeter'da yeni veri toplama sayfası oluşturma-7

KAYNAKÇA

- Acharya, A. S., Prakash, A., Saxena, P. ve Nigam, A. (2013). Sampling: Why and How of it? *Indian Journal of Medical Specialities*, 4(2), 330–333. doi:10.7713/ijms.2013.0032
- Açıkel, C. ve Kılıç, S. (2014). A guide for selecting statistical techniques for medical studies. *Journal of Mood Disorders*, 4(3), 136–141. doi:10.5455/jmood.20140707045407
- Akinwande, M. O., Dikko, H. G. ve Samson, A. (2015). Variance Inflation Factor: As a Condition for the Inclusion of Suppressor Variable(s) in Regression Analysis. *Open Journal of Statistics*, 5(7), 754–767. doi:10.4236/ojs.2015.57075
- Atlas, M. (2018). Ortalamalar, Değişkenlik ve Dağılıma Ölçüleri. A. Özmen ve B. F. Şeniş (Ed.), *İstatistik içinde* (ss. 64–94). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Avison, D., Lau, F., Myers, M. ve Nielsen, P. A. (1999). Action Research. *Communications of the ACM*, 42(1), 94–97.
- Awang, Z. (2012). *A Handbook on SEM Structural Equation Modelling: SEM Using AMOS Graphic* (5. bs.). Kota Baru: Universiti Teknologi Mara Kelantan.
- Bains, W. (2005). How to write up a hypothesis: the good, the bad and the ugly. *Medical Hypotheses*, 64(4), 665–668. doi:10.1016/j.mehy.2004.10.003
- Baltacı, A. (2020). Doğum Teminatı Sigortası Tercihinde Hamilelikte Risk Algısının Etkisi: Kadın Tüketiciler Üzerine Bir Araştırma. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 14, 26–43.
- Baltacı, A. (2022). Tüketici Davranışları Araştırmalarında İçerik Analizi Yöntemi Kullanımı. G. M. Açıkgöz ve Z. Alimgerey (Ed.), 14. *Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (ss. 153–167). Kayseri: IKSAD Global.
- Baltacı, A. (2023). Tüketici Davranışları Araştırmalarında Söylem Analizi Yöntemi Kullanımı. Y. Durak (Ed.), 7. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi* içinde (ss. 19–28). Ankara: IKSAD Global.
- Baltacı, A. ve Akaydın, H. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinin Tüketicilerin Gıda Ürünlerini Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Bir Literatür Taraması. *Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık*

Bilimleri Dergisi, 1(1), 57–64.

- Baral, K. K. (2013). *Descriptive and Inferential Statistic*. North Bengal. <https://wbsche.wb.gov.in/assets/pdf/Political-Science/Descriptive-and-Inferential-statistics.pdf> adresinden erişildi.
- Bart, Y., Shankar, V., Sultan, F. ve Urban, G. L. (2005). Are the Drivers and Role of Online Trust the Same for All Web Sites and Consumers? A Large-Scale Exploratory Empirical Study. *Journal of Marketing*, 69(4), 133–152. doi:10.1509/jmkg.2005.69.4.133
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri NVIVO ile Nitel Veri Analizi, Örnekleme, Analiz, Yorum* (İkinci Bas.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bavdekar, S. B. (2016). Formulating the Right Title for a Research Article. *The Journal of the Association of Physicians of India*, 64(2), 53–56. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27730781> adresinden erişildi.
- Bazeley, P. ve Jackson, K. (2015). *NVIVO ile Nitel Veri Analizi* (Birinci Ba.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Berry, C. J. (2008). *An Introduction to Statistics*. Lafayette: University of Louisiana. https://userweb.ucs.louisiana.edu/~jcb0773/Berry_statbook/Berry_statbook_all.pdf adresinden erişildi.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(2), 52–62.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Chan, H. W. Q. ve Sun, C. F. R. (2019). Scale development: Chinese Irrational Beliefs and Rational Attitude Scale. *PsyCh Journal*, 8(1), 122–136. doi:10.1002/pchj.249
- Cutcliffe, J. R. (2000). Methodological Issues in Grounded Theory. *Journal of Advanced Nursing*, 31(6), 1476–1484. doi:10.1046/j.1365-2648.2000.01430.x
- Demirgil, E. (2008). *Ölçek Çeşitlerinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler*. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Denney, A. S. ve Tewksbury, R. (2013). How to Write a Literature Review. *Journal of Criminal Justice Education*, 24(2), 218–234.

doi:10.1080/10511253.2012.730617

- DeVellis, R. F. (2021). *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar* (3. bs.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Dewan, P. ve Gupta, P. (2016). Writing the title, abstract and introduction: Looks matter! *Indian Pediatrics*, 53(3), 235–241. doi:10.1007/s13312-016-0827-y
- Er, F. (2018). Veri Derleme, Düzenleme ve Grafiksel Çözümleme. A. Özmen ve B. F. Şeniş (Ed.), *İstatistik içinde* (ss. 24–62). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Etikan, İ. ve Bala, K. (2017). Sampling and Sampling Methods. *Biometrics & Biostatistics International Journal*, 5(6), 1–3.
- Evans, D., Gruba, P. ve Zobel, J. (2014). *How to Write a Better Thesis* (First.). Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-04286-2
- Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS* (İkinci Bas.). New York: Sage Publications.
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update* (10. bs.). Boston: Pearson.
- Gerald, B. (2018). A Brief Review of Independent, Dependent and One Sample t-test. *International Journal of Applied Mathematics and Theoretical Physics*, 4(2), 50–54. doi:10.11648/j.ijamtp.20180402.13
- Gogtay, N. J. ve Thatte, U. M. (2017). Principles of Correlation Analysis. *Journal of The Association of Physicians of India*, 65, 78–81.
- Gordon, S. (2006). *The Normal Distribution*. Mathematics Learning Centre. Sydney.
<https://www.sydney.edu.au/content/dam/students/documents/mathematics-learning-centre/normal-distribution.pdf> adresinden erişildi.
- Güzeldemir, E. M. (2015). Bilimsel Yazı Nasıl Hazırlanır? *Aydın Sağlık Dergisi*, 1(1), 1–26.
- Hair, J., Black, W., Babin, B. ve Anderson, R. (2013). *Multivariate Data Analysis*. Boston: Pearson.
- Hair, J. F. J., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (Seventh.). New York: Pearson.

- Hart, C. (1998). *Doing a literature review: releasing the social science research imagination*. London: SAGE.
- Haslwanter, T. (2016). *An Introduction to Statistics with Python*. Statistics and Computing. Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-28316-6
- Heumann, C., Schomaker, M. ve Shalabh. (2016). *Introduction to Statistics and Data Analysis*. Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-46162-5
- Hinkin, T. R. (2009). Scale Development Principles and Practices. R. A. Swanson ve E. F. Holton III (Ed.), *Research in Organizations: Foundations and Methods in Inquiry* içinde (ss. 161–180). San Francisco: Berett-Koehler Publishers.
- Homburg, C. ve Fürst, A. (2005). How Organizational Complaint Handling Drives Customer Loyalty: An Analysis of the Mechanistic and the Organic Approach. *Journal of Marketing*, 69(3), 95–114. doi:10.1509/jmkg.69.3.95.66367
- Horzum, T., Çelik, F., Gök, E., Yurttaş Kumlu, G. D., Şahin, D., Yanış, H., ... Hacıoğlu, Y. (2016). Sosyal Bilimler Alanlarında Hazırlanan Tezler için Raporlaştırma Önerileri: Bir Tez Nasıl Yazılmalıdır? *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(3), 489–521.
- Hossain, M., Saw, A., Alam, R., Ohtsuki, F. ve Kamarul, T. (2013). Multiple regression analysis of anthropometric measurements influencing the cephalic index of male Japanese university students. *Singapore Medical Journal*, 54(9), 516–520. doi:10.11622/smedj.2013175
- Howell, D. C. (2011). Chi-Square Test: Analysis of Contingency Tables. *International Encyclopedia of Statistical Science* içinde (ss. 250–252). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. doi:10.1007/978-3-642-04898-2_174
- Huck, S. W. (2012). *Reading Statistics and Research* (6. bs.). Boston: Pearson.
- Israel, G. D. (2013). *Determining Sample Size*. Florida: IFAS. Florida.
- Järvinen, P. (2007). Action Research is Similar to Design Science. *Quality & Quantity*, 41(1), 37–54. doi:10.1007/s11135-005-5427-1
- Johnson, A. P. (2014). *Eylem Araştırması El Kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (Ş. Kalaycı, Ed.) (4. bs.). Ankara: Asil.
- Karabay, O. (2014). İyi Bir Makale Nasıl Yazılır? *ANKEM Dergisi*, 28, 105–108.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS-AMOS-META Uygulamalı İstatistiksel Analizler* (2. bs.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Karavardar, G. (2011). Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma Yetki Devri ve Belirsizliğe Tolerans. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 157–179.
- Kaushik, M. ve Mathur, B. (2014). Data Analysis of Students Marks with Descriptive Statistics. *International Journal on Recent and Innovation Trends in Computing and Communication*, 2(5), 1188–1190.
- Khan, M. H. ve Huq, U. R. (2012). Distribution of Risk and Return: A Statistical Test of Normality on Dhaka Stock Exchange. *Research Journal of Finance and Accounting*, 3(3), 28–38.
- Kim, S.-M. ve Kim, H. M. (2014). Sampling error of observation impact statistics. *Tellus A: Dynamic Meteorology and Oceanography*, 66(1), 25435. doi:10.3402/tellusa.v66.25435
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47–48.
- Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610. doi:10.1177/001316447003000308
- Kumari, K. ve Yadav, S. (2018). Linear regression analysis study. *Journal of the Practice of Cardiovascular Sciences*, 4(1), 33–36. doi:10.4103/jpcs.jpcs_8_18
- Lane, D. M., Scott, D., Hebl, M., Guerra, R., Osherson, D. ve Ziemer, H. (2003). *Introduction to Statistics*. Houston: Rice University. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.650.8291&rep=rep1&type=pdf> adresinden erişildi.
- Manikandan, S. (2011). Frequency distribution. *Journal of Pharmacology and Pharmacotherapeutics*, 2(1), 54–56. doi:10.4103/0976-500X.77120
- Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1985). Application of confirmatory factor analysis to the study of self-concept: First- and higher order factor

- models and their invariance across groups. *Psychological Bulletin*, 97(3), 562–582. doi:10.1037/0033-2909.97.3.562
- McCrum-Gardner, E. (2008). Which is the correct statistical test to use? *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 46(1), 38–41. doi:10.1016/j.bjoms.2007.09.002
- McGaghie, W. C., Bordage, G. ve Shea, J. A. (2001). Problem Statement, Conceptual Framework, and Research Question. *Academic Medicine*, 76(9), 923–924. doi:10.1097/00001888-200109000-00021
- Mirajkar, R. M. (2013). Application of Chi-Square Test in Business Analytics. *Global Journal of Mathematics and Mathematical Sciences*, 3(1), 1–5.
- Mweshi, G. K. ve Sakyi, K. (2020). Application of sampling methods for the research design. *Archives of Business Research*, 8(11), 180–193. doi:10.14738/abr.811.9042
- Nakip, M. (2006a). *Pazarlama Araştırmaları: Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Nakip, M. (2006b). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar* (2. bs.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Neubauer, B. E., Witkop, C. T. ve Varpio, L. (2019). How Phenomenology Can Help Us Learn from the Experiences of Others. *Perspectives on Medical Education*, 8(2), 90–97. doi:10.1007/S40037-019-0509-2
- Noudoostbeni, A., Kaur, K. ve Jenatabadi, H. (2018). A Comparison of Structural Equation Modeling Approaches with DeLone & McLean's Model: A Case Study of Radio-Frequency Identification User Satisfaction in Malaysian University Libraries. *Sustainability*, 10(7), 2532. doi:10.3390/su10072532
- Peh, W. ve Ng, K. H. (2008). Writing the introduction. *Singapore medical journal*, 49(10), 756–757. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18946606> adresinden erişildi.
- Pornel, J. B. ve Saldana, G. A. (2013). Four Common Misuses of the Likert Scale. *Philippine Journal of Social Sciences and Humanities*, 18(2), 12–19.
- Ridley, D. (2008). *The Literature Review: A Step-by-Step Guide for Students* (1. bs.). Thousand Oaks: SAGE.

- Sandlin, J. A. (2007). Netnography as a consumer education research tool. *International Journal of Consumer Studies*, 31(3), 288–294. doi:10.1111/j.1470-6431.2006.00550.x
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach* (4. bs.). USA: John Wiley and Sons.
- Sekaran, U. ve Bougie, R. (2010). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach* (5. bs.). West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.
- Şencan, H. (2006). *Bilimsel Araştırma Sürecinin Temel Öğeleri* (1. bs.). İstanbul: Bilge Matbaacılık.
- Sharma, G. (2017). Pros and Cons of Different Sampling Techniques. *International Journal of Applied Research*, 3(7), 749–752.
- Şıklar, E. (2018). İstatistiksel Tahminleme ve Karar Alma. Ahmeti Özmen ve B. F. Şeniş (Ed.), *İstatistik2* içinde (ss. 192–225). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sollaci, L. B. ve Pereira, M. G. (2004). The introduction, methods, results, and discussion (IMRAD) structure: a fifty-year survey. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 92(3), 364–7. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15243643> adresinden erişildi.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6. bs.). Boston: Pearson.
- Taherdoost, H. (2016). Sampling Methods in Research Methodology; How to Choose a Sampling Technique for Research. *International Journal of Academic Research in Management*, 5(2), 18–27.
- Tiryaki, O. (2014). Bilimsel Yayın Hazırlama Teknikleri. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 143–155.
- TRT Haber. (2022). Para ile Tez Yazan ve Yazdıranlara Uyarı: 3 ile 10 Yıl Arasında Hapis Cezası Var. <https://www.trthaber.com/haber/egitim/para-ile-tez-yazan-ve-yazdiranlara-uyari-3-ile-10-yil-arasinda-hapis-cezasi-var-657651.html> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2023). Nüfus ve Demografi. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> adresinden erişildi.
- Wee, B. Van ve Banister, D. (2016). How to Write a Literature Review

Paper? *Transport Reviews*, 36(2), 278–288.
doi:10.1080/01441647.2015.1065456

Wu, C.-H. (2007). An Empirical Study on the Transformation of Likert Scale Data to Numerical Scores. *Applied Mathematical Sciences*, 1(58), 2851–2862.

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1–9.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Altıncı Ba.). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yıldız, D. ve Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 14–28.

Yong, A. G. ve Pearce, S. (2013). A Beginner's Guide to Factor Analysis: Focusing on Exploratory Factor Analysis. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*, 9(2), 79–94. doi:10.20982/tqmp.09.2.p079

EK-1: Kitapta Kullanılmış Temel Kavramlar ve Bunlara**Örnekler**

Kavram	Tanım	Kaynak	Örnek
Ana Kütle	Araştırılmak istenen kavramı oluşturan birimlerin tamamını kapsayan yapıdır.	(Berry, 2008, s. 63)	Ankara'daki erişkin nüfus
Bağımlı Değişken	Bir başka değişkenin değerinde meydana gelen değişim ile farklı değerler alan değişkendir.	(Lane ve diğerleri, 2003, s. 25)	
Bağımsız Değişken	Aldığı farklı değerler, bir başka değişkenin değerinde değişime sebep olan değişkendir.	(Lane ve diğerleri, 2003, s. 25)	
Basit Tesadüfi Örneklem	Evreni oluşturan her bir birimin örnekleme dâhil olma şansının eşit olduğu yöntemdir. Evrene dair bilginin kısıtlı olduğu durumlarda başvurulması tavsiye edilir.	(Acharya ve diğerleri, 2013, ss. 330-331)	
Birincil Veriler	Araştırmacının, araştırma verisini çeşitli araçlarla kendisi topluyor ve derliyorsa bunlar birincil veridir.	(Er, 2018, s. 29)	Anket, görüşme, gözlem vb. yollarla toplanan veriler.
Boolean Tipi Veri	Yalnızca iki farklı değer alabilen verilerdir.	(Haslwanter, 2016, s. 51)	Kadın-Erkek, Sigara İçen-İçmeyen, Doğru-Yanlış vb.
Evren	Araştırılmak istenen kavramı oluşturan birimlerin tamamını kapsayan yapıdır.	(Berry, 2008, s. 63)	Ankara'daki erişkin nüfus
Hipotez	Belirli bir durumla ilgili önermedir. İstatistiksel olarak ise bir dağılımın evren parametresine dair bir önermedir.	(Şıklar, 2018, s. 203)	
İkincil Veriler	Farklı kişi veya kuruluşlar tarafından kendi amaçlarına uygun olarak toplanmış ve derlenmiş verilerdir.	(Er, 2018, s. 30)	TÜİK, BDDK vb. tarafından hazırlanmış veriler.
Kovaryans	Farklı sürekli bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini gösterir.	(Field, 2005)	

Likert	Ordinal düzeydeki tutum, imaj ve fikir gibi subjektif verilerin toplanmasında başvurulan bir araçtır.	(Pernel ve Saldana, 2013; Wu, 2007)	
Nicel Değişken	Doğal veya mantıksal yollarla sıralamaya tabi tutulabilen, ölçülebilir, sayısal verilerdir.	(Heumann, Schomaker ve Shalabh, 2016, s. 5)	Ev fiyatları, Ağırlık, Yaş vb.
Nitel Değişken	Doğal veya mantıksal yollarla sıralamaya tabi tutulamayan değişkenlerdir.	(Heumann ve diğerleri, 2016, s. 5)	Göz rengi, Tutulan futbol takımı vb.
Nominal Veri	İkiden fazla değer alabilen verilerdir.	(Haslwanter, 2016, s. 52)	Medeni Durum (Evli-Bekar-Boşanmış) vb.
Ordinal Veri	Belirli bir sıraya göre değer alabilen veri türüdür.	(Haslwanter, 2016, s. 52)	Az-Orta-Çok vb.
Öngörülebilir (Tahminleyici) İstatistik	Belirli bir örneklemden sonuçlar çıkartarak bunları evrene genellemek için başvurulan yöntemdir.	(Baral, 2013)	Hipotez testleri ve varyans analizleri.
Örneklem	Araştırılmak istenen yapıdaki birimlerden oluşan ve bu yapıyı temsil edebilecek büyüklükte olan ana kitleye ait bir alt kümedir.	(Berry, 2008, s. 63)	
Örnekleme	Ana kitleden uygun ve güvenilir bir örneklemin seçilmesi sürecidir.	(Berry, 2008, s. 64)	
Örnekleme Hatası	Örnekleme hatası genellikle örneklemin evrenden seçilmesi esnasında ortaya çıkan rassal bir hatadır. Örneklemin evreni temsil etmemesi sorununa sebep olur.	(Kim ve Kim, 2014)	
Ölçek	Bir kavramı ölçmek amacıyla kullanılan araçtır.	(Er, 2018, s. 26)	Kişilik ölçeği, tutum ölçeği, davranış ölçeği vb.
Sınıflama Ölçeği	Verilerin belli kategorilere ayrılarak tasnif edildiği ölçeklerdir.	(Demirgil, 2008, s. 9)	Desteklenen futbol takımı, baba mesleği vb.
Standart Sapma	Bir veri setindeki verilerin değerlerinin aritmetik ortalamadan uzaklıklarının karesidir.	(Atlas, 2018, s. 85)	

Sürekli Değişken	Herhangi bir aralıkta çeşitli değerler değişkenlerdir.	(Açıkel ve Kılıç, 2014)	Boy, kilo vb.
Süresiz (Kesikli) Değişken	Taşıdığı belli bir niteliğe göre kategorize edilmiş değişkendir. Nominal veya ordinal olabilir.	(Açıkel ve Kılıç, 2014)	Nominal: Milliyet vb. Ordinal: Gelir düzeyi vb.
Tanımlayıcı (Betimleyici) İstatistik	Bir veri setine dair bilgilerin sayısal olarak tanımlanması işlemidir.	(Kaushik ve Mathur, 2014)	Yaş, eğitim durumu vb.
Varyans	Standart sapmanın karesidir.	(Atlas, 2018, s. 85)	

EK-2: Araştırma Sürecinde Başvurulabilecek Faydalı İnternet Siteleri

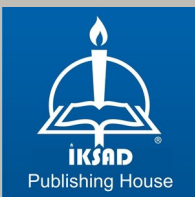
Günümüz internet teknolojileri şüphesiz araştırma süreçleri için de pek çok kolaylaştırıcı imkânı beraberinde getirmektedir. Tabloda temel düzey araştırmalarda başvurulabilecek kolaylaştırıcı sitelerden bazıları paylaşılmaktadır. Şüphesiz zaman içerisinde bu sitelere yenileri eklenebilir yahut bir kısmı yayından kalkabilir.

Tablo 42 Araştırma Sürecinde Başvurulabilecek Yardımcı İnternet Siteleri

İçerik	Site
Açık Erişim Akademik Dergilerin Taranabildiği Bir Endeks	https://doaj.org/
Araştırma ve Yayın Etiği Eğitimi	http://egitici.site/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://www.duplichecker.com/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://intihal.net/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://www.quetext.com/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://smallseotools.com/tr/plagiarism-checker/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://www.paperrater.com/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	http://plagium.com/
Benzeşme (İntihal) Tespit Sitesi	https://www.plagscan.com/en/
Dergilerin Açık Erişim Politikalarını Sorgulama	https://v2.sherpa.ac.uk/romeo/
Google Akademik Tarama Motoru	https://scholar.google.com/

İngilizce Gramer Kontrolü	https://www.grammarly.com/
Küresel Ölçekte Açık Erişimli Tez Tarama Sitesi	https://oatd.org/
Örneklem Hacmi Hesaplama	https://www.calculator.net/sample-size-calculator.html
Örneklem Hacmi Hesaplama	https://www.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/
Türkiye'de Yayınlanan Akademik Dergiler İçin ULAKBİM Tarafından Sunulan Süreç Yönetim Sistemi	https://dergipark.org.tr/tr/
Türkiye'de Yazılan Tezlerin Taranabildiği Veri Tabanıdır	https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/
ULAKBİM Tarafından Sunulan Bir Akademik Veri Tabanıdır	https://trdizin.gov.tr/
Veri Toplama Formu Oluşturma	https://tr.surveymonkey.com/
Veri Toplama Formu Oluşturma	https://www.google.com/intl/tr_tr/forms/about/
Yapılan Çalışmaya Dair Literatürde Öne Çıkan Eserleri Tarama Sitesi	https://www.connectedpapers.com/

ISBN: 978-625-367-268-3